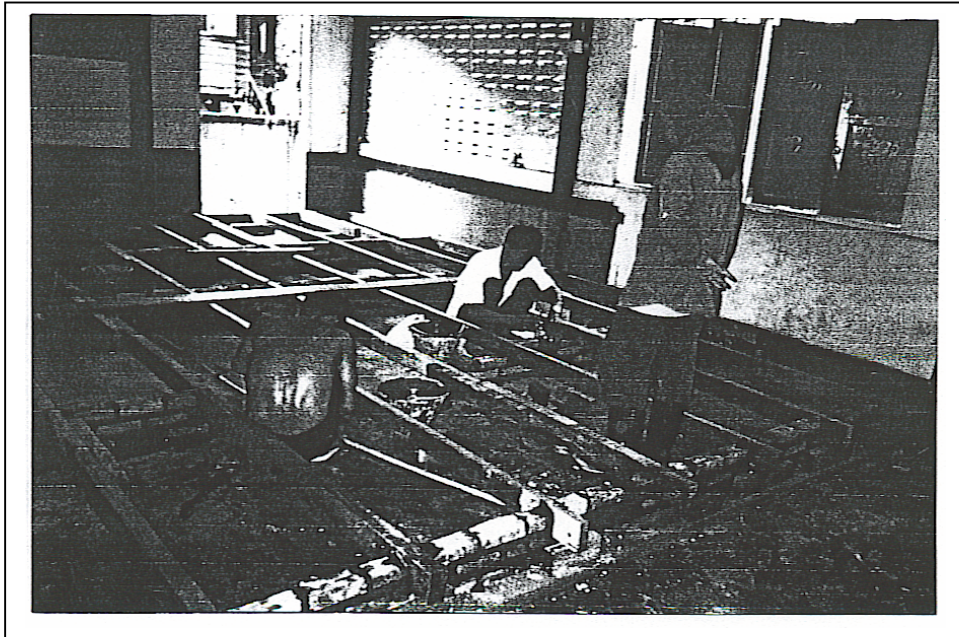

ขั้นที่ 8 ร่วมประเมิน กระบวนการพัฒนาดังแต่ในขั้นที่ 1 – 6 คณะผู้วิจัยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันประเมินผลทุกขั้นกันอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยใช้รูปแบบการประเมินที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กล่าวคือประเมินโดยการสังเกตทั่วไปกับการประเมินที่ใช้เครื่องมือในการประเมิน เช่น แบบสังเกต แบบสอบถาม รวมทั้งการจัดเวทีสาธารณะ เพื่อสะท้อนข้อมูลของการดำเนินการพัฒนาเป็นระยะ ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ร่วมกันประเมิน

จึงพอสรุปได้ว่ารูปแบบการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท้าวบุญเรือง ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่พัฒนาขึ้นโดยองค์กรชุมชนอย่างมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ซึ่งทั้งหมดข้างต้น เป็นแนวทางในการพัฒนาศูนย์ของท้าวบุญเรือง ซึ่งคณะกรรมการศูนย์และคณะผู้วิจัยได้ใช้การบริหารจัดการตามแนวทางที่ได้รับจากประชาคมหมู่บ้าน มาดำเนินการพัฒนาศูนย์ตั้งแต่วันเริ่มต้นการพัฒนาศูนย์ จนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งศูนย์ได้เปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2545 โดยได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงมารับบริการจากศูนย์พัฒนาเด็กในระยะเริ่มต้นเป็นจำนวนเด็กถึง 38 คน ซึ่งก่อนหน้าการพัฒนาศูนย์จะมีเด็กอยู่ในศูนย์เพียงแค่ 7 คนเท่านั้น จากการพูดคุยและสอบถามผู้ปกครองและชาวบ้านถึงความไว้วางใจที่นำลูกหลานมาบริการที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแห่งนี้ เนื่องจากเป็นศูนย์ของหมู่บ้านและอยู่ใกล้ ค่าบริการถูก แต่สะอาด ลูก ๆ หลาน ๆ ชอบ อยากจะมาศูนย์ มาดูและเยี่ยมได้ตลอดเวลา

ซึ่งข้อมูลย้อนกลับในช่วงเริ่มต้นในเดือนแรก ๆ ได้สร้างความมั่นใจให้แก่คณะกรรมการศูนย์มากขึ้น ประการสำคัญที่คณะผู้วิจัยและคณะกรรมการมีความเห็นตรงกันก็คือ ชาวบ้านในชุมชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมต่อศูนย์พัฒนาเด็กแห่งนี้ จึงทำให้เกิดความไว้วางใจและศรัทธา รู้สึกภาคภูมิใจที่ได้นำลูกหลานมาอยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กของชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากผู้ปกครองของเด็กส่วนหนึ่งได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์แห่งนี้ตั้งแต่เริ่มต้น ไม่ว่าจะเป็นการปลูกสร้าง ทาสี มุงหลังคา ปูกระดาน เป็นต้น กิจกรรมที่ร่วมกันทำเหล่านี้ ได้สร้างความผูกพันและความไว้วางใจ ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ร่วมกันที่ได้ก็คือ ชุมชนและคณะผู้วิจัยได้คำตอบที่ชัดเจนว่า องค์กรชุมชนสามารถบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กในชุมชนของตนเองได้ และรูปแบบของศูนย์พัฒนาเด็กที่พัฒนาขึ้นมานั้น จะมีการบริหารจัดการโดยชุมชนในรูปแบบของคณะกรรมการ ซึ่งถูกคัดเลือกโดยประชาคมหมู่บ้าน และนอกจากนี้ยังทำให้คณะผู้วิจัยได้มองเห็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมของทฤษฎีการบริหารจัดการของโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based) ได้อย่างชัดเจนจากกิจกรรม ในระยะก่อนการดำเนินการวิจัยนี้

รูปภาพที่ 4.2 ร่วมแรงร่วมใจพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

รูปภาพที่ 4.3 ชาวบ้านร่วมกันปลูกกระดานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

รูปภาพที่ 4.4 ร่วมกันเทพื้นเพื่่นำใจให้ศูนย์ของชุมชน

ซึ่งหากพิจารณาจากปรากฏการณ์ที่กล่าวมาข้างต้น และกระบวนการในการพัฒนา ศูนย์พัฒนาเด็กโดยองค์กรชุมชนนั้น จะพบว่าได้ยึดถือตามหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ทรงมีหลักในการทรงงานอยู่ 7 ประการ คือ หลักการความพึงพอใจ คือ ไม่ใช่วิธีการสั่งการ หากแต่ว่าพยายามดำเนินการให้ตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ หลักการพึ่งพาตนเอง ซึ่งพระองค์ก็จะดำเนินการกระตุ้นให้กลุ่มหรือบุคคลคิดค้นหาแนวทาง ในการพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือเกิดขึ้นในกลุ่ม หลักการมีส่วนร่วมของสังคม มวลรวม หากการพัฒนาใดที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาดังแต่ต้น ก็จะเป็นบ่อเกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งในอนาคต หลักการทำงานแบบประชาธิปไตย คือเปิดโอกาสให้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีส่วนได้แสดงความคิดเห็นวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ อย่างเป็นกลาง และเมื่อมี การตัดสินใจ ผลลัพธ์ที่ได้ก็ถือว่าคุ้มค่ากับการลงทุน หลักการวิเคราะห์สภาพทางภูมิศาสตร์และ วิถีชีวิตท้องถิ่น หรือที่เรียกว่าภูมิสังคม ดังนั้นการพัฒนาใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นจะต้องมีการศึกษาและ คำนึงบริบทของชุมชนและท้องถิ่นนั้น ๆ ก่อนเสมอ หลักการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชน ก่อนการ ดำเนินการพัฒนาใด ๆ ทุกครั้ง จะต้องมีการวิเคราะห์และเรียงลำดับความสำคัญของสิ่งที่จะพัฒนา ก่อนเสมอ เพื่อเป็นรากฐานของการนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว ศึกษาศักยภาพของ ตนเองของทุน ซึ่งกระบวนการนี้ทรงเรียกว่า การระเบิดจากข้างใน และสิ่งสุดท้ายก็คือหลักการ

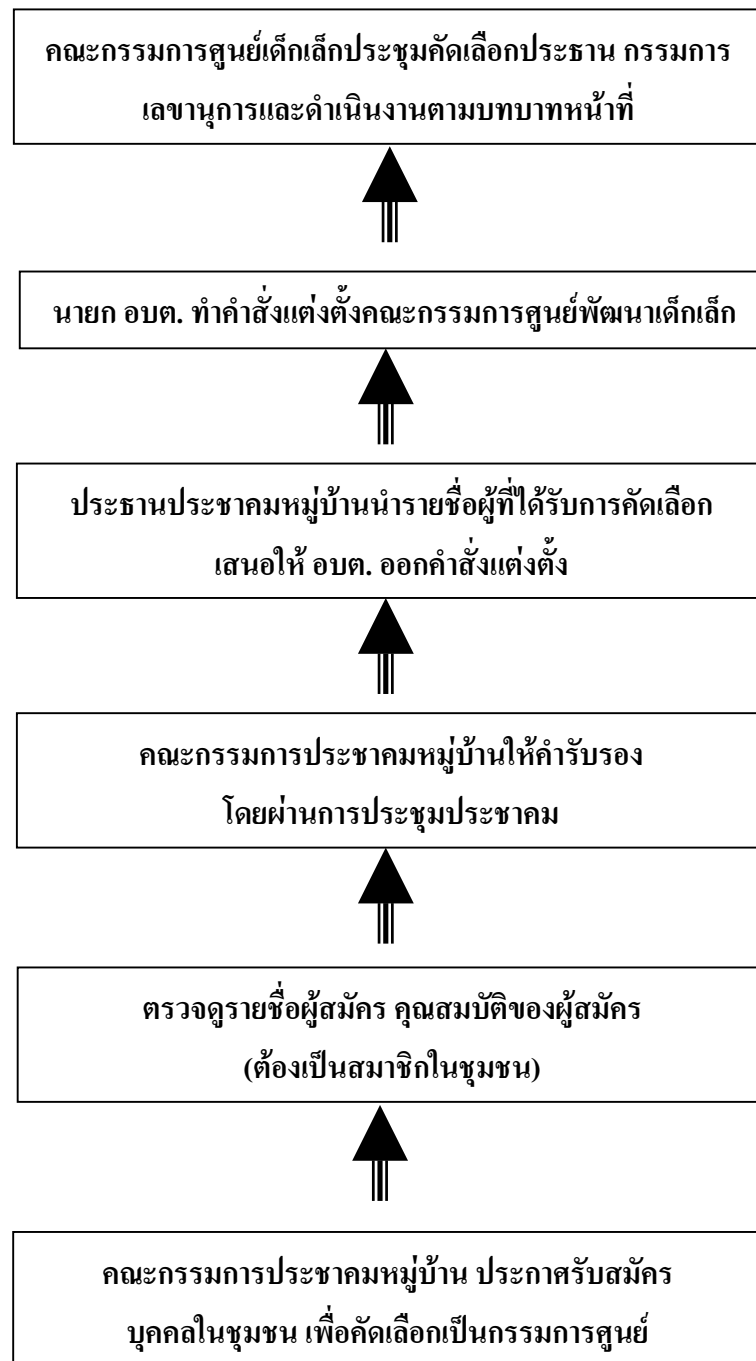
เสริมสร้างความรู้ “วิชาการ” การพัฒนาใด ๆ จะต้องหมั่นขวนขวายและหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้การพัฒนา นั้น ๆ ดำเนินการไปอย่างถูกต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักวิชาการ (อ้างจาก สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, 2543 : 7)

2. รูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่พัฒนาและบริหารจัดการโดยองค์กรชุมชน โดยมีการบริหารจัดการในแต่ละด้านดังนี้

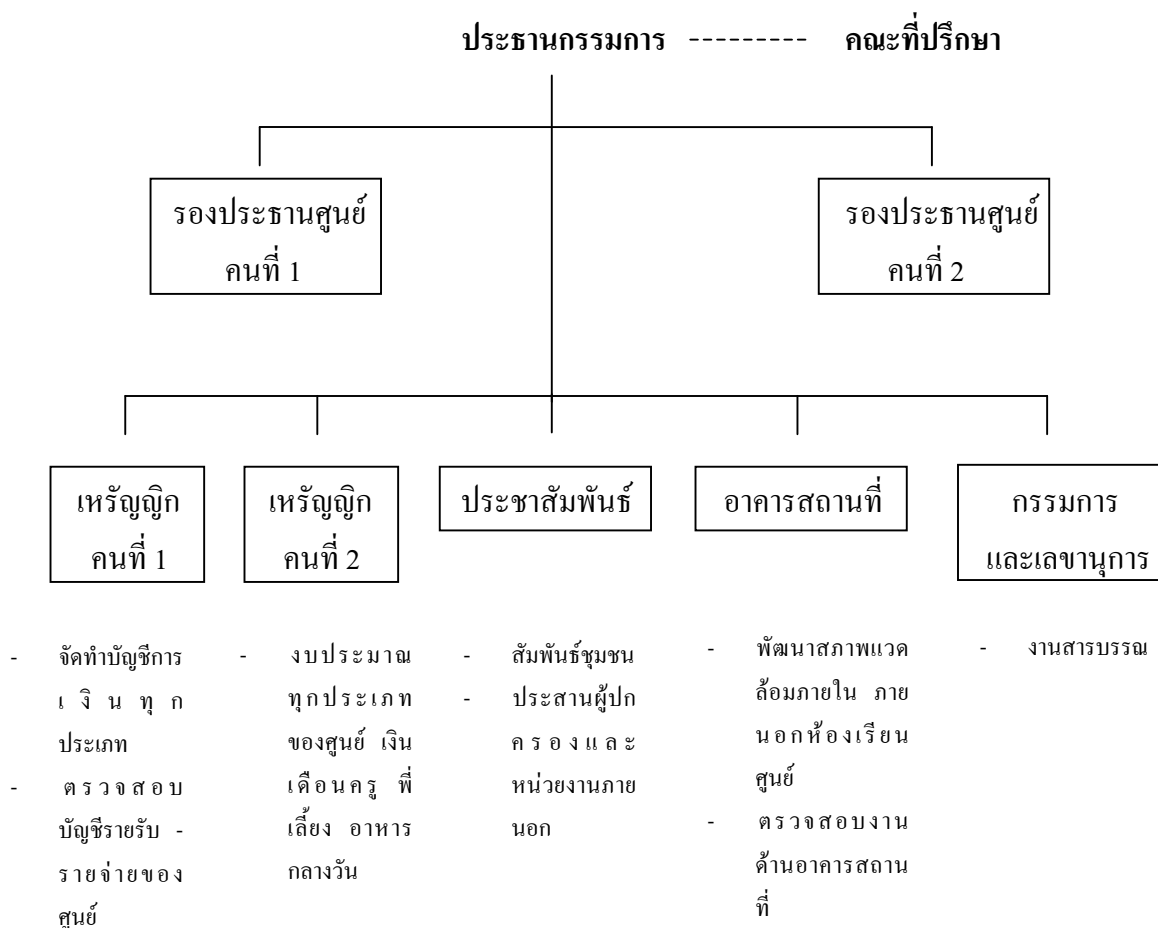
- 2.1 คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก
- 2.2 โครงสร้างคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
- 2.3 การบริหารจัดการงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2.1 คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง จะต้องได้รับเลือกตั้งจากชุมชน ซึ่งชุมชนท้าวบุญเรืองได้มอบให้เป็นหน้าที่ของประชาคมหมู่บ้าน เป็นฝ่ายดำเนินการ โดยกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการคัดเลือกไว้ดังนี้

2.2 โครงสร้างคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง

คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีทั้งหมด 8 คน เมื่อได้รับคำสั่งแต่งตั้งแล้ว ก็ได้ดำเนินการประชุมคัดเลือกประธานศูนย์ และแบ่งงานออกเป็นฝ่าย ๆ ดังโครงสร้างดังนี้

บทบาทและหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ตามโครงสร้างของคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กบ้านท้าวบุญเรือง มีดังนี้

1. ประธานกรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก มีหน้าที่คือ

1.1 เป็นประธานและควบคุมดูแลงานในแต่ละฝ่ายให้ดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่กำหนดไว้

1.2 รับผิดชอบงานหลัก คือ งานบริหารวิชาการและงานบริหารจัดการบุคลากรภายในศูนย์

2. รองประธานศูนย์ คนที่ 1

- 2.1 รับผิดชอบงานหลัก คืองานด้านอาคารสถานที่และพัฒนาสภาพแวดล้อมศูนย์
- 2.2 รับผิดชอบดูแลงานทั่วไปในศูนย์ที่ประธานมอบหมาย

3. รองประธานศูนย์ คนที่ 2

- 3.1 รับผิดชอบงานหลัก คืองานด้านการประชาสัมพันธ์
- 3.2 รับผิดชอบ สนับสนุนงานการบริหารศูนย์ ประสานงานงบประมาณกับ อบต.

4. เภรัณญิก คนที่ 1 และคนที่ 2

- 4.1 ร่วมกันรับผิดชอบการจัดทำบัญชีและการเงินทุกประเภทของศูนย์
- 4.2 ร่วมกันรับผิดชอบ ตรวจสอบบัญชีรายรับ - รายจ่ายของศูนย์
- 4.3 ร่วมกันดำเนินการจัดซื้อ - จัดจ้างงานพัสดุของศูนย์ทุกประเภท

5. กรรมการศูนย์ คณะกรรมการศูนย์ทุกฝ่ายมีหน้าที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนกรรมการในแต่ละฝ่าย และร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

6. กรรมการตัวแทนผู้ปกครอง คัดเลือกมาจากตัวแทนผู้ปกครองระดับชั้นละ 2 คน โดยให้มาร่วมเป็นคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กด้วย ซึ่งมีวาระตามคณะกรรมการและจะหมดวาระต่อเมื่อคณะกรรมการหมดวาระ หรือบุตร ธิดาได้ลาออกจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำวญญูเรื่อง ซึ่งมีหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะ ร่วมประเมินและสะท้อนผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็ก

7. เลขานุการ ตำแหน่งเลขานุการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก คัดเลือกจากครูประจำศูนย์เด็กเล็ก รับผิดชอบดูแลงานสารบรรณ จัดทำเอกสารตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการ

8. คณะกรรมการที่ปรึกษา ได้รับการคัดเลือกจากชุมชนและดำเนินการแต่งตั้งโดยองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย มีหน้าที่สนับสนุนให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กทุก ๆ ด้าน ได้แก่ เจ้าอาวาสประจำหมู่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล บ้านแหวน อาจารย์ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา ประธานฝ่ายการศึกษา อบต. บ้านแหวน ผู้บริหารโรงเรียนที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตั้งอยู่

ซึ่งคณะกรรมการทุกคนจะไม่ได้รับเงินค่าตอบแทนใด ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ คณะกรรมการศูนย์ได้ร่วมกันกำหนดข้อปฏิบัติในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำบุญเรื่องไว้ดังนี้

1. การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำบุญเรื่องทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นงานพัฒนา หรือการแต่งตั้ง การพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติ จะต้องได้รับการเห็นชอบของคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กทุกครั้ง หากไม่ผ่านการเห็นชอบให้เรื่องนั้น ๆ เป็นโมฆะ
2. ให้มีการจัดประชุมคณะกรรมการเดือนละ 1 ครั้งเป็นอย่างน้อย ในกรณีที่มีเหตุที่จะพิจารณา / ขอคำปรึกษาเร่งด่วน ก็ให้มีการนัดประชุมเพิ่มเติมได้
3. ให้มีการจัดทำรายงานการใช้จ่ายเงินของศูนย์พัฒนาเด็ก ส่งให้คณะกรรมการได้รับทราบ ทุก ๆ เดือนและมอบให้ประธานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดทำเอกสารรายงานให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนรับทราบทุกเดือน
4. การบริหารงานวิชาการมอบให้ประธานศูนย์พัฒนาเด็กเป็นผู้รับผิดชอบหลัก โดยให้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก โดยขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ปกครอง ครูประจำศูนย์ คณะกรรมการศูนย์ที่เป็นตัวแทนผู้ปกครอง คณะที่ปรึกษา ศูนย์พัฒนาเด็ก
5. ให้มุ่งเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรและพัฒนากิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กในศูนย์ทำบุญเรื่อง
6. ครูประจำศูนย์ให้ดำเนินการคัดเลือก โดยคณะกรรมการศูนย์ที่ประกาศไว้และจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถทางการศึกษาปฐมวัยอย่างแท้จริง
7. ให้มีการติดตามประเมินผลการทำงานของแต่ละฝ่ายอย่างสม่ำเสมอ และมีการจัดเวทีสาธารณะเพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานให้ชุมชนทราบเป็นระยะ

2.3 การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การบริหารจัดการงานศูนย์พัฒนาเด็กทำบุญเรื่อง มีงานหลักสำคัญ 5 งาน คือ งานบุคคล งานธุรการ (สารบรรณ) งานการเงินและพัสดุ งานวิชาการ อาคารสถานที่ ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กับชุมชน

งานบุคคล การบริหารบุคคล ซึ่งหมายถึงครูประจำศูนย์ พี่เลี้ยงเด็กประจำศูนย์ แม่บ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในศูนย์ คณะกรรมการได้มอบให้ประธานศูนย์เป็นผู้ดูแลหลัก เพราะถือว่างานดังกล่าวเป็นหัวใจสำคัญ เนื่องด้วยงานทุกด้านของศูนย์จะขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ขึ้นอยู่กับ

การบริหารงานบุคคลในศูนย์ ซึ่งประธานศูนย์ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การบริหารในโรงเรียนมาก่อน จึงมีความเข้าใจ ซึ่งก็ได้มีการกำหนดแนวทาง ความรับผิดชอบต่าง ๆ ของบุคลากรในศูนย์ โดยเฉพาะครูประจำชั้น ครูพี่เลี้ยงและแม่บ้าน เช่น

ครูประจำชั้น

- รับผิดชอบงานดูแลเด็กในชั้น โดยการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามพัฒนาการของเด็ก
- รับผิดชอบดูแลเด็กตั้งแต่การรับ – ส่งเด็กเข้า – เย็น
- จัดทำแผนการจัดกิจกรรมเด็กและส่งให้ประธานศูนย์ตรวจสอบก่อนการจัดกิจกรรม
- ร่วมจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี
- รับผิดชอบจัดทำ ดำเนินการและประเมินผลโครงการประจำปีของศูนย์พัฒนาเด็ก
- เป็นเลขานุการของศูนย์พัฒนาเด็ก
- รับเงินค่าบำรุงศูนย์พัฒนาเด็กจากผู้ปกครอง แล้วนำส่งเหรียญกษาปณ์
- จัดทำบัญชีเงินค่าใช้จ่ายประจำห้องและนำส่งฝ่ายตรวจสอบบัญชีประจำเดือน
- เข้าร่วมประชุมเพื่อพัฒนาตนเอง

ครูพี่เลี้ยงเด็ก

- รับผิดชอบดูแลความสะอาดในชั้นเด็กเล็กและบริเวณศูนย์เด็กเล็กตามที่ได้รับมอบหมาย
- ช่วยดูแลเด็กและงานต่าง ๆ ในศูนย์ตามที่ครูประจำชั้นมอบหมาย
- ช่วยดูแลและจัดอาหารและทำความสะอาดสิ่งของต่าง ๆ ของศูนย์

แม่บ้าน

- จัดทำอาหารทุกมื้อให้เด็กในศูนย์
- ดูแลความสะอาดภายในศูนย์

นอกจากนี้ คณะกรรมการศูนย์ยังได้จัดทำโครงการพัฒนาบุคลากรในศูนย์ทั้งที่เป็นผู้บริหารและคณะครูของศูนย์ไปอบรม ประชุม สัมมนา ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการบริหารงานด้านบุคลากรนี้ถึงแม้ว่าคณะกรรมการจะมอบให้ประธานศูนย์เป็นผู้รับผิดชอบหลัก แต่การบริหารงานก็ได้มีการประชุมปรึกษาหารือขอความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ แต่ก็ยังคงมีปัญหาเป็นช่วง ๆ เนื่องจากกรรมการบางคนไม่เข้าใจการบริหารงานที่พยายามจะสร้างให้เป็นระบบ ก็แก้ปัญหาโดยการให้ความรู้ ความเข้าใจและมีการประชุมชี้แจงให้บ่อยขึ้น

งานธุรการ (สารบรรณ) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง เป็นศูนย์พัฒนาเด็กขนาดเล็ก แต่ก็ยังจะต้องติดต่อประสานกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก ดังนั้นจึงมีเอกสารต่าง ๆ ที่จำเป็นจะต้องจัดเก็บให้เป็นระบบ ซึ่งคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กได้ร่วมกันพัฒนาระบบงานสารบรรณขึ้น โดยมอบให้ครูประจำศูนย์เด็กเล็ก 1 คน เป็นผู้รับผิดชอบและทำหน้าที่เป็นเลขานุการของศูนย์พัฒนาเด็กด้วย โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ดังนี้

- รับหนังสือ ลงทะเบียนเลขหนังสือเข้า
- ส่งหนังสือ ลงทะเบียนเลขหนังสือออก
- บันทึกการประชุมของศูนย์พัฒนาเด็ก
- จัดทำหนังสือเชิญการประชุม หนังสือออก
- จัดทำรายงานประจำปีของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สรุปรายงานองค์การบริหารส่วน

ตำบลบ้านแหวน

งานการเงินและพัสดุ การบริหารจัดการในส่วนของงานการเงินและพัสดุของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง คณะกรรมการศูนย์ได้มีมติให้เหรียญกษาปณ์ทั้ง 2 คน ร่วมกันดูแล ซึ่งศูนย์พัฒนาเด็กได้เปิดบัญชีในนาม ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง โดยเหรียญกษาปณ์จะเป็นผู้ที่ถือบัญชีและเบิกจ่ายเงินทุกประเภท และเหรียญกษาปณ์ได้มอบให้ครูประจำชั้นของทุกประจำศูนย์เป็นผู้ช่วย โดยมีเหรียญกษาปณ์เป็นผู้ควบคุมดูแลอีกทีหนึ่ง ดังนั้นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมีระบบการเงินและพัสดุที่ดำเนินการในแต่ละเดือน ดังนี้

ครูประจำศูนย์ในแต่ละชั้น มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- รับเงินค่าบำรุงศูนย์จากผู้ปกครองและจัดทำบัญชีการรับเงิน
- นำเงินค่าบำรุงศูนย์ส่งให้ครูประจำศูนย์ที่เหรียญกษาปณ์มอบให้เป็นผู้ช่วยฝ่ายการเงิน
- รับเงินค่าใช้สอยประจำเดือน 500 บาท / ห้อง และจัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่าย
- จัดส่งบัญชีค่าใช้สอยให้ฝ่ายการเงินตรวจสอบเป็นรายเดือน

ฝ่ายการเงินและพัสดุ (ครูประจำชั้นที่ได้รับหน้าที่เป็นผู้ช่วยฝ่ายการเงิน) มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- รับเงินค่าบำรุงศูนย์จากครูประจำชั้นทุกวันที่ 5, 10, 20 และทุกสิ้นเดือน (ผู้ปกครองไม่สามารถจ่ายเป็นงวดเดียวได้)
- จ่ายเงินค่ารถรับ – ส่งเด็กในศูนย์ ค่าเงินเดือนครูพี่เลี้ยงประจำศูนย์ ค่านม ค่าอาหารกลางวันและค่าวัสดุอุปกรณ์ประกอบกิจกรรม (ค่าใช้สอย) ของครูประจำศูนย์ทุกห้อง
- จัดทำสรุบบัญชีรายรับ – รายจ่ายประจำเดือน
- จัดทำรายงานสรุปผลบัญชีรายรับ – รายจ่าย เสนอให้เหรียญิกของศูนย์ตรวจสอบทุกเดือน
- เป็นผู้ชี้แจงรายดับ – รายจ่ายของศูนย์ให้มีประชุมคณะกรรมการศูนย์รับทราบทุกเดือน

เหรียญิกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- รับเงินค่าบำรุงศูนย์จากฝ่ายการเงินของศูนย์พัฒนาเด็ก นำเงินไปฝากธนาคารในบัญชีของศูนย์พัฒนาเด็กทำบุญเรื่อง (บัญชี ศพท.)
- เบิกจ่ายเงินค่ารถรับ – ส่งเด็กในศูนย์ เงินเดือนพี่เลี้ยงและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ภายในศูนย์ (บัญชี ศพท.)
- ตรวจสอบการทำบัญชี สรุปลผลรายรับ – รายจ่ายของแต่ละเดือนที่ได้รับจากฝ่ายการเงินให้เป็นปัจจุบัน และรายงานให้ประธานศูนย์ คณะกรรมการศูนย์ได้รับทราบ
- ร่วมกับฝ่ายการเงินจัดทำรายงานการใช้งบประมาณประจำปี ส่งให้ออบต.บ้านแหวน
- ร่วมกับฝ่ายการเงินตรวจสอบวัสดุ - ครุภัณฑ์ประจำปีของศูนย์พัฒนาเด็ก

การดำเนินงานในฝ่ายการเงินและพัสดุนี้ กรรมการที่รับผิดชอบในตำแหน่งเหรียญิกเป็นบุคคลที่มีภาระงานมาก และมีประสบการณ์ในการจัดทำบัญชีน้อย จึงได้ปรึกษาในที่ประชุมของคณะกรรมการศูนย์ ซึ่งมีมติว่าให้ครูประจำศูนย์ 1 คน มาเป็นผู้ช่วยฝ่ายการเงิน โดยจะมีกรรมการและเหรียญิกเป็นผู้ควบคุมดูแลการทำงาน ซึ่งก็ได้ดำเนินการมาด้วยดีตลอดจนถึงปัจจุบัน

งานวิชาการ การบริหารงานทางด้านวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรืองนั้น ภาพรวมส่วนใหญ่คณะกรรมการของศูนย์จะมอบให้ประธานศูนย์เป็นผู้ดูแล ทั้งนี้เนื่องจากประธานศูนย์มีประสบการณ์เป็นครูก่อน ซึ่งงานด้านวิชาการที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรืองบริหารจัดการพอสรุปได้ดังนี้

- การจัดทำหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง
- การจัดทำแผนจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก
- การจัดหาและการผลิตสื่อประกอบกิจกรรมสำหรับเด็ก
- การจัดสภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาเด็ก
- การจัดตารางกิจกรรมประจำวัน
- การนิเทศการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก
- การวัดและประเมินพัฒนาการเด็ก
- การสนับสนุน ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและศูนย์พัฒนาเด็ก
- การจัดกิจกรรมพิเศษให้กับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็ก

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การจัดทำหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง ประธานศูนย์พร้อมทั้งคณะกรรมการร่วมกับคณะผู้วิจัยและชาวบ้าน ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กร่วมกัน
2. ครูประจำชั้นเป็นผู้จัดทำแผนการจัดกิจกรรมและส่งให้ประธานศูนย์เป็นผู้ตรวจก่อนจะใช้จัดกิจกรรมทุกสัปดาห์ รวมทั้งร่วมกันกำหนดตารางกิจวัตรประจำวันของเด็กในศูนย์และแสดงให้ผู้ปกครองได้รับทราบ
3. การจัดหาและผลิตสื่อประกอบกิจกรรมสำหรับเด็ก คณะกรรมการศูนย์ได้จัดสรรงบประมาณสำหรับจัดซื้อวัสดุประกอบกิจกรรม โดยมอบให้ครูประจำชั้นรับผิดชอบชั้นละ 500 บาท ต่อเดือน และยังร่วมกันระดมชาวบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุเข้ามาร่วมกันจัดทำสื่อพื้นบ้าน รวมทั้งซ่อมแซมไว้ให้เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กได้เล่น และเก็บรวบรวมไว้ในศูนย์สื่อพื้นบ้านเด็กปฐมวัย
4. การจัดสภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาเด็ก ประธานศูนย์พร้อมทั้งคณะกรรมการได้ร่วมระดมชาวบ้านช่วยกันพัฒนา เพื่อจัดสภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง เช่น สร้างศูนย์สื่อพื้นบ้าน บ้านนิทานสำหรับเด็ก ปลูกต้นไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังช่วยกันซ่อมแซมอาคารให้ศูนย์พัฒนาเด็กให้อยู่ในสภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็ก

5. การนิเทศการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก ประธานศูนย์ได้ดำเนินการนิเทศการจัดกิจกรรมของครูประจำชั้นอย่างต่อเนื่อง และยังสามารถแต่งตั้งให้ตัวแทนฝ่ายการศึกษาของ อบต. บ้านแหวน มาร่วมการนิเทศ โดยใช้แบบฟอร์มการนิเทศภายในที่พัฒนาขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการนิเทศ

6. การวัดและประเมินพัฒนาการเด็ก ครูประจำชั้นได้ดำเนินการวัดและประเมินพัฒนาการเด็กอย่างเป็นระบบ โดยใช้แบบประเมินพัฒนาการเด็กที่ได้ร่วมกันพัฒนาขึ้นและได้รายงานผลการพัฒนาการของเด็กให้ผู้ปกครองรับทราบเป็นรายเดือน

7. ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและศูนย์พัฒนาเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กได้ให้ความสำคัญต่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและศูนย์พัฒนาเด็กเป็นอย่างยิ่ง โดยการจัดทำโครงการโรงเรียนพ่อแม่ และจัดทำสมุดสายสัมพันธ์บ้านกับศูนย์พัฒนาเด็ก ซึ่งผลการดำเนินงานเป็นที่น่าพึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง

8. การจัดกิจกรรมพิเศษสำหรับเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำบุญเรื่อง โดยการบริหารงานของคณะกรรมการที่ได้รับการคัดเลือกจากชุมชน ได้ดำเนินการระดมทุนจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน มาจัดทำโครงการเสริม การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กตลอดปี เช่น โครงการบ้านของเล่นและศูนย์สื่อ โครงการนิทรรศการงานวันเด็ก โครงการการแข่งขันกีฬาสำหรับศูนย์พัฒนาเด็ก เป็นต้น

งานดังกล่าวข้างต้นจัดเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้ศักยภาพของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นไปตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งบุคลากรที่เข้ามามีบทบาทสำคัญร่วมกับประธานและคณะกรรมการศูนย์ คือครูประจำศูนย์ ครูพี่เลี้ยงเด็ก ผู้ปกครองเด็ก รวมทั้งกลุ่มครูภูมิปัญญา กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งได้เข้ามาร่วมกันสนับสนุนและส่งเสริมการจัดกิจกรรมด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง

จึงพอสรุปได้ว่า ผลของการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำบุญเรื่อง เป็นไปตามหลักการการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย กล่าวคือได้จัดทำโครงสร้างขององค์กรชัดเจน ซึ่งเป็นแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานในแต่ละฝ่ายอย่างเหมาะสม คือมีงานธุรการงานบุคคล งานการเงินและพัสดุ งานบริหารวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับเขาวงกต เดชะคุปต์ (2542, 50) ได้กล่าวถึงการบริหารงานด้านการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า งานหลักสำคัญของการบริหารการศึกษาปฐมวัยมี 6 งานหลัก ได้แก่ งานบริหารด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านกิจกรรมนักเรียน ด้านธุรการการเงิน พัสดุ ด้านอาคารสถานที่และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

การบริหารงานในทุกฝ่ายมีการติดตามงานในรูปแบบทั้งการประชุมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการตรวจสอบและหลักฐานทุกอย่างในงานแต่ละงาน มีความเป็นปัจจุบันเป็นไปตามหลักการบริหารงานองค์กรตามที่เียวพา เดชะคุปต์ (2542, 57) ที่ว่าการติดตามนิเทศในองค์กรของการศึกษาปฐมวัย ควรจะต้องครอบคลุมหลักใหญ่ ๆ ของงานทั้ง 6 งาน และมีรูปแบบที่หลากหลายทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยกระทำอย่างสม่ำเสมอ

ในส่วนงานการประชาสัมพันธ์ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุง เพราะการติดต่อสื่อสาร ยังใช้ในรูปแบบเดิม ๆ คือ ใช้การบอกกล่าว ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ชัดเจน และไม่ทั่วถึง จึงทำให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจในการสื่อสารด้านข้อมูลข่าวสารขึ้น

3. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

คณะผู้วิจัยร่วมกับคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กทำบุญเรื่อง ครูประจำศูนย์และตัวแทนผู้ปกครอง ได้นำข้อมูลของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ศึกษามาทั้ง 10 ประเด็น ได้แก่ คติชาวบ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพลงกล่อมเด็ก / เพลงสำหรับเด็ก การละเล่นสำหรับเด็ก สื่อของเล่นสำหรับเด็ก อาหารและยาสมุนไพรพื้นบ้านสำหรับเด็ก นิทานพื้นบ้านสำหรับเด็ก เจตคติ / บทบาท / ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว สภาพแวดล้อมในบ้านและชุมชนต่อการพัฒนาเด็ก วัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก มาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น โดยบูรณาการหลักสูตรแกนกลาง เรียกว่าหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำบุญเรื่อง กระบวนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก มีขั้นตอนสำคัญอยู่ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 6 นำหลักสูตรไปใช้จริง
ขั้นที่ 5 ปรับปรุงหลักสูตร ครั้งที่ 1
ขั้นที่ 4 ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร
ขั้นที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตร (ฉบับร่าง)
ขั้นที่ 2 จัดทำหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำบุญเรื่อง
ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน / ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก

ขั้นที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการของท้องถิ่น ชุมชน / ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก

คณะผู้วิจัยและคณะกรรมการศูนย์ได้เชิญตัวแทนผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนและครูประจำศูนย์ ประชุมแบบมีส่วนร่วม ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของชุมชน และข้อมูลเกี่ยวกับ ตัวเด็กที่เป็นผู้รับบริการของศูนย์ ซึ่งทำให้ได้รับข้อมูลเบื้องต้นว่าชุมชนทำบุญเรื่องเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิมอยู่มาก มีกลุ่มองค์กรในชุมชนที่เข้มแข็งและมีศักยภาพ ในการระดมทุน มีบุคลากรที่มีความรู้ด้านการศึกษาหลาย ๆ ด้าน มีกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ในขั้นนี้คณะผู้วิจัยและคณะกรรมการได้มีลำดับการดำเนินการ เพื่อพัฒนาหลักสูตร

1. วางแผนร่วมกัน เพื่อกำหนดแนวคิดหลักของการพัฒนาหลักสูตร ในขั้นตอนนี้คณะผู้ วิจัยและกรรมการศูนย์ได้ข้อสรุปแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร 4 ประเด็นคือ

1.1 หลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำบุญเรื่อง ต้องเป็นหลักสูตรที่บูรณาการภูมิปัญญา ท้องถิ่นของตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1.2 หลักการและทฤษฎีพื้นฐานที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร จะต้องสอดคล้อง กับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2547 (ฉบับร่าง)ที่กำลังจะประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 เป็นสำคัญ

1.3 สัดส่วนของภูมิปัญญาสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในหลักสูตรที่จะพัฒนา คิดเป็น 50 : 50

1.4 องค์ประกอบของหลักสูตรให้ยึดตามองค์ประกอบของหลักสูตรที่สอดคล้องกับ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ คือปรัชญา หลักการ แนวคิด จุดมุ่งหมาย เนื้อ หาสาระ การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล

2. จัดเวทีเสวนาค้นหาความต้องการของชุมชน เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อ หาสาระ การนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งได้ข้อสรุปดังนี้

2.1 คุณลักษณะของเด็กที่ชุมชนต้องการ

2.1.1 แสดงความเคารพผู้ใหญ่ได้ถูกต้อง

2.1.2 พุดจาจะฉาน สุภาพอ่อนโยน

2.1.3 เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2.1.4 ช่วยเหลือตนเองได้ เช่น การแต่งตัว การรับประทานอาหาร เป็นต้น

2.1.5 รักความสะอาด รักสิ่งแวดล้อม

2.1.6 เป็นคนร่าเริง มีความสุข

2.1.7 สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง

2.1.8 กล้าแสดงออก

2.2 เนื้อหาสาระภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชุมชนต้องการให้บูรณาการในหลักสูตร มีดังนี้

2.2.1 วิถีชุมชน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ชุมชน (ประวัติหมู่บ้าน) การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น

2.2.2 ศาสนา ได้แก่ การปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับการเป็นชาวพุทธ วันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

2.2.3 การปกครอง ได้แก่ สิทธิ หน้าที่ตามวัย ปลุกฝังการปฏิบัติตนในระบอบประชาธิปไตยตามวัย เป็นต้น

2.2.4 ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร ได้แก่ การปลูกพืชสมุนไพรบริเวณศูนย์อย่างง่าย ๆ

2.2.5 การปฐมวัยพยาบาลเบื้องต้น ได้แก่ การดูแลสุขภาพของตนเอง การรักษาความสะอาด การปฏิบัติตนให้ถูกสุขลักษณะ

2.2.6 คนตรีพื้นเมืองและการละเล่นพื้นบ้าน บูรณาการในการจัดกิจกรรมการพัฒนาเด็กในศูนย์

2.3 รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนต้องการให้นำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก

2.3.1 ให้เด็กเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงที่เหมาะสมตามวัย

2.3.2 ให้ความสำคัญกับเด็ก

2.3.3 ให้เด็กศึกษานอกสถานที่

2.3.4 เชิญคนในชุมชนมาร่วมเรียนรู้และเป็นวิทยากร

2.4 ชุมชนและองค์กรในชุมชนจะให้ความสนับสนุนต่อการพัฒนาศูนย์เด็กดังนี้

2.4.1 ด้านงบประมาณ

2.4.2 วัสดุอุปกรณ์

2.4.3 กำลังกาย กำลังความคิด

2.4.4 การเป็นวิทยากร

3. พัฒนาบุคลากรเพื่อเตรียมการพัฒนาหลักสูตร

ในขั้นนี้คณะผู้วิจัยได้เตรียมการเพื่อพัฒนาหลักสูตร โดยพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในภาพรวม และได้เห็นรูปธรรมของหลักสูตรที่ชัดเจน จึงได้จัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการศูนย์ครูประจำชั้น คณะผู้วิจัยและตัวแทนผู้ปกครอง โดยการศึกษาดูงานและเข้าร่วมชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การใช้หลักสูตรและการประเมินผลการใช้หลักสูตร

4. จัดทำหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง

คณะผู้วิจัยและคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรได้ร่วมกันรวบรวมข้อมูลทีละประสบการณ์ต่าง ๆ มาจัดทำหลักสูตร (ฉบับร่าง) โดยมีส่วนประกอบโครงสร้างของหลักสูตร คือปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ สาระการเรียนรู้ การประเมินผล การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยยึดเนื้อหาสาระตามที่หลักสูตรแกนกลาง คือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2547 เป็นหลัก แล้วนำภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ้านแหวนและแนวคิดความต้องการของชุมชนมาบูรณาการ

ในการจัดทำหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง คณะผู้วิจัย คณะกรรมการศูนย์และครูประจำชั้นได้พัฒนาเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ กำหนดการจัดกิจกรรม แบบฟอร์มเขียนแผนจัดกิจกรรม แบบประเมินพัฒนาการต่าง ๆ สมุดสื่อสัมพันธ์ศูนย์ – พ่อแม่ แบบฝึกทักษะด้านต่าง ๆ ของเด็กแต่ละวัยที่สอดคล้องกับหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น (รายละเอียดภาคผนวก ....)

นอกจากนี้คณะกรรมการศูนย์ได้ร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุและชุมชนช่วยกันจัดทำสื่อและของเล่นพื้นบ้าน จำนวนพอเพียงกับเด็กในศูนย์ไปพร้อม ๆ กัน

5. จัดเวทีวิพากษ์หลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง (ฉบับร่าง)

เพื่อเป็นการยืนยันและตรวจสอบความเชื่อถือได้ของหลักสูตรที่ร่วมกันพัฒนาขึ้นว่าได้ตรงกับเจตนารมณ์ของชุมชนและมีความเหมาะสมกับวัยของเด็กหรือไม่ คณะผู้วิจัยและคณะกรรมการศูนย์จึงได้ร่วมกันประชาคมหมู่บ้านท้าวบุญเรืองและตัวแทน อบต. บ้านแปวน จัดเวทีวิพากษ์หลักสูตรที่จัดทำขึ้น และได้้นำฉันทามติในเวทีว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมแล้ว ให้ทดลองเอาไปใช้ได้ หากมีปัญหาอะไรก็ค่อย ๆ ปรับไป

ขั้นที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตร (ฉบับร่าง)

ในขั้นนี้คณะผู้วิจัยและคณะกรรมการศูนย์ได้ร่วมกันพัฒนาแบบนิเทศและประเมินผลการใช้หลักสูตร และการนิเทศการจัดกิจกรรมของครูประจำศูนย์ขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนผู้ปกครองได้ร่วมนิเทศและประเมินผล กล่าวคือคณะผู้วิจัยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ตัวแทนผู้ปกครองสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และประธานศูนย์ทุกวัน เพราะเป็นงานที่รับผิดชอบอยู่แล้ว ประเด็นสำคัญหลักของการทดลองใช้หลักสูตร คือการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็ก ซึ่งครูประจำศูนย์จะต้องศึกษาหลักสูตรอย่างเข้าใจและนำมาจัดทำ กำหนดการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กรายปี หลังจากนั้นจึงนำมาเขียนเป็นแผนการจัดกิจกรรมรายสัปดาห์และรายวัน ซึ่งแผนการจัดกิจกรรมรายวันนี้ จะต้องส่งให้ประธานศูนย์ตรวจสอบก่อนจัดกิจกรรมและจัดทำบันทึกการสังเกตพฤติกรรมเด็ก เพื่อนำข้อมูลมาประเมินพัฒนาการ

เด็ก โดยใช้แบบฟอร์มที่ร่วมกันพัฒนาขึ้น รวมทั้งการทำจดหมายสื่อสารระหว่างศูนย์พัฒนาเด็กกับบ้าน

ขั้นที่ 4 ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

คณะผู้วิจัย คณะกรรมการศูนย์และตัวแทนผู้ปกครองยังร่วมกันประเมินและติดตามผลการจัดกิจกรรมของครูประจำศูนย์ทุกชั้น ซึ่งการประเมินจะใช้ทั้ง 2 รูปแบบ คือเป็นทางการ ซึ่งหมายถึง การตรวจดูแผนการจัดกิจกรรม การจัดศูนย์ ห้องเรียน ความเรียบร้อยของเอกสารเกี่ยวกับงานพัฒนาเด็ก รวมทั้งการจัดกิจกรรม แล้วบันทึกข้อมูลไว้ในแบบบันทึกการนิเทศ ส่วนการนิเทศไม่เป็นทางการก็จะเป็นการตรวจเยี่ยม สนทนา ซักถามทั่วไปตามปกติ ซึ่งข้อมูลที่ได้ก็จะนำมาร่วมกันสะท้อนแบบกัลยาณมิตรทุก ๆ เดือนในการประชุมประจำเดือนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำวณูเรื่อง

ในส่วนของการประเมินผลและติดตามผลการใช้หลักสูตรและการจัดกิจกรรมของครูประจำศูนย์ พบว่ากรรมการของศูนย์และผู้ปกครองยังไม่ค่อยมีความเข้าใจและยังมีความเกรงใจในการประเมินผล เนื่องจากบุคลากรเหล่านี้คิดว่าตนเองไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและ การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ดังนั้นเมื่อให้มาร่วมประเมินการจัดบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมของครูประจำศูนย์ ก็รู้สึกลำบากใจ อีกทั้งครูประจำศูนย์ก็จบปริญญาตรี มีความรู้สูงกว่า จึงทำให้ข้อมูลในส่วนของการประเมินผลจากบุคคลดังกล่าว จะเป็นข้อมูลเชิงบวก เช่น

“ครูก็ทำงานดีแล้ว ลูกกล้าแสดงออกมากขึ้น และอยากมาศูนย์ทุกวัน”

“ครูพูดเพราะ ยิ้มแย้มดี”

แล้วก็จะมีการบ่งชี้กล่าวประเมินการทำงานของครูในเชิงลบ เช่น การจัดกิจกรรมเสรี (เล่นตามมุม) ครูได้พยายามจะสร้างเสริมลักษณะนิสัย ความมีระเบียบวินัย เคารพกติกาและการแบ่งปัน ดังนั้นจึงได้กำหนดกติกาเล่น เพื่อเล่นของเล่น แล้วต้องช่วยกันเก็บและแบ่งกันเล่น ก็มีผู้ปกครองบางกลุ่มไม่เข้าใจกับว่า

“ครูทำไมต้องบังคับให้เด็กเล็ก ๆ เก็บของเอง แค่นี้ก็ช่วยเด็กไม่ได้”

ครูก็อธิบายให้ฟัง บางคนก็เข้าใจ บางคนก็ไม่ค่อยเข้าใจ แต่ต่อมาเมื่อเด็กช่วยเหลือตนเอง มีพัฒนาการดีขึ้นก็ยอมรับได้

ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้คณะกรรมการศูนย์และคณะผู้วิจัยได้นำมาประมวลพูดคุยกัน จึงเห็นสมควรให้เร่งดำเนินการให้ครูประจำศูนย์จัดทำโครงการโรงเรียนพ่อแม่และจัดทำเอกสารสื่อสารระหว่างศูนย์กับบ้านขึ้น เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจในการพัฒนาเด็กร่วมกันและเป็นการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในการเลี้ยงดูเด็กด้วย ซึ่งผลตอบรับในเรื่องดังกล่าวนี้ดีมาก นอกจากนี้

ในการดำเนินการในขั้นนี้ พบว่าปัญหาของผู้ร่วมติดตามประเมินในส่วนของการประเมินการศูนย์ (ยกเว้นประธานศูนย์) ก็จะประเมินการทำงานของครูประจำศูนย์อย่างค่อนข้างเกรงใจเช่นเดียวกัน ในที่สุดก็ต้องมอบให้ประธานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้รับผิดชอบในการประเมินการทำงานของครูประจำศูนย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านวิชาการ โดยให้เหตุผลว่า ประธานศูนย์ โดยเป็นครูมาก่อน เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในการติดตามประเมินผลการจัด กิจกรรมของครูได้ดีกว่า ประเด็นที่ทำให้คณะผู้วิจัยได้แก่ว่าปัญหาประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งของการดำเนินงานการศึกษาโดยองค์กรชุมชนก็คือ ความพร้อมของบุคลากรด้านการศึกษาของชุมชน จึงจำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องจัดให้มีโครงการพัฒนาบุคลากรของชุมชนที่เตรียมรับการถ่ายทอดให้มีความรู้ ความเข้าใจขั้นพื้นฐานในด้านการจัดการศึกษา

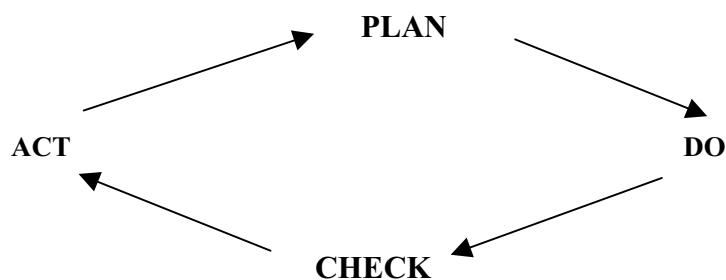
ขั้นที่ 5 ปรับปรุงหลักสูตรครั้งที่ 1

เมื่อดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรและติดตามผลการใช้หลักสูตรไม่ได้ระยะหนึ่งก็พบปัญหาหลาย ๆ อย่างทั้งในส่วนเนื้อหาของสาระที่ระบุไว้ในหลักสูตร บางเรื่องที่เป็นความต้องการของชุมชนไม่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และไม่ตรงกับความสนใจของเด็ก เช่น ดนตรีพื้นเมือง ก็ให้ปรับวัตถุประสงคลงมาเป็นการใช้ดนตรีพื้นเมืองประกอบกิจกรรมการเคลื่อนไหวหรือให้ฟังก่อนนอนกลางวัน แต่จะไม่มีการฝึกเล่น เพราะเด็กไม่สนใจ แต่จะจัดเครื่องดนตรีพื้นเมืองไว้ในมุมดนตรีให้เด็กได้เล่นจับต้องตามความสนใจ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าเอกสารประกอบหลักสูตร โดยเฉพาะแบบประเมินพัฒนาการเด็ก มีรายการมากเกินไปและซ้ำซ้อนกัน ก็ปรับปรุงใหม่ แบบฝึกทักษะบางอย่าง เช่น ทักษะด้านสติปัญญา ก็ปรับเพราะไม่มีประโยชน์แล้ว เมื่อปรับปรุงตามข้อสังเกตที่ได้จากการประเมินแล้ว ก็นำเสนอที่ประชุมคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทำวาทะเรื่องเพื่อรับทราบก่อนนำไปใช้จริงเต็มรูปแบบ

ขั้นที่ 6 นำหลักสูตรไปใช้

ในขั้นตอนดังกล่าวครูประจำศูนย์ทุกคนได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองตามที่มอบหมาย โดยมีคณะผู้วิจัยและคณะกรรมการศูนย์เป็นผู้ติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

จึงพอสรุปได้ว่าการดำเนินงานวิจัย ในส่วนของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีกิจกรรมหลักอยู่ 6 ขั้นตอนนั้น ทำให้คณะผู้วิจัยได้เกิดความชัดเจนและเข้าใจของระบบการพัฒนางานตามขั้นตอนของ PDCA ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ซึ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนั้น เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า มีความสอดคล้องและเป็นไปตามหลักการพัฒนาหลักสูตร ดังที่กรมวิชาการ (2546 : 27) ได้กล่าวถึง การจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า “... เป็นหลักสูตรที่เกิดจากการนำสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มาเป็นตัว กำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กบนหลักสูตรแกนกลางและเพิ่มเติมสาระตาม ความถนัด ความสนใจของเด็กปฐมวัย โดยความร่วมมือของทุกคนในสถานศึกษาและชุมชน โดยมิ การร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและจุดมุ่งหมาย เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถาน ศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อการพัฒนาเด็ก ...”

นอกจากนี้ เมื่อวิเคราะห์ด้านองค์ประกอบของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น พบว่าหลักสูตรศูนย์ พัฒนาเด็กทำวนุญเรื่อง มีองค์ประกอบของหลักสูตรสอดคล้องตามที่กรมวิชาการ (2546 : 27) ได้กำหนดไว้ว่า “หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้ วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย โครงสร้างของหลักสูตร ซึ่งในส่วนนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ สาระการเรียนรู้รายปีกับ เวลาเรียน การจัดประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การประเมิน พัฒนาการและการบริหารจัดการหลักสูตร ...” ในส่วนของการวิพากษ์หลักสูตรก่อนการนำไปใช้ ทั้งในฉบับร่างและฉบับสมบูรณ์ คณะผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมทุกครั้ง รวมทั้งการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร นั่นคือ การจัดกิจกรรมของครูและผลการ ประเมินพัฒนาการของเด็ก ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของแนวทาง การปฏิรูปการศึกษาที่ระบุไว้อย่างชัดเจนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 29 มาตรา 41 และมาตรา 58 ที่มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการ กระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามมาตราที่ 30 และแผนปฏิบัติการตามมาตรา 32 ที่ระบุว่า “... ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนและการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ในหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น นอกจากจะมีความสอดคล้องกับแนวคิดของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยตามที่กรมวิชาการได้กำหนดและระบุไว้แล้ว” (อ้างจาก กรมวิชาการ, 2546 : 27) นอกจากนี้ยังพบว่าแนวทางการพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ มีความสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษากับภูมิปัญญาไทย ไว้ว่า “ภูมิปัญญาไทย เป็นคุณค่าแห่งปัญญา เป็นภูมิธรรมแห่งแผ่นดินคู่กับคนไทย ดังนั้นการจัดการศึกษาที่มีสมดุลย์แห่งการเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในบริบทขององค์ความรู้ที่เป็นสิ่งทำให้สามารถเชื่อมโยงทุกสิ่งทุกอย่างเข้าด้วยกันและนำมาปรับใช้ในชีวิตจริงได้” (อ้างจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 36)

การอภิปรายผลการวิจัย

ข้อค้นพบและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้พบปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนารูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยแต่ละประเด็นขอนำเสนอผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและข้อวิจารณ์ดังนี้

1. ปัจจัยเงื่อนไขและวิธีการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยองค์กรชุมชนท้าวบุญเรือง

ผลจากการศึกษาพื้นที่ในตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ช่วงการเตรียมการวิจัย ได้ข้อค้นพบด้านปัจจัย เงื่อนไขและกระบวนการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กโดยองค์กรชุมชน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ปัจจัย จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้พบปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้มีคุณภาพ ในชุมชนและพัฒนาศูนย์เด็กเล็กโดยองค์กรชุมชนหลายประเด็น คือ

1.1.1 ปัจจัยด้านบวก

1) ผู้นำชุมชนในพื้นที่ตำบลบ้านแหวนและผู้นำหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นประธานชมหมู่บ้านและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนท้าวบุญเรือง มีความเข้าใจและมองเห็นความสำคัญของการศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานประชาคมหมู่บ้านและผู้นำองค์กรบางองค์กรในชุมชน เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษามาก่อน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการสร้างความสำเร็จและการนำข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษากับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน มาชี้แจงและจัดประชุมชนในชุมชน

2) **พลังของชุมชน** จากการลงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง พบว่าชุมชนท้าวบุญเรือง เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งในระดับหนึ่ง โดยในชุมชนก่อนการลงทำวิจัย ก็มีการทำงานที่เป็นระบบอย่างเข้มแข็งขององค์กรชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนอยู่แล้ว เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ ล้วนก็มีกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นส่วนที่ทำให้ประชาชนในชุมชนได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันและเกิดความรัก ความสามัคคี ความคุ้นเคยกับการร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน เพื่อประโยชน์ของชุมชนตนเอง นอกจากนี้ การดำเนินงานของประชาคมหมู่บ้านในขณะนั้นเข้มแข็งและเป็นระบบที่ชัดเจน ดังนั้นพลังต่าง ๆ ในชุมชนท้าวบุญเรืองที่ส่งผ่านจากกลุ่ม / องค์กรที่มีอยู่ในชุมชน จึงเป็นพลังมวลชนที่เข้มแข็งและเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีส่วนผลักดันทำให้เกิดแนวความคิดเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาเดียวกัน แนวคิด การพัฒนาศูนย์เด็กเล็กโดยองค์กรชุมชนจนประสบความสำเร็จ

3) **ทุนในชุมชน** พบว่าในชุมชนท้าวบุญเรือง ได้มีกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตของชุมชนเหมือน ๆ กับชุมชนอื่น ดังที่กล่าวไว้ในข้างต้น แต่มุมมองของคนในชุมชนของชุมชนท้าวบุญเรือง ในเรื่องของ “ทุน” ในชุมชนค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ คนในชุมชนท้าวบุญเรืองไม่ได้มอง “ทุน” ในแง่ของ “เงิน” อย่างเดียว แต่มีวิสัยทัศน์ในการมองทุนกว้างไปในประเด็นอื่น ๆ ด้วย เช่น ทุนที่เป็นองค์ความรู้เดิม ทุนที่เป็นตัวบุคคล ทุนด้านสถานที่ ทุนแหล่งความรู้ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อมีแนวคิดในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นใหม่ คนในชุมชนจึงได้ร่วมกันระดมทุนที่มีอยู่ในชุมชนทุก ๆ วิถีทางที่ทำได้และเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องรอรบประมาณจากภาครัฐ

4) **กระแสการถ่ายโอนการจัดการศึกษา** ถึงแม้ว่าจะเป็นปัจจัยภายนอกชุมชน แต่ก็มิมีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนต่อแนวคิดการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชนท้าวบุญเรือง เพราะในขณะที่ผู้นำชุมชนและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีความเข้าใจและมองเห็นความสำคัญในประเด็นนี้ สาเหตุหนึ่งก็คือ การพยายามดำเนินการเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาลที่ระบุไว้ในมาตราที่ 76 ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และมาตราที่ 41 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และมาตราที่ 35, 30, 32 ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่หากกระแสดังกล่าวมิได้เป็นนโยบายของรัฐ และรัฐไม่ได้ดำเนินการยึดถือปฏิบัติอย่างจริงจัง การดำเนินการถ่ายโอนการจัดการศึกษาก็เป็นไปได้ลำบาก ดังนั้นผู้นำชุมชนในทุกระดับได้มองเห็นช่องทางที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาในระดับปฐมวัย โดยใช้การพัฒนาศูนย์เด็กเล็กท้าวบุญเรืองเป็นจุดเริ่มต้น ที่นำเอากระแสการถ่ายโอนการจัดการศึกษามาเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างความร่วมมือและจุดประกายให้คนในชุมชน ได้เกิด

ความตระหนักของการเตรียมความพร้อมรับการถ่ายโอน และการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการจัดการศึกษา

1.1.2 ปัจจัยด้านลบ

1) **ความไม่เข้าใจของชาวบ้าน** ในขณะที่ผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ มีความเข้าใจและตระหนักในความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษา แต่ยังมีบางกลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มคนของทั้งภาครัฐและชาวบ้านยัง ไม่มีความเข้าใจและไม่เห็นด้วย กับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จึงทำให้มีกระแสดต่อต้านเกิดขึ้นภายในชุมชนเป็นช่วง ๆ ตลอดการดำเนินการวิจัย กระแสดต่อต้านที่เกิดขึ้นในช่วงต้นของการดำเนินการวิจัย สาเหตุสำคัญมาจากแนวคิดของชาวบ้านในเรื่องการจัดการศึกษา ที่ยังคงคิดว่าการจัดการศึกษา เป็นเรื่องของโรงเรียนและภาครัฐ ไม่ใช่เรื่องของชาวบ้าน ซึ่งในประเด็นนี้ต่อมาผู้นำชุมชนได้พยายามชี้แจง สร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง ด้วยวิธีการสื่อสารในทุก ๆ รูปแบบ เช่น การประชุมประชาคมหมู่บ้าน การประชุมกรรมการสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จัดทำเอกสารจัดเวทีเสวนาทุกหมู่บ้าน เป็นต้น ผลที่ได้รับก็สามารถสร้างความเข้าใจได้ในระดับหนึ่งและลดกระแสการต่อต้านลงได้ในช่วงต่อ ๆ มา

2) **การเมืองท้องถิ่น** ในประเด็นนี้ ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับแนวคิดในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็ก โดยองค์กรชุมชนและการเตรียมความพร้อมเพื่อรับการถ่ายโอนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ได้มีการเชื่อมโยงไปเกี่ยวข้องกับการเมืองระดับท้องถิ่น ซึ่งมีบุคคลหลายฝ่ายที่ไม่เห็นถึงความสำคัญในประเด็นดังกล่าวนี้ ได้พยายามสร้างกระแสดต่อต้าน เพราะด้วยเหตุที่ว่างบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนบางส่วนจะต้องถูกจัดสรรมาสนับสนุนการพัฒนาศูนย์เด็ก เป็นจำนวนไม่น้อย ซึ่งจะกระทบการจัดสรรงบประมาณในด้านอื่น ๆ ของตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบางท่านได้แสดงความคิดเห็น ต่อต้านมาอย่างต่อเนื่อง โดยให้เหตุผลว่าการจัดการศึกษาในภาพรวมเป็นหน้าที่ของรัฐอยู่แล้ว อบต.เป็นแค่เข้าไปสนับสนุน ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้จัดเสียเอง บ้างก็ให้เหตุผลว่าสมาชิกอบต.และคนในชุมชนเองไม่มีความรู้ ความสามารถด้านการศึกษากงทำเองไม่ได้ บ้างก็ว่าชุมชนหรืออบต.อื่น ๆ ไม่เห็นเขาทำอะไรเลย แล้วทำไมเราจะต้องทำ และมีไม่น้อยที่กังวลว่าหากเงินถูกแบ่งสรรไปในด้านการจัดการศึกษามากกว่าที่เคยให้แล้ว งบประมาณสาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่สมาชิกเคยไปให้ค้ำประกันสัญญาไว้ตอนหาเสียงจะลดน้อย จะถูกประชาชนจะต่อว่าได้ เป็นต้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวแล้วแต่เป็นแรงกดดันในเวทีเสวนาเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กของชุมชนและการเตรียมการถ่ายโอนการจัดการศึกษาทุกครั้ง

3) **เจ้าหน้าที่ภาครัฐ** ในส่วนของบุคลากรของภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารโรงเรียนในชุมชน ซึ่งเป็นบุคคลที่รับผิดชอบดูแลการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กอยู่เดิมไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ถึงแม้ว่านโยบายการดำเนินการถ่ายโอนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยอนุบาล 3 ปี ได้เตรียมการและดำเนินการชักชวนความเข้าใจร่วมกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา และมีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม โดยการโอนงบประมาณการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย (อนุบาล 3 ปี) มาให้องค์การบริหารส่วนตำบลดูแลรับผิดชอบตั้งแต่ปีงบประมาณ 2545 แต่เนื่องจากการปฏิบัติการในระดับพื้นที่ยังไม่มี ความชัดเจนเท่าที่ควร จึงเกิดความไม่เข้าใจด้านการประสานความร่วมมือ ดังนั้นการประชุมร่วมกันของฝ่ายโรงเรียนและผู้บริหารองค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน จึงมักมีความขัดแย้งเกิดขึ้นบ่อย ๆ ซึ่งสร้างความสับสนให้กับคนในชุมชน จากการสอบถามชาวบ้าน พบว่าข้อมูลที่ชาวบ้านได้รับจากผู้บริหารโรงเรียนกับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนไม่ตรงกัน ความว่าผู้บริหารโรงเรียนยังคงต้องการได้รับการสนับสนุนงบประมาณในส่วนการดำเนินงานจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กจากอบต. แต่การบริหารจัดการอยากให้คงเดิม คือโรงเรียนเป็นผู้ดูแล ในขณะที่ตัวกันอบต.ก็ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลการใช้งบประมาณและการดำเนินงาน การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ โดยต้องการจะปฏิบัติให้สอดคล้องกับมาตราที่ 76 ที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 และมาตราที่ 35 ในพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจขององค์การบริหารปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542

จากปัจจัยที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงทำให้เกิดเป็นเงื่อนไขหลายประการในการดำเนินการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก โดยองค์กรชุมชน พอสรุปได้ดังนี้

1. เงื่อนไขด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา
2. เงื่อนไขด้านการเมืองระดับท้องถิ่น
3. เงื่อนไขด้านทุนในชุมชน
4. เงื่อนไขการมีส่วนร่วมของชุมชน
5. เงื่อนไขความขัดแย้งด้านวิธีคิดระหว่างผู้นำชุมชนกับผู้บริหารโรงเรียน
6. เงื่อนไขความชัดเจนด้านนโยบายสู่การปฏิบัติ

2. ปัจจัยเงื่อนไขและหลักการบูรณาการ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น รายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย ได้รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก มาเป็นระยะเวลา 10 กว่าปี รายวิชาดังกล่าวเป็นวิชาบังคับในโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ระดับปริญญาตรี หากพิจารณาจากสังเขปรายวิชา

(Course description) ที่ระบุไว้ในหลักสูตร จะพบว่าธรรมชาติของวิชาเป็นวิชาบรรยาย กล่าวคือ 1 สัปดาห์ เรียน 3 ชั่วโมง ลักษณะการเรียนการสอนเป็นเนื้อหา 3(3 – 0) และหัวข้อเนื้อหาที่ระบุไว้ ล้วนแล้วแต่เป็นหลักการแนวคิด ทฤษฎีที่กล่าวถึงพัฒนาและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เป็นส่วนใหญ่การประยุกต์และการฝึกทักษะการปฏิบัติไม่ได้เป็นจุดเน้น นอกจากนี้แล้ว เมื่อวิเคราะห์รายละเอียดขอบข่ายของเนื้อหาที่นักศึกษาจะต้องเรียน ก็จะเต็มไปด้วยแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่กล่าวถึงนักจิตวิทยา นักพัฒนาการเด็กที่เป็นของต่างประเทศ ดังนั้นตลอดระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา ผู้วิจัย (ผู้สอน) ได้พยายามปรับกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ครบทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะการปฏิบัติและคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งก็ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ปัญหายังคงมีให้ต้องพิจารณาปรับปรุงแก้ไขอย่างหลายประการ เช่น

ปัญหา	แนวทางการแก้ปัญหา
สอนไม่ทัน เนื่องจากเนื้อหามาก หลักการ ทฤษฎี เน้นความจำ ไม่มีเวลาในการปฏิบัติ เนื่องจากเนื้อหาเยอะ	<ul style="list-style-type: none"> - มีเอกสารประกอบการสอนให้ - ให้งานล่วงหน้าอ่านมาก่อนและค่อยสรุป - คู่มือทัศน - ฯลฯ - พยายามอธิบาย ยกตัวอย่างประกอบเชื่อมโยงกับทฤษฎี - กิจกรรมโดยยกตัวอย่าง - ศึกษาจากสถานการณ์จริงในโรงเรียนสาธิตในช่วงเวลาสั้น ๆ
ปัญหา	แนวทางการแก้ปัญหา
<p>นักศึกษาไม่มีประสบการณ์มาร่วมแลกเปลี่ยนในช่วงเรียน ทำให้การเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติจริงทำได้ยาก</p> <p>นักศึกษาไม่ค่อยติดตาม สถานการณ์ที่แท้จริงของพัฒนาการเด็ก ทำให้บรรยายภาคในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเกิดขึ้นน้อย</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ยกกรณีศึกษาให้วิเคราะห์ - คู่มือทัศน - กรณีศึกษา - ผู้สอนพยายามเล่าเหตุการณ์ความก้าวหน้า - มอบเอกสารประกอบ - มอบหมายงานให้ศึกษาค้นคว้า

ตัวอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นข้างต้นและแนวทางในการแก้ไขปัญหาข้างต้นที่ได้ปฏิบัติมาแล้ว ได้สะท้อนถึงผลการจัดการเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เป็นที่พอใจ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัย (ผู้สอน) ตระหนักอยู่ตลอดเวลาว่า น่าจะมีแนวทางที่ทำให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียน (นักศึกษา) สามารถพัฒนาศักยภาพร่วมกันได้มากกว่านี้

จากการได้มีโอกาสทำงานในพื้นที่หลายแห่งร่วมกับชุมชนอย่างใกล้ชิด ทั้งในงานของนักวิชาการด้านการศึกษาปฐมวัยและงานพัฒนาองค์กร ยิ่งทำให้เกิดความตระหนักและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นว่า

“เรายังจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่นักศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการของหลักสูตรมากเกินไปหรือเปล่าจนลืมไปว่าชุมชน / สังคมต้องการบุคลากรที่มีคุณลักษณะอย่างไรไปช่วยชุมชน / สังคม”

หรือกล่าวได้ว่า

“เรามุ่งมั่นกับการสอนตามหลักสูตรกำหนดมากเกินไป จนลืมนึกถึงความต้องการหรือความเป็นจริงในสังคม” รวมทั้งผู้วิจัย ผู้สอนมักจะได้รับข้อมูลย้อนกลับ จากผู้บัณฑิตในโปรแกรมค่อนข้างมากในช่วงหลัง ๆ ว่าบัณฑิตในโปรแกรมที่จบออกไปไม่มีทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้ ยึดหยุ่นไม่เป็น ปรับตัวไม่ได้มีความคาดหวังสูงและไม่เข้าใจสภาพต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา...”

สิ่งเหล่านี้ทำให้พยายามตั้งคำถามอยู่ตลอดเวลา ซึ่งคำถามแรกที่เกิดขึ้นเสมอ คือ “ควรจะปรับหรือแก้ไขการจัดการเรียนการสอนในส่วนใดได้บ้าง จากบทเรียนที่ได้รับในการศึกษาชุมชน หลายครั้งต่อหลายครั้งก็พบว่า ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนจะแก้ไขได้อย่างหมดจดและแท้จริงจากคนในชุมชน เพราะรู้ปัญหาทุกอย่าง และรู้จริงอย่างลึกซึ้ง ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่เราพยายามหาแนวทางก็น่าจะเริ่มจากชุมชนในห้องเรียน นั้นย่อมหมายถึงตัวผู้สอนและผู้เรียน (นักศึกษา) คำถามที่สอง ก็ตามมาอีกว่า เมื่อนักศึกษาเรียนจบแล้ว เขาไปอยู่ที่ไหน แต่ละคนก็ต้องออกไปทำงานในสังคมต่าง ๆ ทั้งในชุมชนเมืองและในชนบท ดังนั้นแนวทางในการแก้ปัญหาก็จะใช้เพียงแค่ชุมชนในห้องเรียนคงไม่เพียงพอ คงต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนภายนอกเข้ามาร่วมด้วยและคงจะปล่อยให้ เป็นเพียงแนวคิดในทางทฤษฎีไม่ได้แล้ว แนวคิดเหล่านี้ ถึงเวลาที่จะต้องนำมาสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมอย่างจริงจัง”

นอกจากนี้แล้ว เมื่อพิจารณาภารกิจของสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งมีปรัชญาในการทำหน้าที่เป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยจะต้องปฏิบัติภารกิจสำคัญ คือ สร้างองค์ความรู้ใหม่ (การวิจัย) ผลิตบัณฑิต (พัฒนาคน) และให้บริการวิชาการแก่สังคม (พัฒนา

สังคม) จึงเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อตอบสนองปรัชญาของสถาบันและเปิดโอกาสให้ชุมชน สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตาม มาตราที่ 41 ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ดังนั้นการวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์ของผู้วิจัย จึงได้แนวทางในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าว

1. จะเป็นการวางแผนการจัดการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน
2. จะเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้ที่มีส่วนได้เสียกับความรู้ในรายวิชาดังกล่าวเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

เมื่อได้แนวทางการบูรณาการจัดการเรียนการสอนแล้ว ผู้สอนก็เริ่มหาแนวทางในการเชื่อมโยงกับกระบวนการวิจัย เพื่อพัฒนาท้องถิ่นด้วย ซึ่งในที่สุดก็ได้ร่วมกันดำเนินการ ตามแนวทางที่คิดไว้ โดยมีกิจกรรมในช่วงนี้ทั้งหมด 18 กิจกรรม (รายละเอียด ในบทที่ 5)

ข้อสังเกตที่สำคัญที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมที่ 1 ซึ่งเป็นกิจกรรมการวิเคราะห์ตนเอง ถือเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอน เพราะเป็นกิจกรรมที่ผู้สอน (ผู้วิจัย) ให้น้ำหนักความสำคัญสูงมาก ด้วยเชื่อว่าเป็นการสร้างบรรยากาศของความให้เกียรติในฐานะและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ร่วมกัน กล่าวคือเป็นการกระตุ้นในเรื่องของ Self esteem / Self – awareness ของตัวนักศึกษา ผู้สอนเชื่อว่านักศึกษาที่เรียนกับผู้สอนนั้น จะต้องมีความรู้เดิมประสบการณ์เดิมในบางเรื่องอยู่บ้างแล้ว นักศึกษามีความอยากรู้ ความสนใจ ความต้องการของตนเอง ประการสำคัญก็คือเราจะให้โอกาสเขาที่แสดงสิ่งเหล่านี้ออกมา และเราอมรับมากน้อยแค่ไหน

กิจกรรมที่ 1 จึงเกิดขึ้นมาจากความเชื่อดังกล่าวข้างต้นของผู้สอน ซึ่งบรรยากาศในการจัดกิจกรรมนี้สนุกมาก นักศึกษากระตือรือร้นที่จะแสดงความรู้ ความสนใจ ความต้องการของตนเอง และกลุ่มออกมา

ข้อมูลที่ได้มามีประโยชน์กับผู้สอน (ผู้วิจัย) อย่างยิ่ง เพราะในขณะที่ผู้นำชุมชนที่ได้รับเชิญมาสะท้อนภาพและนำเสนอความคิด ข้อมูลส่วนหนึ่งที่จะได้รับการบันทึกและตระหนักเป็นอย่างยิ่งก็คือ ความรู้สึกของคนในชุมชนที่มีต่อบุคคลภายนอกชุมชนที่เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะในรูปแบบของความเป็นผู้ฉกฉวยทางวิชาการ (องค์ความรู้) ในชุมชน ตัวแทนของผู้นำชุมชนได้กล่าวว่า

“ได้มีนักศึกษา อาจารย์ รวมทั้งบุคลากรจากหน่วยงานหลายหน่วยงานเข้าไปศึกษา ทำวิจัย และเก็บข้อมูลในพื้นที่ ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่” อย่างมากมายและต่อเนื่อง ซึ่งชุมชนก็ให้ความร่วมมือน้อย่างดี แต่เมื่อได้ข้อมูลไปแล้วมีเคยได้สะท้อนข้อมูลเหล่านั้นย้อนกลับมาเลยว่าผลออกมาเป็นอย่างไร จะเสนอแนะให้ชุมชนพัฒนาอย่างไรบ้าง บอกพร้อมอะไรบ้าง และมีบางหน่วยงาน เมื่อได้ข้อมูลแล้ว เคยแจ้งมาว่าทุนวิจัยหมด ดังนั้นจะไม่มีการลงพื้นที่อีกแล้ว ซึ่ง สิ่งเหล่านี้เป็นความเจ็บปวดและความคลางแคลงใจที่ชุมชนได้รับ” (อ้างอิง คำบรรยายของ นายสมบุรณ์ รอบรู้ นายกอบต.บ้านแหวน วันที่ 11 ธันวาคม 2545 ตีพิมพ์บริการ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่)

จากประเด็นดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่จะต้องนำมาทบทวนและตระหนักเป็นพิเศษในการศึกษาชุมชนซึ่งเป็นกิจกรรมต่อไป ชุมชนได้แสดงให้เห็นชัดเจนถึงความเป็นตัวตนในฐานะปัจเจกบุคคลที่ไม่ต้องการให้บุคคลภายนอกไปล่วงละเมิด ดังนั้นผู้ที่เข้ามาในชุมชน ควรจะเข้าไปโดยการให้เกียรติและเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้ตัวแทนของชุมชนยังได้ สะท้อนความต้องการ ความสนใจและปัญหาที่แท้จริงในการพัฒนาเด็กที่เกิดขึ้นให้นักศึกษาได้รับทราบ รวมทั้งวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กให้นักศึกษาทราบ ทำให้นักศึกษาที่ร่วมกิจกรรมในครั้งนี้เกิดมุมมองใหม่ ๆ เกี่ยวกับชุมชน เช่น ชุมชนแต่ละชุมชนมีความรัก ความภูมิใจในชุมชนของตนเอง ยังมีกลุ่มบุคคลในชุมชนที่มีความคิดที่จะพัฒนาและเอื้อเมตตาให้กับสังคม มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กอีกมากในชุมชน ชุมชนยังจะให้ผู้ที่ทำงานพัฒนาเด็กถามชุมชนด้วยว่าชุมชนต้องการอะไร และชุมชนพร้อมจะช่วยอะไร ในแง่ของการเรียนการสอนแล้ว กิจกรรมขั้นนี้ก็คือการวิเคราะห์ผู้เรียนก่อนการจัดการเรียนการสอน แต่เป็นการวิเคราะห์ผู้เรียนโดยตัวผู้เรียนเอง ทำให้ผู้สอนได้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนได้ชัดเจนขึ้น ทั้งในด้าน

1. ประสบการณ์เดิม (ความรู้)
2. ความสนใจ
3. ความต้องการ

หลังจากนั้นผู้สอนก็ได้นำข้อมูลเหล่านี้ มาพิจารณาร่วมกันสังเขปเนื้อหาที่ระบุไว้ในหลักสูตรของสถาบันราชภัฏ ดังนั้นเนื้อหา / สังเขปเนื้อหาที่นักศึกษาจะได้เรียนในรายวิชานี้ ก็จะมีทั้งในส่วนที่หลักสูตรกำหนด โดยบูรณาการกับหัวข้อที่นักศึกษามีความสนใจจะเรียน ซึ่งหลอมรวมแล้วมีทั้งหมด 8 หัวข้อ หลังจากนั้นผู้สอนและนักศึกษาก็ร่วมกันคิดรูปแบบการจัดกิจกรรม บรรยายภาพที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ น่าจดจำเป็นอย่างยิ่งเพราะนักศึกษาตื่นตื่นและสนุก

สนานกับการคิดรูปแบบการจัดกิจกรรม พร้อมทั้งอภิปรายกันเองว่ารูปแบบกิจกรรมอย่างนี้ มีความเป็นไปได้แค่ไหน ใช้เวลามากเกินไปหรือเปล่า ซึ่งผู้สอนก็จะคอยเข้าไปสนับสนุนเป็นบางช่วง เช่น การให้เหตุผล ข้อคิดว่ามีโอกาสจะเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนอย่างไร เพราะอะไร แหล่งความรู้ในเรื่องนี้มีหรือไม่ ในที่สุดก็ได้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาจิตวิทยา พัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้กระตุ้นให้ผู้สอน (ผู้วิจัย) และผู้เรียน (นักศึกษา) เกิดความกระตือรือร้นและท้าทาย ว่าแผนการเรียนการสอนที่ร่วมกันคิดและเขียน ขึ้นมานั้น จะมีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน

กิจกรรมที่น่าสนใจต่อไปก็คือ กิจกรรมสร้างความตระหนักสำนึกชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้สอนได้เริ่มนำเอากระบวนการวิจัยเข้ามามีบทบาทเป็นกิจกรรมแรก โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนในพื้นที่เป้าหมายของการวิจัยเข้ามามีส่วนร่วมในการสะท้อนภาพของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพที่แท้จริงของชุมชนเกี่ยวกับความต้องการ ความสนใจ ศักยภาพของชุมชนและปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านการพัฒนาเด็ก ให้นักศึกษาได้รับรู้

โดยภาพรวมสรุปได้ว่า กิจกรรมนี้ทำให้นักศึกษาและผู้สอนได้เกิดความตระหนัก ร่วมกันว่า แนวทางการพัฒนาเด็กที่เหมาะสมนั้น หลักการปฏิบัติที่ควรปฏิบัติคือ

1. การศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน
2. ศึกษาศักยภาพและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กในชุมชน
3. นำความรู้ที่มีอยู่และได้เรียนรู้ มาบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชน
4. สะท้อนผลของการศึกษาและความต้องการและการแก้ปัญหาให้ชุมชนได้รับทราบ

หลังจากนั้นสำหรับกิจกรรมที่ดำเนินต่อเนื่องอีกกิจกรรมหนึ่ง ก็คือกิจกรรมฝึกทักษะเทคนิคการศึกษาชุมชน ซึ่งผู้สอนได้ใช้เวลาในการอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่นักศึกษาเป็นเวลา 2 วัน เพื่อให้ได้มีความรู้เบื้องต้น ในการศึกษาชุมชน ผลสะท้อนกลับจากการทำกิจกรรมนี้ นักศึกษาได้ข้อคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตัว วิธีการศึกษาชุมชนเพิ่มขึ้น ซึ่งจากการประเมินผลการอบรม พบว่าทั้งด้านความรู้ ความสามารถและความรู้สึกของนักศึกษาหลังการอบรมได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะเกิดการยอมรับว่า งานการศึกษาชุมชน เป็นงานละเอียดอ่อนและต้องใช้เวลา ต้องมีการวางแผนและเตรียมการที่ดี โจทย์คำถามที่จะต้องคิดอยู่ตลอดเวลาของการศึกษาชุมชนก็คือ ทำอย่างไรจะให้ชุมชนยอมรับ ทำอย่างไรจะได้ข้อมูลที่ต้องการศึกษาได้ถูกต้องและครอบคลุม ทำอย่างไรที่จะสร้างความประทับใจให้เด็กแก่ชุมชน ซึ่งโจทย์คำถามเหล่านี้นักศึกษาได้อภิปราย

ร่วมกัน สุดท้ายก็ได้ข้อสรุปว่า ในขณะนี้ยังไม่มีคำตอบ เพราะยังไม่สามารถมองเห็นภาพของชุมชนและยังไม่ทราบว่าตนเองจะไปพบกับอะไรบ้าง สถานการณ์เหล่านั้นจะเป็นอย่างไร ดังนั้นจึงคิดเพียงว่า “เมื่อถึงเวลาของการศึกษาชุมชน ก็ขอให้ทำดีที่สุด”

ในฐานะของผู้สอน (ผู้วิจัย) ได้มุมมองของการสรุปความคิดของนักศึกษาที่สะท้อนออกมาในบรรยากาศเหล่านี้ ว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่ดีที่แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาเริ่มตระหนักและมีการวางแผน, มีความรอบคอบในการดำเนินงานมากขึ้นและคำนึงผลการกระทำของตนเอง ที่จะเกิดขึ้นมาในอนาคตทั้งที่เป็นด้านบวกและด้านลบ ซึ่งอาจจะกระทบต่อชุมชนได้

ต่อจากนั้น นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมเวทีเสวนาชาวบ้านภูมิปัญญาท้าวบุญเรืองเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก กิจกรรมนี้ได้สะท้อนให้เห็นพลังของชุมชนได้อย่างชัดเจน กิจกรรมทุกขั้นตอนในช่วงนี้ เป็นการร่วมมือร่วมใจ ร่วมวางแผนของประชาคมหมู่บ้าน โดยกิจกรรมแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้าเป็นการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีตของท้าวบุญเรืองกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ตลอดบรรยากาศเหล่านั้น นักศึกษาและผู้วิจัยได้ร่วมกันซึมซับและเรียนรู้การทำงานของชุมชนในรูปแบบของประชาคมหมู่บ้าน มองเห็นความมุ่งมั่นในการพัฒนาเด็ก ซึ่งเป็นลูกหลานของชุมชนให้มีศักยภาพและยังคงมีความเป็นรากเหง้าของการรู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองอยู่ และกิจกรรมในช่วงบ่ายจะเป็นการนำข้อมูลในช่วงเช้าก็นำมาสรุปทบทวนร่วมกัน ดังนี้ 1. ภูมิปัญญาชุมชนท้าวบุญเรืองที่จะศึกษามีอยู่ 10 ด้าน 2. รูปแบบการศึกษาให้นักศึกษาและชาวบ้าน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นพี่เลี้ยงศึกษาร่วมกัน โดยแบ่งเป็น 10 กลุ่ม 3. ระยะเวลาในการศึกษาของแต่ละกลุ่ม 4 สัปดาห์ 4. หลังจากการศึกษาก็จะเอาข้อมูลมาตรวจสอบร่วมกัน 5. นำผลการศึกษาจัดแสดงนิทรรศการ

กิจกรรมต่อมาจัดเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอีกกิจกรรมหนึ่ง คือกิจกรรมการศึกษาชุมชน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่นำภาคทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง นักศึกษาได้เริ่มลงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนระหว่างวันที่ 26 ธันวาคม 2545 – มกราคม 2546 จากกิจกรรมนี้ ทำให้เกิดบทเรียนร่วมกันระหว่างนักศึกษา ผู้วิจัยและบุคลากรในชุมชนหลายประเด็นคือ

1. การเตรียมความพร้อมให้นักศึกษาในการลงศึกษาชุมชนยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคนิคในการใช้คำถามและวิธีการปฏิบัติตัวในขณะที่ลงศึกษาชุมชนและการบันทึกข้อมูล
2. การแก้ปัญหาร่วมกันอย่างทันท่วงที สร้างความรู้สึกที่ดีและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ทั้งนี้เห็นได้ว่าการศึกษาชุมชนในสัปดาห์แรก มีปัญหาค่อนข้างมาก คณะวิจัย นักศึกษารวมทั้งพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม ได้ร่วมกันปรึกษาและหาแนวทางแก้ไขกันอย่างใกล้ชิด จึงทำให้สัปดาห์ต่อมาปัญหาต่าง ๆ ก็คลี่คลายลง

3. การติดตามผลและประเมินผลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาการศึกษาชุมชนของนักศึกษาของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นการร่วมกันติดตามผลการดำเนินงานทั้งในส่วนของการศึกษาและที่เลี้ยงประจำกลุ่มอย่างใกล้ชิดและใช้วิธีการประเมินผลการดำเนินงานร่วมกันในบรรยากาศของความเป็นกัลยาณมิตร ซึ่งทำให้เกิดทัศนคติที่ดีในรูปแบบดังกล่าวแก่ทุกฝ่าย

4. บังเกิดผลที่ได้รับในเชิงรูปธรรมที่ชัดเจน คือได้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กของชุมชนทำบุญเรื่อง ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่ ใน 10 ด้านตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้ทุกประการ

5. ได้เกิดเวทีเสวนาขึ้นระหว่างคนต่างวัยในบรรยากาศที่เป็นการถ่ายทอดความรู้ให้ซึ่งกันและกันอย่างเป็นกัลยาณมิตร ทุกครั้งของการลงไปศึกษาและสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นภูมิปัญญานั้น จะได้เกิดบรรยากาศของการเปิดประเด็นเสวนาในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น และการมีส่วนแลกเปลี่ยนอภิปราย ชักถามระหว่างบุคคลหลายวัย เช่น ผู้สูงอายุ วัยรุ่น ผู้ใหญ่ เกิดขึ้นในทุกครั้งและท่ามกลางบรรยากาศดังกล่าวนี้ ความรู้ต่าง ๆ ทั้งที่กำลังสูญหายและถูกลบเลือนไปแล้ว ได้ถูกนำมาสะท้อนใหม่อีกครั้ง ซึ่งสร้างความตื่นตัวแปลกใจกับเด็ก คนรุ่นใหม่ อย่างเช่นตัวนักศึกษา แม้กระทั่งเด็กหรือผู้ใหญ่ในชุมชนได้ตลอดเวลาของการเสวนา และนอกจากนี้ก็ได้มีการกล่าวยกความรู้ใหม่ ๆ ไปเทียบเคียง เชื่อมโยงกันจากความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาเดิม ซึ่งถือว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีที่เกิดขึ้น เป็นการสร้างรอยต่อของคนระหว่างวัยได้อย่างลงตัว

ในขณะที่นักศึกษาได้ลงศึกษาชุมชน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเวลาเรียนปกติก็ยังคงดำเนินการอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้ โดยผ่านรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ดังนั้นในกิจกรรมที่ 9 ซึ่งหลังจากได้มอบหมายให้นักศึกษาได้ศึกษาเด็กในสถานการณ์จริงที่โรงเรียนสาธิตเป็นรายบุคคลแล้ว ผู้สอน (ผู้วิจัย) ได้ให้นักศึกษานำผลงานที่ได้จากการศึกษาเด็กมานำเสนอ ซึ่งในกิจกรรมนี้ ผลที่ได้รับก็คือ นักศึกษาได้สะท้อนความสามารถของการเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและพฤติกรรมของเด็กในด้านต่าง ๆ ได้ชัดเจนขึ้น โดยท้ายสุดของกิจกรรม นักศึกษาสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับลักษณะพัฒนาการเด็ก การเล่น ความต้องการ ความสนใจของเด็กที่ได้จากการศึกษาสังเกตในสถานการณ์จริงกับหลักการและทฤษฎีการพัฒนาเด็กได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้จากการอภิปรายในกลุ่มของกิจกรรมนี้ นักเรียนได้เกิดความตระหนักของการมองเห็น และยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำมาเป็นข้อพิจารณาในการประเมินพัฒนาการเด็ก

นอกจากนี้แล้ว มีกิจกรรมในชั้นเรียนปกติในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการไป เช่น การศึกษากรณีศึกษาจากวิดีโอ (กิจกรรมที่ 10 – 11 รายละเอียด บทที่ 5) แนวคิดที่ได้จากการให้นักศึกษาได้เรียนรู้โดยผ่านรูปแบบศึกษาและวิเคราะห์วิดีโอที่นั่น เหมือนกับการจัดสถานการณ์จำลองให้นักศึกษาได้เรียนรู้ เพราะในบางประเด็น การเรียนรู้โดยผ่านสถานการณ์จริงภายในระยะเวลาสั้น ๆ ไม่สามารถจะกระทำได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสะท้อนภาพสถานการณ์ ในประเด็นดังกล่าวให้นักศึกษาได้ศึกษาเรียนรู้ร่วมกันโดยผ่านวิดีโอ ซึ่งได้ทั้งความรู้ ความสนุกสนาน ประหยัดเวลาและตรงประเด็นที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัย (ผู้สอน) พบว่านักศึกษาชอบการศึกษาและการวิเคราะห์จากวิดีโอ เพราะสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในวิดีโอสะท้อนภาพบางแง่มุมต่างๆ ของการดำเนินชีวิตจริง ๆ ในครอบครัวที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กได้ชัดเจนกว่า การจัดกิจกรรมโดยยกกรณีศึกษาแล้วเพียงแต่อภิปรายร่วมกันอย่างเดียว ประเด็นสำคัญในขณะที่ยังวิเคราะห์หลังจากศึกษาวิดีโอแล้ว ผู้สอนจะต้องร่วมอภิปราย หรือหยิบยกประเด็นสำคัญ ๆ ขึ้นมาอภิปรายให้ครอบคลุมด้วย

เมื่อดำเนินกิจกรรมมาถึงช่วงนี้ ทั้งผู้สอน (ผู้วิจัย) และนักศึกษา มีความคิดรวมนกันว่า นักศึกษามีความพร้อมด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กทั้งในส่วนของภาคทฤษฎีและปฏิบัติในระดับหนึ่งแล้วประเด็นที่จะต้องดำเนินการต่อไปก็คือ “เราจะพัฒนาเด็กได้เต็มศักยภาพที่เหมาะสมอย่างไร” นี่คือการถามที่ได้ตั้งเอาไว้ในชั้นเรียน ซึ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชานี้และภาคเรียนนี้ นักศึกษาได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กให้เต็มศักยภาพเต็มศักยภาพได้นั้น ผู้ดูแลเด็ก / ผู้ที่ทำงานพัฒนาเด็กจะต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ
2. ตอบสนองความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับบริบทในชุมชนของเด็กอยู่อาศัยด้วย
3. ต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในหลาย ๆ รูปแบบ

จากข้อสรุปดังกล่าวข้างต้น ล้วนเป็นองค์ความรู้ที่นักศึกษาได้มาจากการทำกิจกรรมร่วมกัน ตั้งแต่กิจกรรมที่ 1 – 11 จึงทำให้มีการจัดกิจกรรมที่ 12 คือ การสรุปบทเรียน การศึกษาชุมชนขึ้น กิจกรรมนี้มีจุดมุ่งหมายอยู่ 2 ประการ คือ เป็นการนำเสนอผลงานการศึกษาชุมชนของนักศึกษาแต่ละกลุ่ม และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อมูล ในแต่ละด้านที่นักศึกษาพร้อมลงไปศึกษาว่ามีความถูกต้องครอบคลุมหรือไม่ เมื่อดำเนินกิจกรรมนี้จบสิ้นลงแล้ว ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นมากกว่าที่วางจุดมุ่งหมายไว้ กล่าวคือนอกจากองค์ความรู้ที่นักศึกษาได้รับและนำมาเสนอแล้ว ณ เวทีแห่งนี้ ยังได้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวนักศึกษาและชุมชนได้

อย่างชัดเจน เพราะเหตุว่านักศึกษาและชุมชนต่างก็เกิดความภาคภูมิใจในผลงานที่ร่วมกันทำ ได้เรียนรู้การทำงานที่มีรูปแบบและได้พัฒนาความมีใจกว้างในการรับฟังข้อเสนอแนะ ข้อบกพร่องต่าง ๆ มีความกระตือรือร้นในการจะพัฒนางานของตนเองและมีบรรยากาศในการเรียนรู้ซึ่งกันและกันที่เป็นกัลยาณมิตร

ในช่วงสุดท้ายของการบูรณาการการเรียนการสอนกับกระบวนการวิจัย กิจกรรมที่จัดเป็นกิจกรรมหัวใจของการจัดการเรียนการสอนในรายวิชานี้ คือ “กิจกรรมการจัดนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาเด็ก” กิจกรรมนี้ได้ให้บทเรียนที่มีคุณค่าอย่างมากแก่ผู้สอน (ผู้วิจัย) นักศึกษา และชุมชน ระหว่างวันที่ 25 – 26 มกราคม 2546 เป็นช่วงเวลาของการจัดกิจกรรมดังกล่าว โดยในวันที่ 25 มกราคม 2546 เป็นวันเตรียมงาน การจัดงานในครั้งนี้ เป็นการวางแผนร่วมกันของประชาคมหมู่บ้านท้าวบุญเรืองกับนักศึกษาและทีมผู้วิจัย ซึ่งทุกฝ่ายได้พ้องกันว่าจัดการกิจกรรมครั้งนี้ จะเป็นการรวมงานประจำปีของหมู่บ้านไว้ด้วย จึงได้แบ่งกันเตรียมงานในแต่ละฝ่ายอย่างเป็นระบบ พอสรุปได้ดังนี้

1. ด้านอาคารสถานที่ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนท้าวบุญเรืองและชุมชนรับผิดชอบ
2. การจัดนิทรรศการ นักศึกษาสถาบันราชภัฏเชียงใหม่และพี่เลี้ยงประจำกลุ่มรับผิดชอบ
3. การเชิญบุคลากรในระดับท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนรับผิดชอบ
4. งานสวัสดิการต่าง ๆ กลุ่มแม่บ้านของชุมชนรับผิดชอบ
5. งบประมาณ ชุมชนรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน นิทรรศการภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา งบประมาณจากโครงการวิจัยฯ
6. วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จัดแสดงนิทรรศการ ชุมชนโดยชาวบ้านต่าง ๆ ร่วมสนับสนุน

การจัดแบ่งงานในครั้งนี้ ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้และเห็นระบบการทำงานของประชาคมหมู่บ้าน ได้เห็นความเข้มแข็งและความทุ่มเทของคนในชุมชน ซึ่งสร้างความประทับใจให้แก่ นักศึกษาเป็นอย่างมาก และในขณะที่เตรียมงานในวันที่ 25 มกราคม 2546 ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีการร่วมมือ ร่วมแสดงความคิดเห็นกันตลอดเวลา เช่น ในขณะที่นักศึกษากำลังจัดนิทรรศการในแต่ละซุ้มก็จะมีพี่เลี้ยงประจำกลุ่มและบุคลากรที่เป็นภูมิปัญญาในด้านนั้น ๆ มาคอยดูแล ให้คำแนะนำ เอื้ออาทรให้หยิบยืมวัสดุอุปกรณ์อยู่ตลอดเวลา ซึ่งบรรยากาศเหล่านี้ ได้สร้างความประทับใจและความผูกพันซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มาร่วมให้คำแนะนำ ได้กล่าวว่า

“ดีใจมาก ปลื้มใจมาก มิเคยคิดว่าจะมีอะไรที่เป็นอย่างนี้เกิดขึ้น อยากจะให้มืออย่างนี้ตลอดไป ปกติแล้วตนเองไม่เคยได้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมอะไรที่จัดในโรงเรียนอย่างนี้นานแล้ว ขอให้ทำต่อไปนะ”

ซึ่งทำให้เกิดความภาคภูมิใจให้แก่นักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง และในวันจัดงาน วันที่ 26 มกราคม 2546 ก็ได้เปิดนิทรรศการ “26 มกรา ภูมิปัญญาบ้านท้าวบุญเรือง” ซึ่งมีผู้คนมาร่วมชมงานอย่างมากมาย และผู้ที่เข้าร่วมชมงานก็ได้ฝากข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับคณะผู้จัดงานนิทรรศการ ซึ่งถือว่าเป็นบทเรียนที่มีค่ายิ่ง (รายละเอียดของกิจกรรม บทที่ 5)

นอกจากการจัดกิจกรรมนิทรรศการในวันที่ 26 มกราคม 2546 แล้ว นักศึกษากลุ่มดังกล่าวยังได้ร่วมจัดกิจกรรมในรูปแบบนิทรรศการอีกครั้ง เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานและการเรียนรู้ในวันที่ 4 – 5 กุมภาพันธ์ 2546 ณ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งผลของการจัดงานในครั้งนี้ 2 ของนักศึกษาปรากฏว่าดีมาก มีนักศึกษาต่างโปรแกรมให้ความสนใจมาก มีผู้เข้าชมตลอดเวลา ซึ่งก็เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญประการหนึ่งที่บอกได้ว่า

“โดยแท้จริงแล้ว เด็กยุคปัจจุบันก็ไม่ได้ปฏิเสธที่จะรับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเสียทีเดียว หากแต่อาจขาดการกระตุ้นหรือรูปแบบการนำเสนอ สิ่งเหล่านี้ให้เป็นระบบและต่อเนื่องยังไม่ปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมและหากได้ลงมือปฏิบัติจริง ๆ ร่วมมือกันทุกฝ่ายและทำอย่างต่อเนื่อง จิตสำนึกในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ฝังลึกอยู่ในตัวเขาเหล่านี้ ก็น่าจะไม่สูญหาย”

สำหรับผู้สอน (ผู้วิจัย) แล้วมีความคิดว่า ยังคงมีความหวังอยู่ในเรื่องนี้ ยังไม่หมดหวังเสียทีเดียว หากว่าในระบบการศึกษาทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันทำให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ ไม่ใช่ทำเพราะกระแสอย่างที่เคยเป็นมา เพราะว่าหากยังคงเป็นเช่นนั้น ทุกอย่างหวังก็คงจะไม่มีเลยจริง ๆ

กิจกรรมสุดท้ายของการบูรณาการเรียนการสอนกับกระบวนการวิจัยในรายวิชานี้ก็คือ “กิจกรรมการเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่ทฤษฎีการอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็ก” จากการจัดกิจกรรมให้เป็น ตามแผนการจัดการเรียนที่ร่วมกันวางไว้ตั้งแต่ต้นภาคเรียน กิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีความยากง่ายและมีปัญหาแตกต่างกัน หากแต่ถ้าไม่มีกิจกรรมใดที่สร้างความกังวลให้แก่ผู้สอน (ผู้วิจัย) ได้เท่ากับกิจกรรมนี้ เพราะกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมที่จะตัวชี้วัดว่า กิจกรรมทั้งหมดที่ผ่านมาสามารถสร้างองค์ความรู้ได้เพียงพอในระดับที่นักศึกษาจะสามารถนำมาใช้เชื่อมโยงหรือขยายฐานความคิดระหว่างหลักการทฤษฎีและประสบการณ์จริงในด้านการพัฒนาและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยได้มากน้อยเพียงไร? แต่อย่างไรก็ตามสุดท้ายของผลสรุปจากการทำกิจกรรมนี้ได้ข้อมูลที่สะท้อนให้นักศึกษาและผู้สอน (ผู้วิจัย) ได้คำตอบที่ชัดเจนว่า องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นขั้นตอนจากการทำกิจกรรมที่ต่อเนื่องตลอดภาคเรียน มีความชัดเจนเพียงพอที่ทำให้ นัก

ศึกษาสามารถนำไปใช้ในการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างความรู้ในภาคปฏิบัติกับความรู้ในภาคหลักการทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและการอบรมเลี้ยงดู ได้อย่างแท้จริง

จึงพอสรุปได้ว่า องค์ความรู้ที่เกิดจากการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับกระบวนการวิจัยมีดังนี้

1. ได้แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งสร้างตระหนักในคุณค่าของตนเองให้เกิดขึ้นในตัวนักศึกษา
2. ได้รูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน โดยบูรณาการด้านกระบวนการวิจัย
3. ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยความร่วมมือกับชุมชน
4. ได้สร้างวิสัยทัศน์ด้านการพัฒนาการเด็กและการอบรมเลี้ยงดู โดยใช้ชุมชนเป็นฐานให้แก่นักศึกษาและชุมชน
5. ได้พิสูจน์สมมติฐานร่วมกันกับนักศึกษาในประเด็นที่ว่าจัดการศึกษา (การพัฒนาเด็ก) คำตอบอยู่ที่ชุมชนใช่หรือไม่
6. การทำงานในระบบเครือข่าย เป็นการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

ผลที่ได้รับกระบวนการวิจัยในกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับแนวคิดและข้อสังเกตของศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช (2547 หน้า 16) ที่ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่ว่า ... เน้นการแข่งขันมากกว่าความร่วมมือ การเรียนรู้ในระบบการศึกษา มุ่งเน้นการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล จึงทำให้ค่อนข้างขาดพลังของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนร่วมกัน ... การดำเนินกิจกรรมกันในกลุ่มผู้ทำงานจะเป็นการดึง “ความรู้ในคน” และ “ดอง” ความรู้ภายนอกองค์กรมาใช้ในการทำงานและจากการที่ผู้วิจัยได้ใช้ชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ร่วมกันกับนักศึกษานั้นได้สอดคล้องกับแนวคิดของการจัดการศึกษาที่มีวิจัยเป็นฐาน ซึ่งเป็นทิศทางใหม่ในการสร้างการศึกษาระดับอุดมศึกษา ดังที่ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (2545 : 1) ได้กล่าวว่า “การศึกษาที่มีวิจัยเป็นฐาน เป็นแนวทางใหม่ของการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่จะช่วยเสริมสร้างบัณฑิตให้มีความรู้ควบคู่กับความสามารถ สร้างความรู้ใหม่ได้คิดและกระทำได้อย่างเป็นระบบ ...” และยังสอดคล้องกับพระบรมราโชวาทขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานแก่บัณฑิตในพิธีพระราชพิธีปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ณ วันที่ 22 มิถุนายน 2520 “ความว่า ... ผู้ไม่มีทฤษฎีเป็นผู้ไม่มีหลักความรู้ ผู้มีทฤษฎีไม่ได้ เพราะไม่มีความรู้ เป็นทวนรอน

สำหรับการทำงาน แต่ผู้มีทฤษฎีที่ไม่ต้องปฏิบัติหรือไม่ยอมปฏิบัติ นั้น ก็สูงนักทฤษฎีที่ปฏิบัติ
ด้วยไม่ได้...” (อ้างจาก สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระบบราชการ 2543 : 23)

นอกจากนี้ รูปแบบการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกระบวนการวิจัย
ในครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับการจัดการศึกษาเพื่อเด็กเพื่อชุมชนของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ที่ว่ากระบวนการเรียนรู้ของการจัดการศึกษาเพื่อเด็กเพื่อชุมชนเกิดจากการที่ผู้สอนได้สัมผัสและ
สัมพันธ์กับชุมชน และร่วมกันมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น ๆ ทำให้เกิดความตระหนักที่จะ
แก้ไขปัญหาาร่วมกัน เป้าหมายในการดำเนินงานก็คือ การเชื่อมโยงและการถ่ายทอดความรู้ระหว่างผู้
เรียนกับชาวบ้านหรือสถานศึกษากับชุมชน

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้สอนและได้จัดกระบวนการบูรณาการรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและ
การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย กับการเรียนรู้ ได้มีความตั้งใจและพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยได้ยึด
ปฏิบัติตามพระราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานให้แก่บัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 22 ธันวาคม 2531 ดังที่อัญเชิญมาว่า “... การวางแนวทางปฏิบัติงาน
ทุก ๆ ด้านให้เป็นแบบอย่างนักศึกษา สำหรับนักศึกษาจะนำไปใช้ปฏิบัติงาน สร้างความเจริญมั่นคง
แก่ตนเองต่อไปในอนาคต จึงต้องพยายามสอนความรู้ที่ดีให้ได้อย่างถูกต้อง พยายามฝึกหัด
ด้านการปฏิบัติให้มีความชำนาญรอบตัว สนับสนุนให้ได้ร่วมงานกับหน่วยงานต่าง ๆ
อย่างกว้างขวาง เพื่อให้นักศึกษาแต่ละสาขาวิชา แต่ละคนสามารถทำงานได้อย่างมีคุณภาพและ
ได้ผล” (อ้างจาก สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระบบราชการ, 2545 : 61)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความมั่นใจว่าการบูรณาการการเรียนการสอนกับกระบวนการวิจัยเป็น
แนวทางหนึ่งที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้จัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา เพื่อก่อให้เกิด
การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและพัฒนานักศึกษาที่มีศักยภาพตามที่สังคมต้องการ

นอกจากนี้การวิจัยในครั้งนี้ ได้มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาเกิดขึ้นในด้าน
ต่าง ๆ ใน 4 ประเด็น คือ

1. การเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาของนักศึกษาที่ผ่านกระบวนการบูรณาการการจัดการศึกษา
เพื่อพัฒนาท้องถิ่น
2. การเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาของประชาชนทั่วไปที่ผ่านกระบวนการวิจัย
3. การเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ผ่านกระบวนการวิจัย
4. ผลกระทบต่อองค์กรอื่น ๆ จากกระบวนการวิจัย

โดยแต่ละประเด็นขอนำเสนอผลที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนการวิจัยและข้อ
วิจารณ์ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาของนักศึกษาที่ผ่านกระบวนการบูรณาการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาของนักศึกษา ตลอด
กระบวนการวิจัยนั้นบูรณาการจัดการศึกษา นักศึกษาที่เรียนในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและ
การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย จำนวน 67 คน ได้ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีขั้นตอน
สำคัญอยู่ 2 ขั้นตอนคือ การจัดกิจกรรมในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน กิจกรรมในชั้นเรียนจะมุ่งเน้น
ด้านเนื้อหาที่เป็นทฤษฎี หลักการและแนวคิด ในส่วนกิจกรรมนอกชั้นเรียนจะเป็นการปฏิบัติใน
สถานการณ์จริง ซึ่งจะเน้นกระบวนการการสืบเสาะความรู้ โดยผ่านกิจกรรมการศึกษาชุมชนและ
การมีส่วนร่วมกับชุมชน กิจกรรมทั้ง 2 ขั้นตอน ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือแบบประเมินเชิงคุณภาพให้
นักศึกษาเขียนบรรยายประเด็นต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในแบบประเมินก่อนและหลังการจัดกิจกรรม
ทั้ง 2 ขั้นตอน ซึ่งพอสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ 3 ประเด็นดังนี้

1.1 ด้านความรู้ พบว่าก่อนการเรียนการสอนในรายวิชานี้ นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับ พัฒนาการของเด็กอายุ 0 - 6 ปีมาแล้วบ้าง แต่ยังไม่ชัดเจนและยังไม่สามารถนำเอาหลักการและ แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ มาอธิบายพัฒนาการของเด็ก และประเมินพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กได้ถูกต้อง นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กในระดับขั้นพื้นฐาน และเมื่อถามถึงประเด็น ของการลงศึกษาชุมชน พบว่านักศึกษาไม่มีความรู้เกี่ยวกับการลงไปศึกษาชุมชน เพียงแต่เคยรู้จัก ชุมชนในแง่ของการเป็นสมาชิกของชุมชน รู้ความหมายจากชุมชนจากในหนังสือ และพอรู้ว่า ชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก จึงไม่แน่ใจว่าจะมีความรู้พอที่จะไปทำงานร่วมกับ ชุมชนได้หรือไม่ แต่หลังจากผ่านกระบวนการบูรณาการ การวิจัยกับการจัดการศึกษาไปแล้ว พบว่า นักศึกษามีความรู้และเข้าใจในหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดในการพัฒนาเด็กมากขึ้น ทราบและ เข้าใจถึงวิธีการการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน มาบูรณาการในการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้ สามารถอธิบายถึงการพัฒนาการ การสังเกตพฤติกรรมและ การประเมินพัฒนาการเด็ก โดยอ้างอิงทฤษฎีทางจิตวิทยาได้ชัดเจนและถูกต้องมากขึ้น ได้รู้และเข้า ใจความหมาย ความสำคัญของการพัฒนาการเด็กอย่างชัดเจน เป็นความรู้ที่เกิดจากตนเอง จาก การปฏิบัติจริง เข้าใจหลักการจัดสภาพแวดล้อมในการพัฒนาเด็ก ในส่วนความรู้ที่ได้รับหลังจากก ิจกรรมการศึกษาชุมชน นักศึกษาได้ความรู้ มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนในประเด็นต่าง ๆ คือ การ ทำงานร่วมกับชุมชน ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ในชุมชน การทำงานเป็นทีม วิถีชีวิตของคน ใน

ชุมชน ชุมชนเป็นศูนย์รวมแหล่งการเรียนรู้ ความเห็นความสำคัญของชุมชน ความต้องการของชุมชน

นอกจากนี้ ผลจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการประเมินผลสัมฤทธิ์และการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยของนักศึกษา ทั้ง 2 หมู่เรียน ภาคเรียนที่ 2 / 2545 แสดงได้ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ภาคเรียนที่ 2 / 2545

ระดับเกรด	จำนวน	ร้อยละ
A	10	14.93
B+	15	22.38
B	25	37.31
C+	10	14.93
C	7	10.45
D+	-	-
D	-	-
E	-	-
รวม	67	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาจิตวิทยาพัฒนาการและการอบรมเลี้ยงดูเด็กในระดับ B คิดเป็นร้อยละ 37.31 และ B+ (ดีมาก) คิดเป็นร้อยละ 22.38 รองลงมาในระดับ A (ดีเยี่ยม) และ C+ (ปานกลาง) คิดเป็นร้อยละ 14.93 และ C (พอใช้) คิดเป็นร้อยละ 10.45 ตามลำดับ

1.2 ด้านความสามารถและกระบวนการ ก่อนการเรียนการสอนในรายวิชานี้ ความสามารถและกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษา พบว่านักศึกษาสามารถสังเกตพฤติกรรมเด็กและวิเคราะห์พฤติกรรมได้บ้าง วิเคราะห์พัฒนาการเด็ก ได้แต่ยังไม่มีระบบการวิเคราะห์ที่ชัดเจน ไม่สามารถจัดกิจกรรมและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กได้อย่างเหมาะสม เพราะยังขาดทักษะสามารถพูดคุยกับเด็ก ๆ ได้ แต่ยังไม่สามารถจะใช้เทคนิคต่าง ๆ กระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจให้เกิด

ขึ้นในเด็กได้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหายังไม่ดี ในส่วนของกิจกรรมการศึกษาชุมชน พบว่านักศึกษาไม่สามารถใช้กระบวนการหาความรู้แบบมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนได้ จากการประเมินผลหลังการเรียนการสอนในภาพรวม พบว่านักศึกษามีความสามารถและมีกระบวนการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ คือสามารถจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาเด็กได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถผลิตสื่อและระบุวิธีการเล่นได้อย่างเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้ และมีทักษะการประเมินพัฒนาการเด็กได้ดีขึ้น สามารถทำงานอย่างมีขั้นตอน มีทักษะในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาในการทำงานได้ดีขึ้น สามารถพัฒนาการทำงานเป็นทีมได้ดีขึ้น เนื่องจากรู้จักการวางแผนร่วมกัน นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในประเด็นความสามารถที่นักศึกษาได้พัฒนาหลังจากกิจกรรมการศึกษาชุมชน พบว่านักศึกษามีความสามารถในการทำงานกับคนในชุมชนได้ดี สามารถพูดคุยและสื่อสารกับคนทุกวัยได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถในการวางแผนการจัดกิจกรรมในชุมชน ร่วมจัดเวทีประชุมและนำเสนอผลงานต่อชุมชน รวมทั้งสามารถจัดนิทรรศการและทำงานร่วมกับคนในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแสดงศักยภาพของตนเองและกลุ่มออกมาได้อย่างเต็มที่ และมีการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นดีขึ้น

1.3 ด้านทัศนคติและจิตสำนึก พบว่าก่อนการเรียนการสอนในรายวิชานี้ นักศึกษามีความคิดเห็นต่อวิชาว่า เป็นรายวิชาที่เน้นทฤษฎีเป็นหลักและหากเรียนแล้วน่าจะเครียดไม่สนุก คงเรียนแต่เฉพาะเนื้อหาในหนังสือ นั่งอยู่ในห้อง น่าเบื่อการเรียนรู้อาจจะเน้นการท่องจำ มีความรู้สึกว่าจะจำเป็นต้องเรียน เนื่องจากเป็นวิชาหลักของโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย แต่ก็คาดหวังว่าคงจะได้ความรู้พอสมควรจากวิชานี้ ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการทำงานต่อไป สำหรับทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมศึกษาดูงานก่อนที่จะลงศึกษาชุมชน พบว่านักศึกษามีทั้งทัศนคติที่เป็นบวกและลบ เช่น รู้สึกตื่นเต้นดีใจและมีความสนใจในกิจกรรม อยากจะทำกิจกรรม แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีทัศนคติด้านลบ กล่าวคือนักศึกษาส่วนใหญ่จะมีความวิตกกังวลในการลงศึกษาชุมชนและทำงานร่วมกับชุมชนค่อนข้างมาก โดยคิดว่าเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพูดจากับชาวบ้าน ไม่แน่ใจว่าชาวบ้านจะให้ความร่วมมือ หรือไม่ ชุมชนที่เข้าไปศึกษาจะรู้วัตถุประสงค์ของการศึกษาชุมชนหรือไม่ว่าเพราะส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมหรือปฏิบัติงานร่วมกับชุมชนเลย แต่หลังจากการดำเนินกิจกรรมการศึกษาชุมชนแล้วและประเมินผลการจัดกิจกรรม พบว่า นักศึกษาเปลี่ยนแปลงทั้งทัศนคติต่อวิชา กระบวนการเรียนรู้และทั้งกิจกรรมการศึกษาชุมชน กล่าวคือนักศึกษามีความรู้สึกดีใจ สนุกสนานที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่ได้มุ่งเน้นแต่ทฤษฎีอย่างเดียว ทำให้ผู้เรียนได้ศึกษาและแก้ปัญหาด้วยตนเอง และรู้สึกว่าวิชานี้ไม่ยากอย่างที่คิดมีความสุขกับการเรียนวิชานี้ ไม่เครียด เข้าใจง่าย ไม่ต้องท่องจำ ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ผู้เรียนมี

ความกระตือรือร้นเพิ่มขึ้น มีความภาคภูมิใจและมีความมั่นใจที่ได้ทำกิจกรรมกับชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อชุมชนและเข้าใจชุมชนมากขึ้น มองเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน การทำงานกับชุมชนเป็นประสบการณ์ที่มีค่ามาก เป็นการสะท้อนความร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายร่วมกัน ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่ามาก ๆ

ผลที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาของนักศึกษาทั้ง 3 ด้านดังกล่าวข้างต้น มีความสอดคล้องที่ประจักษ์แจ้ง ดังพระบรมราโชวาทขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ได้พระราชทานให้แก่บัณฑิตในวาระต่าง ๆ กัน ความว่า “... การเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จากการปฏิบัติจะทำให้รู้จริงและแม่นยำ ตรงกันข้ามกับการสอนให้รู้ โดยมิได้ลงมือปฏิบัติให้เห็นจริง ซึ่งมักจะกลายเป็น “การเรียนรู้เพียงให้สอนได้ หรือเรียนรู้เพื่อนำไปลืมทิ้ง เสียโดยมาก ...” (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 3 สิงหาคม 2521) และ “... การมีความรู้ ความถนัดทางทฤษฎีประการเดียว ไม่เพียงพอที่จะทำให้นักกลสามารถปฏิบัติงานได้เต็มที่ ...” (พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า 18 ตุลาคม 2517) และ “... ความรู้ที่ได้ศึกษามา ซึ่งเป็นความรู้ทางทฤษฎี นั่นคือ ขาดงานและต้นทุนสำคัญที่จะนำไปปฏิบัติงานการความรู้ทฤษฎีที่จำเป็นที่จะต้องทบทวน เสริมสร้างอยู่เสมอ และนำมาประกอบการปฏิบัติ เพื่อเอาความรู้ทางทฤษฎีมาประสมประสาน ประยุกต์กับความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติอย่างสอดคล้องและเหมาะสมแล้ว งานที่ทำก็จะบรรลุผลที่จะพึงภาคภูมิใจได้ ...” (พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 23 มิถุนายน 2519) ... และ “... ความรู้ที่จะศึกษามีอยู่ 3 ส่วน คือ ความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติการและความรู้คิดอ่านตามเหตุผลความเป็นจริง อีกประการหนึ่งต้องมีความจริงใจ และบริสุทธิ์ใจ ไม่ว่าในงาน ในผู้ร่วมงานหรือในการรักษาระเบียบแบบแผน ความดีงาม ความถูกต้องทุกอย่าง ประการที่สาม ต้องฝึกฝนให้มีความหนักแน่นทั้งภายในใจและคำพูด” (พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 24 มกราคม 2530) (อ้างจาก สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับสูง, 2545 : 22)

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่นักศึกษาได้มีพัฒนาการครบถ้วนทั้ง 3 ด้าน คือทั้งความรู้ ทักษะการปฏิบัติและเจตคติ ค่านิยม จึงถือว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

2. การเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาประชาชนท้าวบุญเรืองที่ผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

จากการดำเนินการวิจัยทั้ง 3 ระยะ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาของประชาชนท้าวบุญเรืองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในต.บ้านแหวนที่ผ่านกระบวนการวิจัย ใน 3 ประเด็นดังนี้

2.1 ด้านความรู้ พบว่าก่อนที่จะเข้าไปดำเนินการวิจัย ชุมชนท้าวบุญเรืองและอบต.บ้านแหวน ก็ได้มีการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่แล้ว แต่ศักยภาพของศูนย์พัฒนาเด็กและศักยภาพของผู้ดูแลเด็กยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมทั้งชุมชนยังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์ ประชาชนในชุมชนทั้งในส่วนที่อยู่ในหมู่บ้านท้าวบุญเรืองและทั้งตำบลบ้านแหวนยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วม แต่หลังจากที่คณะผู้วิจัยและชุมชนร่วมกันดำเนินการวิจัย พบว่าประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจและมองเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กมากขึ้น และมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์เด็กให้มีคุณภาพ ความรู้ที่เกิดขึ้นนี้ ส่วนหนึ่งได้จากการอบรมและศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง และจากการเรียนรู้วิธีการสืบเสาะภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนแบบมีส่วนร่วม นอกจากนั้นชุมชนยังได้เข้าใจขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและการบริหารจัดการศูนย์เด็กโดยองค์กรชุมชนที่เป็นคณะกรรมการที่ประชาคมหมู่บ้านเป็นผู้คัดเลือกมา ครูพี่เลี้ยงและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาเด็ก นอกจากนี้มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวนได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับปฐมวัยจนกระทั่งได้มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยระดับตำบลบ้านแหวนขึ้นในปี พ.ศ. 2546 และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ชุมชนได้รูปแบบการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในส่วนของประชาชนที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมกระบวนการวิจัยอย่างต่อเนื่อง เกิดความรู้ ความเข้าใจและพัฒนาตนเองเป็นนักวิจัยในชุมชน มีประมาณ 5 คน

2.2 ด้านกระบวนการ พบว่าหลังจากการดำเนินการวิจัย ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านท้าวบุญเรือง ได้เกิดประสบการณ์และมีทักษะการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ได้เรียนรู้กระบวนการกระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ได้กระบวนการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยองค์กรชุมชน ได้แนวทางในการแก้ปัญหาและแนวทางในการระดมทุนในชุมชน เพื่อพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก เกิดเรียนรู้ในการแก้ปัญหของชุมชนร่วมกัน

2.3 ด้านทัศนคติและจิตสำนึก ก่อนการดำเนินการวิจัยพื้นที่ชุมชนท้าวบุญเรือง นับว่าเป็นชุมชนหนึ่งที่มีความเข้มแข็งอยู่แต่เดิมแล้ว มีกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นทุนทางสังคมหลากหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน เป็นต้น แต่ยังไม่ได้มีการระดมพลังของกลุ่ม

ทุนในสังคมเข้ามาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนให้เต็มศักยภาพ ในขณะที่ดำเนินการวิจัยและหลังการดำเนินการวิจัยแบบมีส่วนร่วม คณะวิจัยพบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในชุมชนในหลายอย่าง ได้แก่ ชุมชนได้เกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาเด็กมากยิ่งขึ้น มีความรู้สึกหวงแหนและภาคภูมิใจในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน เกิดการรวมกลุ่มในชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่นตนเอง มีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและเกิดความมั่นใจในการเป็นผู้ช่วยนักวิจัย

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชนทั้ง 3 ด้านที่กล่าวข้างต้น เป็นผลมาจากการใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัยซึ่งในขั้นดำเนินการนับตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการและประเมินผลทุกกิจกรรม คณะผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมตลอดการวิจัย จึงทำให้ประชาชนในบ้านท้าวบุญเรืองได้ร่วมรู้ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมิน เกิดความตระหนักและมองเห็นคุณค่าของการวิจัยในครั้งนี้ และจากการทำงานร่วมกันได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมแก้ปัญหาซึ่งกันและกัน ทำให้พัฒนาเป็นองค์ความรู้ที่ประชาชนได้เรียนรู้ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ เนื่องจากคณะผู้วิจัยได้พยายามดำเนินการตามกระบวนการของการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ดังที่ชวน เพชรแก้ว (2546 : 4 – 12) ได้กล่าวไว้ว่า “... การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่เปิดให้ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ เจ้าของปัญหาเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ การศึกษาบริบทชุมชนแบบมีส่วนร่วม ... ขั้นที่สอง คือ การปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเริ่มจากการมีส่วนร่วมในเวทีเรียนรู้ปัญหาของชุมชนร่วมกันคิดหาทางออกของการแก้ปัญหาและพิจารณาแนวทางการเลือกของการแก้ปัญหาและตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหา วางแผนจัดกิจกรรมร่วมมือร่วมกัน ทำงานติดตามและประเมินผลงานอย่างต่อเนื่องร่วมกัน และประชาชนในพื้นที่ร่วมรับผลประโยชน์นักคิดขึ้นอย่างทั่วถึงและเป็นระบบทั้ง 2 ขั้นตอน จะต้องเป็นความต้องการของชุมชน...”

ดังนั้นเมื่อการดำเนินการทุกขั้นตอนชาวบ้านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างได้เข้ามามีส่วนร่วมจึงทำให้ประชาชนในชุมชนท้าวบุญเรืองได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและทำให้เกิดความเชื่อมั่นในชุมชนว่า การทำงานแบบมีส่วนร่วมดังเช่นที่ได้รับประสบการณ์จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

3. การเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง

จากการศึกษาผลการจัดกิจกรรมโดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น จากหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยนี้ พบว่าพัฒนาการของเด็กที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กที่มีพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจและสังคมเป็นไปตามวัย โดยพิจารณาจากแบบประเมินพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคล หนังสือสื่อสารระหว่างศูนย์กับผู้ปกครองและแบบบันทึกสังเกตพฤติกรรมเด็กเป็นรายบุคคล ครูประจำศูนย์เป็นผู้บันทึกข้อมูลและเมื่อพิจารณาความก้าวหน้าของพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่อง พบว่าเด็กส่วนใหญ่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องตามวัย ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

ผลการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย พบว่าในภาพรวมเด็กในศูนย์มีน้ำหนักและส่วนสูงเพิ่มขึ้น ในช่วงแรกจะเป็นหวัคบ่อยมาก แต่ต่อมาจำนวนเด็กที่เป็นหวัคจะลดลง ทักษะด้านการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ เช่น การเดิน การวิ่ง การทรงตัวจะพัฒนาเป็นไปตามวัย ทั้งเด็กอายุ 1 – 2 ปี และ 2 – 3 ปี โดยเฉพาะเด็กอายุ 2 – 3 ปี ชอบเล่นของเล่นพื้นบ้านที่ชาวบ้านและกลุ่มผู้สูงอายุช่วยกันทำขึ้น เช่น รถลาก ก๊อบแก๊บ กะลามะพร้าว ตีล่อ ปั่นก้านกล้วย ตะกร้อจากใบมะพร้าว กำหมุ่น เป็นต้น จากการสังเกตพบว่าเด็กจะมีทักษะการเล่นได้ดี ในส่วนของการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ได้แก่ ประเภทสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ สามารถใช้งานหยิบจับสิ่งของได้ดี คล่องแคล่ว ตามวัยเป็นที่พึงพอใจของผู้ปกครอง

ผลการประเมินพัฒนาการด้านสติปัญญา พบว่าเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กส่วนใหญ่มีพัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นไปตามวัย และตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ จะมีเด็กบางคนที่มีพัฒนาการด้านการใช้ภาษาช้า เนื่องจากเป็นเด็กที่พ่อแม่เป็นคนต่างด้าวอพยพมาทำกิน ในหมู่บ้าน จากการสังเกตพบว่า ในช่วงแรกพัฒนาการทางด้านภาษาจะค่อนข้างช้า แต่ช่วงหลังก็มีพัฒนาการไปตามปกติ สามารถสื่อสารและใช้คำง่าย ๆ และปฏิบัติตามคำสั่งได้ถูกต้อง เด็กในช่วงอายุ 2 – 3 ปี จากการสังเกตและบันทึกข้อมูลการประเมินพัฒนาการเด็กของครูประจำศูนย์ พบว่า เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กทำวบุญเรื่อง เป็นเด็กที่ช่างสังเกตและชอบซักถามและชอบสนุกกับการทำกิจกรรมทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมที่ได้บูรณาการการเรียนรู้ที่ใช้ในศูนย์พัฒนาแห่งนี้ มีความหลากหลาย กล่าวคือ มีการจัดกิจกรรมทั้งกิจกรรมกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน จึงทำให้เด็กได้รับการกระตุ้นและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม จึงมีส่วนทำให้เด็กมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องและเป็นไปตามวัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อม กรมวิชาการ (2546 : 7) ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ไว้ว่า การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตนเองในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมบูรณาการให้

เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน และเป็นหน้าที่ของผู้สอนจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวันให้เด็กเรียนรู้ที่ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม

ผลการประเมินพัฒนาการด้านสังคม พบว่าเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรืองในช่วงของการวิจัยที่ผ่านมา มีพัฒนาการทางสังคมเด่นชัดมาก เด็กกล้าแสดงออก จากการพิจารณาข้อมูลการประเมินพัฒนาการของครูประจำศูนย์และการสังเกตพฤติกรรมเด็กในศูนย์รวมทั้งข้อมูลที่สะท้อนจากผู้ปกครอง พอสรุปได้ว่าพัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กจะสูงมาก ซึ่งแตกต่างจากเดิม และนอกจากนี้ยังพบว่าเด็กสามารถปรับตัวได้เร็ว การร้องไห้เมื่อเวลามาศูนย์ในช่วงเช้ามีน้อยมากและเด็ก ๆ อยากจะมาศูนย์ทุกวัน ไม่อยากให้อายุปิด เด็ก ๆ รู้จักการรอคอยและแบ่งปันของเล่นซึ่งกันและกันดีขึ้น และสามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องได้ดี มีการทะเลาะในขณะที่เล่นน้อยมาก จะเชื่อฟังและเคารพกติกาได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเป็นตัวบ่งชี้ที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรืองว่าการพัฒนาการของเด็กเป็นเช่นนี้ เพราะว่าการจัดกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กมุ่งเน้นในแนวคิดสำคัญ 2 แนวคิดมาเป็นฐานในการจัดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาการด้านสังคมของเด็ก คือแนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็กกับแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม ตามที่กรมวิชาการได้ระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาเด็กปฐมวัย 2546 (กรมวิชาการ, 2546 : 4) ที่ว่าการเล่นเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้เด็กปฐมวัย จากการทำให้เด็กมีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย สนุกสนาน รับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์และแสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น ส่วนบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่จะทำให้ได้เรียนรู้ข้อปฏิบัติในสังคม

ผลการประเมินพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ พบว่าเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรืองมีสุขภาพจิตที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง ร่าเริง แจ่มใส ชอบมาศูนย์ เวลาพ่อแม่หรือผู้ปกครองมาส่งไม่ร้องไห้ จากผลของการสังเกตพฤติกรรมเด็กและวิเคราะห์จากแบบประเมินพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคลของครูประจำศูนย์บ่งชี้ว่า เด็กส่วนใหญ่มีพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจเป็นไปตามวัย และเมื่อสอบถามผู้ปกครองก็ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน กล่าวคือพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกด้านอารมณ์ จิตใจทั้งโรงเรียนและที่บ้านเป็นไปในทางเดียวกัน (ข้อมูลจากสมุดสื่อสารศูนย์ – ผู้ปกครอง)

ผลจากการวิเคราะห์ข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กตามที่หลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นท้าวบุญเรืองที่พัฒนาขึ้น โดยคณะวิจัยและคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็ก มีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็ก ท้าวบุญเรืองได้อย่างเหมาะสมตามวัย ซึ่งพัฒนาการดังกล่าวได้สอดคล้องกับคุณลักษณะทางพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจของเด็กปฐมวัยที่กรมวิชาการ (2546 : 17) ได้ระบุไว้ว่าการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก

ปฐมวัย เพื่อพัฒนาการด้านอารมณ์และความรู้สึกได้เหมาะสมตามวัย เด็กจะมีความสุข ร่าเริง แจ่มใส มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม

4. ผลกระทบต่อองค์กรอื่นๆ จากกระบวนการวิจัย

ก่อนดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยพบว่าหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ยังมีความเคลื่อนไหว และมีความตื่นตัวในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างมาก โดยภาพรวมจะเป็นเพียงแค่รับทราบนโยบาย แต่การดำเนินการให้เป็นรูปธรรม ยังไม่มีการขับเคลื่อน แต่หลังจากได้นำกระบวนการวิจัยในโครงการดังกล่าวลงสู่ชุมชน พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นต่อองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนและชุมชนอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง ดังนี้

4.1 องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เตรียมการรับการถ่ายโอนการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น พ.ศ. 2542 บุคลากรในหน่วยงาน มีความตื่นตัวและได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของการเตรียมความพร้อมชัดเจนขึ้น และมีความมั่นใจในการดำเนินการวางแผนการรับการถ่ายโอนการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยศึกษา

4.2 องค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ ในอำเภอหางดงและอำเภอใกล้เคียง ในขณะที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจในการเตรียมความพร้อมในการรับการถ่ายโอนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โดยมีการพัฒนารูปแบบศูนย์เด็กเล็กที่อยู่ในความดูแลให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยผ่านกระบวนการวิจัย จึงเป็นแบบอย่างให้องค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลในอำเภอหางดงและใกล้เคียงมาศึกษาดูงาน และได้มีการจัดเสวนาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนารูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยองค์กรชุมชนขึ้นหลายครั้ง จนเกิดการขับเคลื่อนขึ้น และมีเครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพิ่มขึ้น และบางแห่งได้นำไปเป็นต้นแบบพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในพื้นที่ของชุมชนตนเองจนประสบความสำเร็จ เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลหนองตอง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

4.3 โรงเรียนเอกชนและสถานรับเลี้ยงเด็กในพื้นที่ พบว่าการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กโดยองค์กรชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกพัฒนาขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในครั้งนี้ เป็นศูนย์พัฒนาเด็กที่มีคุณภาพ เป็นที่นิยมของผู้ปกครอง จึงนิยมส่งบุตรเข้ามาเรียนมาก จึงทำให้เกิดการแข่งขันขึ้นในพื้นที่ทำให้โรงเรียนเอกชนและสถานรับเลี้ยงเด็กในพื้นที่ มีการพัฒนาคุณภาพการบริหารขึ้น ซึ่งเป็นผลดีกับผู้ปกครองและเด็กที่จะเข้ารับบริการ ซึ่งเป็นนิมิตรที่ดี ในการพัฒนาเด็กที่มองเห็นเป็นรูปธรรมขึ้น

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ

1. เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษารูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาโดยองค์กรชุมชนของตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาผลการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเพื่อตอบวัตถุประสงค์ โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะเตรียมการก่อนการวิจัย ระยะดำเนินการวิจัย ซึ่งในระยะนี้ได้มีการบูรณาการเป็นการจัดการศึกษากับกระบวนการวิจัยไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก และระยะหลังการวิจัยที่มีการพัฒนารูปแบบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเต็มรูปแบบ โดยมีการเชื่อมโยงกับการวางแผนและการแก้ปัญหาทางพัฒนาเด็กในตำบลบ้านแหวน

ซึ่งกระบวนการวิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยและมีข้อเสนอแนะตามประเด็นดังนี้

1. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย
2. แนวคิดและองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะจากการวิจัย
  - 3.1 ข้อเสนอแนะจากกระบวนการวิจัย
  - 3.2 ปัญหาและอุปสรรค และแนวทางแก้ไข
  - 3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา
  - 3.4 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยทั้ง 3 ระยะ ผลการวิจัยสามารถตอบคำถามการวิจัยและเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ครบทุกประการ กล่าวคือได้รูปแบบการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กและรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนและได้ทราบผลการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลบ้านแหวน อำเภอลำดอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งกิจกรรมการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละระยะของการวิจัย ได้มีความสอดคล้องและส่งผลให้ผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมการดำเนินการวิจัยในระยะขั้นตอนการเตรียมการวิจัยนั้น ได้ข้อมูลที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยและคำถามวิจัยในประเด็นที่ 1 ได้ คือ ทำให้ทราบว่าองค์กรชุมชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาศูนย์เด็กเล็กในชุมชนของตนเองได้ และได้ทราบขั้นตอนการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชน กิจกรรมการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 ช่วงแรก ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นการยืนยันการจัดการศึกษาด้วยการบูรณาการงานวิจัย หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยและชุมชนเป็นฐาน ว่ามีความเป็นไปได้จริงและก่อให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ในวงกว้าง กล่าวคือผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น มิใช่เฉพาะตัวนักศึกษาเท่านั้น หากว่ายังรวมถึงอาจารย์ผู้สอน ผู้ร่วมกิจกรรม และชุมชน นอกจากนี้ผลการวิจัยในช่วงนี้ยังได้ข้อมูลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และเมื่อสิ้นสุดการวิจัยในระยะที่ 2 ผลการวิจัยก็สามารถตอบคำถามวิจัยและบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 และข้อที่ 3 ได้ในระดับหนึ่ง เมื่อดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3 จนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย ข้อมูลที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัยช่วงสุดท้ายก็สามารถนำมาประมวลและตอบคำถามวิจัยและบรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ได้อย่างสมบูรณ์

2. แนวคิดและองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

2.1 ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการวิจัย

2.1.1 ได้รูปแบบและกระบวนการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยองค์กรชุมชน

2.2 ขั้นตอนการวิจัยการบูรณาการการจัดการศึกษาโดยกระบวนการวิจัย

2.2.1 ได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการด้านกระบวนการวิจัย

2.2.2 ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2.2.3 ได้รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยองค์กรชุมชน

2.2.4 ได้แนวทางขั้นตอนการจัดกิจกรรมศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3 ขั้นการวิจัยหลังการบูรณาการจัดการศึกษา

2.3.1 ได้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

2.3.2 ได้หลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีประสิทธิภาพ

2.3.3 ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3.4 ได้รูปแบบการนิเทศติดตามผลและการประเมินคุณภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยองค์กรชุมชน

3. ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

3.1 ข้อเสนอแนะจากกระบวนการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ได้มีข้อสังเกตด้วยการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการวิจัย 3 ฝ่าย คือ อาจารย์ นักวิจัย นักเรียนและประชาชนในชุมชนทำบุญเรื่อง ได้เกิดการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

3.1.1 อาจารย์นักวิจัย

- 1) เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
- 2) เชื่อมันศรัทธาในแนวคิดในการจัดการศึกษาตามแนวทางการบูรณาการจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่น
- 3) มีความรู้ ทักษะในการแบ่งปันความรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม มีความสัมพันธ์ในเชิงกัลยาณมิตร
- 4) เกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเองและผู้ที่เป็นรูปธรรม
- 5) ได้แนวทางในการจัดการเรียนการสอน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานแห่งการเรียนรู้

3.1.2 นักวิจัยและผู้ร่วมวิจัย

- 1) เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในด้านวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้งด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและแนวคิดพื้นฐาน
- 2) เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้านในชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดี เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน
- 3) มีความรู้และเกิดทักษะในการทำงานร่วมกับชุมชน
- 4) ได้เรียนรู้และมีทักษะในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

3.1.3 นักศึกษา

- 1) พัฒนาจิตสำนึกชุมชน เกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเองและชุมชน
- 2) เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งเพื่อน ชุมชน
- 3) ได้เรียนรู้โดยวิธีการศึกษาค้นคว้า แก้ปัญหาด้วยตนเอง
- 4) ได้เรียนรู้และฝึกฝนการเป็นผู้ช่วยนักวิจัย
- 5) มองเห็นคุณค่าของชุมชน
- 6) เรียนรู้วิธีการศึกษาชุมชน ทักษะที่ดีต่อชุมชน

3.1.4 ชาวบ้าน

- 1) เกิดความตื่นตัวในความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง
- 2) เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน
- 3) เรียนรู้ในการเป็นผู้ช่วยนักวิจัย
- 4) พัฒนานักวิจัยชุมชนได้อย่างน้อย 5 คน
- 5) ชาวบ้านในชุมชน มีความรู้สึกรักมีคุณค่าและตระหนักความสำคัญของ

วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่นตนเอง

3.1.5 ประชาชนในชุมชน

- 1) เกิดการกระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและเห็นคุณค่าของตนเองและชุมชน
- 2) ประชาชนเกิดประสบการณ์และทักษะในกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง

3.1.6 บุคคลอื่นที่ไม่ใช่คนในชุมชน

- 1) มองเห็นและตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 2) การเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานและความคิดเห็นของบุคคลในชุมชน
- 3) ได้เรียนรู้และเห็นตัวอย่างการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยองค์กรชุมชน

3.1.7 เด็ก ๆ ในชุมชน

- 1) เด็กในชุมชนท้องถิ่นได้รับโอกาสในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและเต็มศักยภาพ
- 2) ผู้ดูแลเด็กได้รับการพัฒนา เพื่อให้สามารถดูแลและพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

3.1.8 กระบวนการวิจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

- 1) ได้เกิดการรวมกลุ่มในชุมชนขึ้น พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือ / ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กมากขึ้น
- 2) มีจิตสำนึกชุมชน รักและห่วงใยในภูมิปัญญาของชุมชน
- 3) ชาวบ้านในชุมชนตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญในการพัฒนาเด็กมากขึ้น
- 4) ชุมชนได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาเด็กและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
- 5) ชาวบ้านมองเห็นแนวทางและความจำเป็นที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา / การพัฒนาเด็กเพิ่มขึ้น
- 6) ศูนย์พัฒนาเด็กมีหลักสูตรสถานศึกษาเป็นของตนเองและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน
- 7) เด็กของศูนย์พัฒนาเด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสมกับวัย เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546
- 8) ศูนย์พัฒนาเด็กของชุมชนได้เป็นกรณีศึกษา : ของชุมชนอื่น ๆ ในด้านการจัดตั้งศูนย์เด็กเล็ก โดยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 9) ศูนย์พัฒนาเด็กได้เป็นแหล่งศึกษาดูงานจากหน่วยงานทั้งในตำบลและที่อื่น ๆ

3.2 ปัญหาและอุปสรรคของการวิจัยและแนวทางแก้ไข

3.2.1 เวลาในการนัดหมายของชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นเวลาตอนเย็นและกลางคืน ดังนั้นในบางครั้ง จึงทำให้นักศึกษาจะเข้าร่วมประชุมด้วย เพราะรับฟังแนวคิดจึงเป็นไปได้ยาก

3.2.2 การบริหารจัดการด้านงบประมาณของศูนย์ค่อนข้างมีปัญหา เนื่องจากงบจัดสรรที่ได้รับจากอบต. ยังได้รับไม่ครบ แต่ทางศูนย์ได้ดำเนินการจัดใช้ไปแล้ว ในส่วนของการพัฒนาปรับปรุงศูนย์ จึงต้องตั้งเบิกไปงบประมาณปีต่อไป ซึ่งกังวลว่าจะได้หรือไม่ ซึ่งในเรื่องที่คณะกรรมการศูนย์ได้พยายามผลักดันและเขียนแผนงานเสนอไปแล้ว พร้อมติดตามการพิจารณางบประมาณอย่างใกล้ชิด

3.2.3 การบริหารงานในศูนย์ โดยเฉพาะงานบุคลากร ในช่วงแรกค่อนข้างมีปัญหา เนื่องจากการทำงาน ความทุ่มเทในงานของบุคลากรยังไม่เต็มที่ ประกอบกับเป็นคนในพื้นที่ เมื่อได้ประเมินผลงานและว่ากล่าวไปแล้ว จะมีปัญหาตามมา ทำให้ผลงานไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ จึงได้ประชุมคณะกรรมการเพื่อประเมินผลงานในที่สุด เมื่อสิ้นปีการศึกษา 2545 ก็ได้ประกาศรับสมัครบุคลากรประจำศูนย์ใหม่ ตามระเบียบซึ่งก็แก้ไขปัญหาก็ได้ในระดับหนึ่ง

3.2.4 ความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคนในชุมชนและบุคคลภายนอกที่เข้าไปมีบทบาทและมีอิทธิพลในทางความคิดเข้าไปชักจูงความคิดเห็นของชุมชน เกี่ยวกับการจัดการและการบริหารศูนย์พัฒนาเด็ก ก่อให้เกิดปัญหาด้านการบริหารศูนย์พัฒนาเด็ก ทำให้ประธานศูนย์ต้องลาออกและเปลี่ยนคณะกรรมการบริหารศูนย์ ในช่วงที่อยู่ระหว่างการพัฒนาหลักสูตรและพัฒนาเด็ก การแก้ไขปัญหาก็เกิดขึ้นได้พัฒนาคณะกรรมการศูนย์ชุดใหม่ โดยการให้ศึกษาดูงานสถานรับเลี้ยงเด็กและให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการ ซึ่งในส่วนของเด็กยังคงให้ครูพี่เลี้ยงพัฒนาเด็กตามกระบวนการในการพัฒนาเด็กตามหลักสูตรและประเมินผล จนสิ้นปีการศึกษา 2546

3.3 ข้อคิดเห็น ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ

3.3.1 การบูรณาการการศึกษาเพื่อท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นรายวิชาใด ๆ จะต้องมีการจัดเตรียมการให้เกิดความร่วมมือในทุกด้าน ต้องมีการวางแผนร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และชี้แจงขั้นตอนการดำเนินงานให้ทุกฝ่ายได้รับทราบอย่างชัดเจน จึงจะทำให้ผลงาน การดำเนินงานออกมาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.3.2 ในส่วนของผู้วิจัย (กรณีที่ไม่ใช่คนในชุมชน) และนักศึกษา จะต้องมีการเตรียมตัวอย่างเหมาะสม ถึงเทคนิคการศึกษาชุมชนในทุก ๆ ด้านก่อนจะลงศึกษาชุมชน

3.3.3 ในระหว่างการปฏิบัติการวิจัยและหลังการเก็บข้อมูลในชุมชนแล้ว จะต้องตรวจสอบข้อมูลที่ได้ศึกษา โดยเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ตรวจสอบอย่างเปิดเผยและเป็นกัลยาณมิตร และต้องให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ชุมชนที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน

3.3.4 การดำเนินการวิจัยจะเกิดปัญหาข้อบกพร่องอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นผู้วิจัยและคณะจะต้องตรวจสอบดูแลติดตามอย่างใกล้ชิดและแก้ปัญหาร่วมกันอย่างทันท่วงที จึงจะทำให้การทำงานวิจัยเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง

3.3.5 จากการดำเนินงานวิจัยทำให้มองเห็นว่า การจัดการศึกษาโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ดี เหมาะสมและสามารถพัฒนาเด็กได้ตามธรรมชาติ สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและทำให้เด็กในชุมชนได้รับโอกาสในการพัฒนาอย่างทั่วถึง แต่มีข้อสังเกตคือ การจัดการศึกษาของศูนย์ เป็นการจัดการศึกษาโดยองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรการเมือง

ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่เกิดจากการเมืองที่มีผลประโยชน์ อีกทั้งข้าราชการทางการศึกษาที่ยังคงยึดมั่นว่าการจัดการศึกษาให้ดี ต้องเป็นนักการศึกษาและครูเท่านั้น เข้ามาแทรกแซงและไม่ยอมปล่อยการจัดการศึกษาให้แก่ท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

คณะผู้วิจัยขอเสนอแนะประเด็นที่ควรจะได้รับการศึกษาในครั้งต่อไป ดังนี้

1. การวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชน
2. การวิจัยและพัฒนาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการทุนในชุมชน เพื่อพัฒนาทางการศึกษา
3. การวิจัยและพัฒนารูปแบบการเตรียมความพร้อมในการถ่ายโอนการจัดการศึกษาสำหรับบุคลากรขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
4. การวิจัยและการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดี ด้านการจัดการศึกษาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
5. การวิจัยและการพัฒนารูปแบบระบบการติดตามประเมินโครงการ SME, SML โดยองค์กรชุมชน

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2546.
- กุลจิตรา กังคานนท์. นานาทศนะเกี่ยวกับ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” วารสารการศึกษาแห่งชาติ ปีที่ 24 (สิงหาคม – กันยายน 2531).
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน, สำนักนายกรัฐมนตรี. การศึกษาในวิถีชุมชน : ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย. โครงการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา, 2549.
- จรัส สุวรรณเวลา. การศึกษาที่มีวิจัยเป็นฐาน. ครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- ธวัช ปุณโณทก. “ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสานพัฒนาของอาจารย์ปรีชา พิณทอง. ในเสรี พงศ์พิศ (บรรณาธิการ), ทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, 2531.
- เบญจา แสงมะลิ. การพัฒนาเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2545.
- ประเวศ วะสี. คนดีศรีสังคม 2538. บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2538.
- . ปฏิรูปการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทสร้างสื่อ จำกัด, 2539.
- เยาวพา เดชะคุปต์. การบริหารและการนิเทศการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด, 2542.
- . การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แม็ค จำกัด, 2542.
- เสน่ห์ จามริก. แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทย บทวิเคราะห์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2537.
- เสรี พงศ์พิศ. (บทบรรณาธิการ) ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท มุลนิธิหมู่บ้าน. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2539.
- เสรี พงศ์พิศและคณะ. ปฏิรูปการศึกษาเพื่อปวงชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย. 2538.
- ศูนย์ศึกษาพัฒนาครู. โครงการนำร่องโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม. คณะครุศาสตร์ : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2544.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก 19 สิงหาคม 2542.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและสำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาราชบัณฑิตยสภา : **มหาวิทยาลัยของประชาชน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาราชบัณฑิตยสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. **แผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง, 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมวิชาการ). “การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา”. **วารสารวิชาการ**. 6 (80) : 15 สิงหาคม 2547.
- , “หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546”. **วารสารวิชาการ**. 6 (68) : 10 ตุลาคม 2546.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา “การเปลี่ยนแปลงของคนไทย สังคมไทยและประเทศจากการปฏิรูปการศึกษา”. **รายงานปฏิรูปการศึกษาไทย** 6 (80) : 15 สิงหาคม 2547.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย “งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น”. **จดหมายข่าวสำหรับกองทุนสนับสนุนการวิจัย**. 5 (5) กันยายน – ตุลาคม 2547.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี)**. กรุงเทพฯ. (อัครา), 2546.
- , **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี)**. กรุงเทพฯ. (อัครา), 2546.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. 2545 – 2549**. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2544.
- สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาราชบัณฑิตยสภา. **รายงานการวิจัยรูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการเรียนรู้ “ฉลาดรู้”**. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาราชบัณฑิตยสภา, 2543.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **รายงานการวิจัย เรื่องแนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- ก – 1 : รายชื่อบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลด้านการบริหารจัดการและการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง
- ก – 2 : ตัวอย่างการศึกษาชุมชนของนักศึกษาผู้ร่วมวิจัย ในการวิจัยระยะที่ 2
- ก – 3 : แนวการสอนและแผนปฏิบัติการ
- ก – 4 : แผนงานสนับสนุนการศึกษาระดับปฐมวัย องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแหวน ประจำปี 2545 – 2546
- ก – 5 : การก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง
- ก – 6 : เอกสารการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง
- ก – 7 : แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2547 ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง
- ก – 8 : เอกสารการส่งคืนเงินยืมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในการสนับสนุนการพัฒนา ศูนย์เด็กท้าวบุญเรือง
- ก – 9 : ตัวอย่างหลักสูตรสถานศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง
- ก – 10 : เอกสารการประสานงานจาก สกว.

ภาคผนวก ก - 1

รายชื่อบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลด้านการบริหารจัดการและการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
ท้าวบุญเรือง

1. นายสมบุญ	รอบรู้	นายกอบต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
2. นายบุญศรี	บัวเงิน	สมาชิกอบต.บ้านแหวน ฝ่ายการศึกษา
3. นายศรีทน	ถาคำดี	กรรมการการศึกษาโรงเรียนท้าวบุญเรือง
4. นายอินทน์	พันธุ์รักษา	ประธานประชาคมหมู่บ้านท้าวบุญเรือง
5. นายบุญเลิศ	ราชธานี	ผู้ใหญ่บ้านท้าวบุญเรือง
6. นางจันทร์เพ็ญ	อินดั่ง	กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง
7. นายทองอินทร์	บุญยวง	กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง
8. นางสาวราภรณ์	ชมภูสมยา	ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง
9. นายเทอดศักดิ์	จันเสวี	ครูประจำศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง
10. นางวิไล	บุญยวง	ผู้ปกครองเด็กชั้นเตรียมอนุบาล
11. นางกรรณิการ์	ทองคำ	ผู้ปกครองเด็กชั้นเตรียมอนุบาล
12. คุณหนึ่ก	มหาวรรณ	ชาวบ้านบ้านท้าวบุญเรือง
13. นางชลมล	ปิ่นไชย	ผู้ปกครองเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง
14. นางอุไร	ดอกอินทร์	ผู้ปกครองเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง
15. นางแดง	ช่างสุภาพ	ผู้ปกครองเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง
16. นายแก้ว	นามธรรม	

รายชื่อบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาให้ข้อมูลในการวิจัยขั้นการจัดการเรียนการสอน และการบูรณาการวิจัย มีดังนี้

บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาด้านประวัติกุศุมชน

1. อ้ายดี   ถาคำดีบ   อายุ 85 ปี
บ้านเลขที่ 3 หมู่ 13 บ้านท้าวบุญเรือง ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
2. พ่อแก้ว   ยานนท์   อายุ 82 ปี
บ้านเลขที่ 134 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
3. พ่อหนานคำ   ไบแบน   อายุ 81 ปี
บ้านเลขที่ 61 หมู่ 13 บ้านท้าวบุญเรือง ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
4. พ่ออ้ายดวง   ดอกอินทร์   อายุ 74 ปี
บ้านเลขที่ 95 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
5. นายพงษ์รักษ์   เปรมปรี   อายุ 47 ปี
บ้านเลขที่ 30 / 1 หมู่ 11 ต.หนองควาย อ.หางดง จ.เชียงใหม่
6. พระคุณธรรมบุญ   นิภาธิร์   อายุ 51 ปี
วัดท้าวบุญเรือง หมู่ 13 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
7. นายบุญเลิศ   ราชธานี   อายุ 51 ปี
บ้านเลขที่ 124 / 1 หมู่ 13 บ้านท้าวบุญเรือง ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาด้านอาหารและยาสมุนไพร

1. อ้ายดีบ   ดอกเรือนคำ   อายุ 73 ปี
บ้านเลขที่ 97 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
2. อ้ายคำป้อ   ทองคำ   อายุ 79 ปี
บ้านเลขที่ 163 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
3. อ้ายทา   อายุ 73 ปี
บ้านเลขที่   หมู่ 2 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
4. อ้ายนวล   อายุ 73 ปี
บ้านเลขที่   หมู่ 2 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
5. อ้ายปัน   ไชยยัง   อายุ 73 ปี
บ้านเลขที่ 75 หมู่ 1 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
6. อ้ายด้อย   สายคำอ้าย   อายุ 73 ปี
บ้านเลขที่ 41 หมู่ 1 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

7. คุณอำพร สุริยา อายุ ผู้ช่วยนักวิจัยในพื้นที่
บ้านเลขที่ 111 / 1 หมู่ 1 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
8. คุณอุไร ดอกเรื่อนคำ อายุ ผู้ช่วยนักวิจัยในพื้นที่
บ้านเลขที่ 95 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
9. อ้ายยอด พงษ์ปิ่น อายุ 79 ปี
บ้านเลขที่ 99 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
10. อ้ายสา คำบุญปิ่น อายุ
บ้านเลขที่ หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาด้านความเชื่อคตินาบ้าน

1. คุณบุญศรี บัวเงิน หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
2. พ่อหนานแก้ว หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
3. อ้ายใบ หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
4. คุณจรัส หมู่ 2 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
5. คุณศรีออน หมู่ 2 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาด้านเพลงกล่อมเด็ก

1. อ้ายแสงคำ เสาร์ปิง อายุ 79 ปี
บ้านเลขที่ หมู่ ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
2. อ้ายแยง ยานะ อายุ 78 ปี
บ้านเลขที่ หมู่ ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
3. อ้ายคำป้อ ทองคำ อายุ 79 ปี
บ้านเลขที่ 163 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาด้านเจตคติ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

1. อ้ายคำป้อ ทองคำ อายุ 79 ปี
บ้านเลขที่ 163 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
2. อ้ายแก้ว ยานนท์ อายุ
บ้านเลขที่ 134 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
3. อ้ายแก้ว ยานนท์ อายุ
บ้านเลขที่ 79 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาด้านประเพณี วัฒนธรรมบ้านทำบุญเรื่อง

1. อ้ายบัวใส   สายไม้ะ   อายุ 61 ปี
บ้านเลขที่   หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
2. อ้ายคำปัน
บ้านเลขที่   หมู่ 3 บ้านดู่ ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
3. อ้ายดี   ทองคำ   อายุ 72 ปี
บ้านเลขที่   หมู่   บ้านหัวเสือ ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาด้านสืของเล่น

1. อ้ายมูล   อายุ
บ้านเลขที่   หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาด้านรูปแบบปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวในวิถีชีวิตดั้งเดิม

1. อ้ายพอง   อายุ 74 ปี
บ้านเลขที่   หมู่   ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
2. อ้ายยอด   อายุ 66 ปี
บ้านเลขที่   หมู่   ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
3. อ้ายเอื้อย   อายุ 74 ปี
บ้านเลขที่   หมู่   ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
4. อ้ายอ้าย   อายุ 74 ปี
บ้านเลขที่   หมู่   ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
5. อ้ายดี   อายุ 81 ปี
บ้านเลขที่   หมู่   ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาด้านการละเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็ก

1. อ้ายสวน   ดอกเรื่อนคำ   อายุ 79 ปี
บ้านเลขที่ 207 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
2. อ้ายปา   จิโน   อายุ 74 ปี
บ้านเลขที่ 51 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
3. นางบัวเขียว   เถนว่อง   อายุ 51 ปี   (ผู้ช่วยนักวิจัยในพื้นที่)
บ้านเลขที่ 220 หมู่ 13 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

4. นายกมล อินทร์จันทร์ อายุ 33 ปี (ผู้ช่วยนักวิจัยในพื้นที่)
บ้านเลขที่ 48 / 1 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

บุคคลที่เป็นภูมิปัญญาด้านนิทานพื้นบ้านสำหรับเด็ก

1. พ่อก้อน วงศ์ปัญญา อายุ 70 ปี
บ้านเลขที่ 36 หมู่ 2 ต.น้ำแพร่ อ.หางดง จ.เชียงใหม่
2. พ่อแก้ว ถาคำดีบ อายุ 69 ปี
บ้านเลขที่ 80 / 1 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
3. แม่อุ้ยสา คำบุญปิ่น อายุ 79 ปี
บ้านเลขที่ 88 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
4. พ่อมูล ราชธานี อายุ 78 ปี
บ้านเลขที่ 124 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
5. พ่อหนานแก้ว ใจสัตย์ อายุ 77 ปี
บ้านเลขที่ 128 / 1 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่
6. พ่อหลวงบุญเลิศ ราชธานี อายุ 51 ปี
บ้านเลขที่ 124 / 1 หมู่ 3 ต.บ้านแหวน อ.หางดง จ.เชียงใหม่

ภาคผนวก ก - 2

ตัวอย่างการศึกษาชุมชนของนักศึกษาผู้ร่วมวิจัย ในการวิจัยระยะที่ 2

คติความเชื่อและวิถีชาวบ้านในการเลี้ยงดูเด็กในหมู่บ้านท้าวบุญเรือง

จากการศึกษาชุมชนในหมู่บ้านท้าวบุญเรืองระหว่างวันที่ 16 ธันวาคม 2545 – 16 มกราคม 2546 ได้พบว่ามีคติชาวบ้าน ความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก ดังต่อไปนี้

1. การตั้งครรภ์

สมัยก่อนยังไม่มีโรงพยาบาลที่ทันสมัย อีกทั้งโรงพยาบาลก็อยู่ไกลชุมชน ยานพาหนะต่าง ๆ ก็ไม่มี ทำให้การเดินทางไปเกิดที่โรงพยาบาลลำบาก จึงต้องเกิดที่บ้านแบบธรรมชาติ โดยมีหมอประจำหมู่บ้าน ชาวบ้านเรียกว่า หมอตำแย (หมอช่วยทำคลอด) สมัยก่อนการทำคลอดแบบธรรมชาติหรือการออกลูก โดยการเบ่งด้วยแรงของตัวเอง ส่วนแม่ที่คลอดยากก็จะใช้ผ้าผูกกับซื่อบ้าน ใช้เท้าดันฝาบ้านยัดตัวเองไม่ให้ไหล ถ้าไม่ยอมให้คลอดบุตรยากในสมัยก่อนมีความเชื่อดังนี้

1. ให้แม่ที่ตั้งครรภ์ทำงานหนัก ๆ เช่น หาบน้ำ หาบข้าว ตำข้าว เพื่อให้ลูกในท้องได้เคลื่อนไหวทำให้คลอดลูกได้ง่ายขึ้น
2. ห้ามข้ามเชือกที่ผูกมัดกับสัตว์ เพราะจะทำให้เจ็บท้องนาน
3. ห้ามกินผักที่เป็นเครือ เช่น ผักตำลึง บอน เพราะทำให้รกอาจจะไปพันคอของเด็กได้
4. การอาบน้ำอุ่น ทำให้ลูกในท้องตัวเล็กและคลอดง่าย และมีผิวหนังที่เหี่ยวยุบ ซึ่งผลข้างเคียงทำให้เด็กเกิดออกมาตัวเล็กเกิน ไม่มีความสมบูรณ์จึงทำให้เด็กเสียชีวิตได้
5. การกินกล้วยให้เหลือไว้ห้ามกินหมดลูก ซึ่งเป็นความเชื่อมาตั้งแต่สมัยก่อนที่ว่าไม่ดี
6. ไม่ควรเดินรับประทานอาหารระหว่างทาง เพราะมันไม่ดีและไม่ควรซื้อของนอกบ้าน ควรจะทำทานเอง เพราะอาจจะทำให้แท้งได้
7. หญิงมีครรภ์จะไปงานศพและงานเผาศพไม่ได้ เพราะมารเข้าไปไม่ดี
8. ห้ามไปดูคนอื่นกำลังคลอดลูก เพราะจะทำให้คลอดไม่ได้ เด็กจะรอกันคลอด
9. ห้ามตกปลาหรือฆ่าสัตว์
10. ห้ามตอกหรือตริตตะปูหรือหมุด ห้ามเย็บปากหมอน ปากที่นอน เพราะจะทำให้เกิดยาก
11. จะขึ้นลงบันได ต้องขึ้นรวดเร็ว เพราะจะทำให้ตกบันได
12. ห้ามหญิงมีครรภ์ลูบตัวหรืออาบน้ำตอนกลางคืน เพราะเป็นอันตรายในการเดินทาง

13. หญิงมีครรภ์ต้องหางานออกกำลังกาย เพื่อให้ท้องหลวมและไม่ให้ทารกในครรภ์ อ้วนมากและโตเกินไป

ที่กล่าวมานี้ การคลอดลูกทำให้ง่ายขึ้นและไม่เป็นอันตรายต่อเด็กและแม่เด็กด้วย เมื่อรู้สึก เจ็บท้องใกล้คลอด ทำการเรียกหมอตำแยมาที่บ้านรอจนกว่าจะถึงเวลาคลอด เนื่องจากสมัยก่อน ไม่ทราบว่าเวลาการเกิดเวลาไหน จึงทำให้มาเฝ้าคลอดจนกว่าจะเจ็บท้อง แล้วคลอดลูกเอง หมอตำแยจะเป็นผู้ดูแลแม่ตั้งแต่ก่อนคลอดจนถึงหลังคลอด

2. หลังคลอดบุตร

เมื่อแม่เจ็บท้องคลอด สมัยก่อนจะเป็นหมอตำแยทำคลอดให้ ซึ่งจะมีอุปกรณ์ทำคลอด ดังนี้

1. น้ำต้มอุ่น
2. กะละมัง
3. ไม้ผิว (ไม้ไผ่) เพื่อนำมาตัดสายสะดือ
4. ผ้าขาวม้าหรือผ้าซิ่น เอาไว้ผูกข้อสำหรับผู้ที่คลอดบุตรยาก
5. ด้ายหรือฝ้าย

เมื่อเด็กคลอดออกมาแล้ว หมอตำแยนำด้ายมามัดที่สายสะดือ ก่อนจะทำการตัดด้วยไม้ผิว เนื่องจากที่ใช้ไม้ผิวเพราะเป็นไม้ที่สะอาด มีความคมไม่เป็นอันตราย ซึ่งเป็นสิ่งที่หาได้ในหมู่บ้าน หลังจากนั้นอีกประมาณ 10 – 20 นาที รกก็จะตามออกมา แล้วนำรอกมาห่อกับใบตอง แล้วนำไปฝังที่ ใต้บันไดบ้าน ไม่ว่าจะเป็นลูกกึ่งคนก็ให้ฝังไว้ที่ใต้บันไดตลอด แล้วเด็กที่คลอดออกมาก็จะทำความสะอาด อาบน้ำ ล้างตัว ห่อด้วยผ้าที่สะอาด รอให้สายสะดือของเด็กแห้งและหลุดออกมา เก็บสายสะดือไว้ เมื่อมีลูกคนต่อไปให้นำสายสะดือของพี่มาฝนให้น้องทาน เพื่อจะทำให้พี่กับน้อง รักกัน

การอยู่เดือนหรืออยู่ไฟ

เมื่อคลอดแล้ว แม่ก็จะนอนพักฟื้นสักระยะหนึ่ง แล้วแม่จะทำความสะอาดร่างกายของตัวเอง โดยต้องอาบน้ำอุ่นที่ใส่ใบเป่าต้มไว้ด้วย ช่วยให้ไม่ปวดเมื่อยแผลตามเนื้อตามตัว ส่วนผมสระด้วยลูกมะกรูดคั้นหรือใบหมีแล้วนำมาสระผม หลังจากนั้นแล้วการแต่งกายควรสวมใส่เสื้อผ้าที่อบอุ่น เช่น หมวก ถุงมือ ถุงเท้า ฝ้ายคลุม เพราะว่าทำให้ตัวของแม่เองสะอาด ส่วนท้องจะมีผ้ามารัดที่หน้าท้องของแม่ เพื่อไม่ให้ท้องใหญ่

การกินอาหารเวลาอยู่เดือน

อาหารที่ทานหลังคลอด ควรเป็นอาหารที่สะอาดไม่แสลงไม่ควร เช่น ข้าวจี ข้าวแค้น น้ำพริกดำ ส่วนพวกปลาจะรับประทานได้แต่ปลาช่อน ปลาชนิดอื่นห้ามรับประทาน เพราะจะทำให้ท้องเสียหรือที่เรียกว่า “การผิดเดือน” จะทำให้เกิดการแพ้ของกินและเป็นอันตรายถึงชีวิตได้ ส่วนการรับประทานอาหารนั้น แกงปลีและกล้วยเจียงฮาย ทำให้มีน้ำนมมาเลี้ยงลูกได้มากระยะเวลาที่อยู่เดือน เมื่อได้กลิ่นของที่เหม็นตั้งแต่ตั้งท้องแล้ว หลังคลอดกลับมาได้กลิ่นของเหม็นนั้นอีก ก็เป็นอาหารหนึ่งที่ทำให้เป็นลมผิดเดือนได้ ซึ่งวิธีแก้ตัวแม่เองควรจะอยู่ในบ้าน พยายามอย่าออกบ้านจะดีกว่า

3. การเลี้ยงทารก

เดิมที่เป็นการเลี้ยงดูแบบวิถีชาวบ้าน การเลี้ยงดูทารกนั้นในสมัยก่อนก็จะใช้กล้วยน้ำว้ามาบดหรือชูดเอาแต่เนื้อของกล้วยไม่เอาแกนให้ทารกได้รับประทาน ส่วนนมก็เป็นนมของแม่

การเลี้ยงดูทารกในแต่ละวัน ส่วนมากจะอยู่กับแม่หรือยายช่วยกันดูแลเอาใจใส่ การอาบน้ำแม่หรือยายเป็นคนอาบน้ำให้ พร้อมกับทำการดัดขา ซึ่งมีความหมายเชื่อว่า ถ้าอาบน้ำจะดัดขาให้ตรงๆ ไปด้วยนั้น เมื่อทารกโตมาจะมีขาที่สวยงาม

ซึ่งเหล่านี้ที่กล่าวมาจะเป็นความเป็นอยู่แบบเดิม ๆ ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก การเลี้ยงดูเด็กทารกจะนำไปฝากศูนย์เลี้ยงเด็ก ส่วนพ่อแม่ก็ต้องออกไปทำมาหากิน ไม่มีเวลาที่เลี้ยงลูก การป้อนข้าว ป้อนน้ำ อาหารอย่างเช่น การให้กล้วยก็จะมีอยู่บ้างในบางบ้าน ส่วนมากก็จะให้อาหารเสริมนมก็จะเป็นนมกระป๋องชงใส่ขวดให้ลูกดูด มีความแตกต่างไปมาก

ทารกที่คลอดใหม่จะเลี้ยงด้วยนมแม่จนอายุ 3 – 4 เดือน จึงให้กินข้าวบดกินกล้วยน้ำว้า ความเชื่อข้อปฏิบัติทั่วไปในการเลี้ยงทารกมีดังนี้

1. เมื่อคลอดออกมาแล้วไม่ให้ชมลูก ชมว่าลูกงาม กล้วยฝีจะเอาไป เพราะจะทำให้เลี้ยงยาก
2. ไม่ให้เด็กกินเนื้อปลามากเกินไป ไม่ถึง 1 ขวบห้ามทาน กล้วยฝีจะเป็นค้อย (ซาง)
3. เด็กอายุไม่ถึง 6 เดือน อย่าอุ้มคร่อมเอวจะทำให้ขาโก่ง
4. เด็กไม่ถึงวัยนั่งอย่าให้นั่ง จะทำให้หลังโก่ง
5. เด็กจะดื่มน้ำ อย่าหักจะทำให้เด็กไม่ดื่มน้ำ จะหยุดไป 7 วัน

สมัยก่อนเมื่ออาบน้ำเด็กและจัดการเรื่องสายสะดือเสร็จแล้ว อุ้มเด็กลงกระด้งเพราะหลังกระด้งหนุนและหนุนเหมือนสปริง นำผ้าถุงมาห่อตัวเด็กและรอบ ๆ กระด้ง นำผ้าถุงแม่มาทำเป็นวง ให้เด็กนอนตรงกลาง หมอตำแยจะยกกระด้งขึ้นร่อนเบา ๆ พอเป็นพิธี แล้ววางกระแทกเบา ๆ พอให้เด็กรู้สึกตกใจและร้องไห้ เพื่อให้เด็กเคยชินไม่สะดุ้งตกใจต่อไป หมอตำแยทำอย่างนี้ 3 ครั้ง แล้วพูดว่าลูกผีหรือว่าลูกคน ถ้าเป็นลูกผีก็ให้เอาไป พอพูดเสร็จก็เข้าไปในบ้าน จากนั้นก็นำเด็กลงอุ้

โดยได้รู้ก็จะมีใบหนาด (ป้องกันผีปศาจ) ไม่กลัวเด่า ๆ เคียว ซึ่งมีความเชื่อเพื่อไม่ให้สะดุ้งตื่นเวลานอนหลับ

4. การเจ็บไข้ได้ป่วย

ในอดีตการรักษาพยาบาล การไปหาหมอมีความลำบาก เนื่องจากการเดินทางไปหาหมอนั้น ยังไม่ค่อยมีความสะดวก การรักษาจึงเป็นแบบวิธีของชาวบ้าน เช่น การใช้สมุนไพร นำสมุนไพรมาต้มกิน มาอาบ มาเช็ดตัว

ยังมีวิธีที่ช่วยรักษาเด็กไม่สบายตัวร้อน ยังมีพิธีกรรมเจาะตุ่ม โดยจะหาตุ่มที่รูทวารจะมีจุดสีแดง เขาเรียกว่าตุ่มก้น จะตรวจดูว่า ตุ่มที่ก้น ถ้าตุ่มสุกใสก็จะใช้หนามต้นพุทราเจาะให้แตก พอแตกแล้วก็จะใส่น้ำของมะเขือพวง มาหยอดลงไปตุ่ม เพื่อให้แผลหายสนิท พิธีปล่องนิ้ว แก่การรักษาเด็กไม่สบาย ก็จะใช้เข็มปล่องนิ้ว แต่ที่นิ้วจะไม่มีตุ่ม จะรูذنิ้วแล้วใช้เข็มปล่องนิ้ว ก่อนทำพิธีจะมีค่าขันตั้ง 12 สตางค์ ไข่ต้ม เงินแถบ วิธีการต้มไข่ (ไข่ไก่) ให้สุก แล้วก็ผ่าครึ่ง (ทั้งเปลือก) เอาเงินแถบ ต้องเป็นเงินรูปสี่ (เงินแท้) ไข่ใส่ในไข่ต้มที่ผ่าแล้วนำมาประกบกัน แล้วเอาผ้าขาวห่อ 7 ชั้น แล้วเป่าคาถา แล้วเช็ดตุ่มที่หัว เหมือนการดูดไข่ออกจากตัว จากนั้นนำไข่มาเปิดดูเงินแถบ ถ้าเด็กไม่สบาย เหยี่ยวก็จะมีสีดำ แล้วก็นำเหยี่ยวมาขีด โดยใช้ขี้เถ้าจนกว่าเหยี่ยวจะหายเป็นสีดำ ถ้าพิษไข้ไม่หมดก็ดูดจนกว่าพิษไข้หมด ปวดท้องก็จะใช้มหาหิงส์มาฝน แล้วนำมาทาที่สะดือ ใช้ได้ทั้งท้องอืด ท้องเฟ้อ ถ้าเด็กไม่สบายมาก ๆ จะมีอาการชัก ก็จะใช้ฟักแก้วกับน้ำปลาร้ามาผสมให้เด็กกินในสมัยก่อน ถ้าเด็กมีตุ่ม (อีสุกอีใส) ก็จะใช้น้ำขี้วัวต้มกับขี้ตุ่มออกมาสักพักก็ตกสะเก็ด

ปัจจุบันการรักษาพยาบาลมีการพัฒนาการที่ทันสมัย มีความสะดวกในการเดินทาง การรักษาจึงง่ายมากยิ่งขึ้น แต่การรักษาของชาวบ้านก็ยังมีการนำไปใช้อยู่

5. วิถีชาวบ้าน

ที่อยู่อาศัย

ในสมัยก่อนจะอยู่กันอย่างเรียบง่าย เป็นครอบครัวใหญ่ ประกอบไปด้วย ปู่ย่าตายาย โดยเมื่อลูกแต่งงานมีครอบครัวใหม่ ก็จะสร้างบ้าน สมาชิกภายในครอบครัวจะสร้างบ้านอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ถ้าบ้านยากจนก็อาจจะสานฟ้าย่านจะทำมาจากฟาก ส่วนบ้านที่มีฐานะจะทำไม้เห็นมาทำฟ้าย่านแทน หลังคาใช้ใบตองหรือหญ้าคามุง ไฟฟ้าตามบ้านยังไม่มีใช้ จึงใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดเพื่อให้แสงสว่างภายในบ้าน

ด้านการเดินทาง

การเดินทางในอดีต จะเน้นการเดินทางเพียงอย่างเดียว จะไม่มียานพาหนะ นอกจากเกวียน มักจะนิยมเดินทางไกล โดยใช้วัวลาก ล้อลากหรือวัวล้อลาก นอกจากเกวียนก็ยังมีรถหมุนหรือรถคอกหมู เวลาติดเครื่องใช้วิธีหมุนเครื่องหน้ารถจนติด

ด้านอาหาร

อาหารส่วนมากจะเป็นอาหารที่เรียบง่าย เช่น ผัก ซึ่งจะปลูกตามรั้ว เป็นรั้ว เป็นไร่ เป็นสวน เพื่อนำมาประกอบอาหารเอง ส่วนบ้านไหนที่เลี้ยงหมู นาน ๆ ทีก็จะฆ่าหมู 1 ตัว แล้วมานำแบ่งปันกันกิน โดยจะซื้อกันไปคนละ 5 บาท 10 บาทแล้วแต่กันไป เมื่อบ้านได้ทำอาหาร ส่วนมากก็จะแบ่งอาหารกันกินภายในบริเวณบ้านใกล้เรือนเคียง อย่างขนมหวานก็มีแต่มีไม่มาก จะมีแต่ขนมลอดช่องจะทำกันเอง โดยใช้กะละมะพร้าวทำเป็นรู

การติดต่อสื่อสาร

ใช้วิธีพูดกันปากต่อปาก ถึงอยู่ไกลก็ใช้การเดินทางไปบอกกันตามบ้านต่าง ๆ ถ้ามีการเรียกประชุมจะตีกระหลก (ตีไม้ไผ่) หรือมีเหตุร้ายการเป็นการตาย ถ้าบ้านใครมีคนตายก็จะกรีดต้องร้องไห้เสียงดังเป็นสัญญาณว่ามีคนตาย การดูแลในสมัยก่อนสังเกตการจากพระอาทิตย์ขึ้นทางไหน ตกทางไหน ถ้ามีดาวขึ้นหรือพระจันทร์ขึ้นก็แสดงว่ามีดแล้ว ถ้าตอนเช้าไก่ก็จะขัน โดยจะฟังจากไก่ขันกี่ครั้ง

6. การศึกษา

มีการเรียนการสอนที่โรงเรียนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ให้อ่านออกเขียนได้ ไม่มีการแยกเรียนระหว่างชาย – หญิง แต่ในสมัยอดีตจะเรียนกันภายในวัด โดยมีพระสอนส่วนคนที่บวชเป็นพระก็จะเป็นนักธรรมมีการเรียน เป็นวิชา ไม่มีหนังสือเรียนจะเขียนลงในสมุดตามครูเขียนบนกระดาน

ความเชื่อเกี่ยวกับความกลัวไสยศาสตร์

1. ถ้าบ้านไหนมีนกแสกบินและร้องส่งเสียงดัง แสดงว่าบ้านหลังนั้นจะมีคนไม่สบายหรือกำลังจะตาย
2. ในงานศพจะไม่ให้แมวตำกระดูกข้ามศพ เพราะจะทำให้ศพลุกขึ้นมา
3. เมื่อก่อนศพให้อ่านอนตรงชื่อ แล้วเอาเชือกมัดเอาผ้าคลุมข้างบน เพื่อไม่ให้ศพตื่น
4. หันหัวศพไปทางทิศเหนือกับทิศตะวันตก เราควรจะนอนให้หันหัวไปทางทิศใต้และทิศตะวันออก

5. เมื่อเผาศพมาแล้ว จะต้องล้างมือล้างเท้า ด้วยน้ำส้มป่อย เมื่อกลับบ้าน เป็นการชำระล้างความไม่เป็นมงคลออกไป

6. ก่อนกินอาหารและสุราต่าง ๆ ต้องบอกกล่าววิญญาณปญฺญาตยาเยที่ตายเสียก่อน มิฉะนั้นท่านอาจจะโกรธและให้โทษได้

7. ถ้าบุคคลใดนอนหลับ โดยศีรษะตรงกับเสาเอกของบ้าน มักจะโดนผีอำคือหายใจไม่ออกเหมือนโดนใครมาทับ

8. เชื่อว่าคนตายแล้ว 3 วัน วิญญาณจะกลับมาอยู่ที่เดิมอยู่

9. ไม่ให้คนท้องเตรียมของสำหรับเด็กไว้ก่อน เพราะกลัวว่าผีจะมาเอาเด็กได้

10. เวลาไปเยี่ยมเด็กที่เพิ่งคลอดในพุดว่าหน้าตาน่าเกลียด ผีจะได้ไม่เอาไป

11. ห้ามนอนหันหัวไปทิศตะวันตก เดี่ยวผีจะอำ

12. ฝันว่าฟันหักจะเสียชีวิตพี่น้อง

พิธีผีไห

พิธีกรรมผีไห (ผีปู่ด้ายดำ) เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้น เพื่อต้องการทราบว่าเด็กที่เกิดมาแล้วเด็กจะร้องไห้ผิดปกติ ซึ่งแตกต่างจากเด็กทั่วไป การที่เด็กร้องไห้นาน ๆ ชาวบ้านจึงมีความเชื่อกันว่าเมื่อเด็กมีอาการที่กล่าวมานี้ ต้องนำเด็กไปทำพิธีไสยศาสตร์นั่นก็คือ “พิธีผีไห”

อุปกรณ์

1. นำก้อนเส้ามา 3 ก้อน มาวางไว้เป็นฐาน
2. นำหมอนึ่งมาวางไว้บนก้อนเส้า
3. นำไหไม้มาวางบนหมอนึ่ง
4. นำไม้ไผ่ที่มีความกว้างกว่าไหไม้มาวางบนปากไหไม้
5. นำข้าวเหนียวที่ปั้นเป็นก้อนเท่านิ้วหัวแม่มือ 5 ก้อนมาวางที่บนก้อนเส้า 3 ก้อน มาวางตรงหมอนึ่ง 1 ก้อน วางปากไหไม้ 1 ก้อน
6. นำเสื้อหม้อฮ่อมเด็กสีดำมาสวมที่ไม้
7. นำดอกไม้ธูปเทียน เครื่องบูชาขึ้นตั้ง 12 ชุดต่าง (เริ่มทำพิธีกรรม)

พิธีแกว่งข้าว

พิธีกรรมนี้ จะมีความเชื่อคล้ายคลึงกับผีไห แต่จะมีรูปแบบการทำพิธีแตกต่างกันออกไป รูปแบบของการถามและคำตอบที่ได้จะเหมือนกับพิธีผีไห

อุปกรณ์

1. นำกะละมังใส่ข้าวสาร คอกได้ รูปเทียน ค่าขึ้นตั้ง 12 สตางค์
2. นำข้าวเหนียวขนาดเท่าหัวนิ้วมือมามัดกับด้ายสายสิญจ์มัดทางตรงปลายไม้ ไม่มีความยาวประมาณที่จะถือได้
3. นำหมอนมาวางรองมือ ขณะถือไม้ในระหว่างการทำพิธี
4. เริ่มทำพิธีกรรม

ซึ่งพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้ง 2 วิธีนี้ สืบทอดต่าง ๆ กันมาตั้งแต่สมัยก่อน แต่ในปัจจุบันนี้จะหาชมได้ยาก ผู้ศึกษาจึงได้เสนอพิธีกรรมขึ้น เพื่อให้คนรุ่นหลังที่ยังไม่เคยเห็นและทราบมาก่อนและคุณค่าของพิธีกรรมนี้ ยังเป็นคุณธรรมของการดำรงชีวิต มีการร่วมมือช่วยเหลือกัน มีความผูกพันรั้งต่อท้องถิ่น อีกทั้งยังสร้างขวัญและกำลังใจให้กับคนในหมู่บ้านให้มีการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

บทสรุป

ในอดีตความเชื่อตามวิถีชาวบ้านก่อเกิดประโยชน์ต่อเด็กในด้านต่าง ๆ เช่น ความเป็นอยู่ภายในครอบครัวและหมู่บ้านจะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน รวมไปถึงความรัก ความผูกพันระหว่างเด็กและผู้ใหญ่สังเกตได้จากการมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับเด็กเป็นส่วนมากอย่างพิธีกรรมผีไห และพิธีกรรมแก่งข้าว เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านให้ความเชื่อทั้งที่มีตัวตนกว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริงจะอยู่ในพื้นฐานความศรัทธาและอารมณ์มากกว่า ที่จะเป็นเหตุผลส่งผลทำให้ความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อเด็กทางด้านการอบรมเลี้ยงดูเด็กว่านอนสอนง่าย เด็กจะให้ความสำคัญในการพูดการสอนของผู้ใหญ่ ความเชื่อและพิธีกรรมที่กล่าวมานี้ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้พ่อกับแม่ของเด็ก ความสบายใจก็จะเกิดกับตัวพ่อแม่เอง แต่มองในแง่ของเด็กแล้ว เด็กก็จะได้สัมผัสถึงความรู้สึกที่ดีของพ่อแม่สื่อนำไปถึงลูก ลูกก็จะได้รับความรู้สึกที่ดีในด้านของอารมณ์และจิตใจ

เนื่องจากวิวัฒนาการในด้านการแพทย์ยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร การเดินทางยังไม่สะดวกชาวบ้านจึงมีวิธีการรักษาโดยใช้พิธีกรรมต่าง ๆ และสมุนไพรพื้นบ้านที่หาได้ในท้องถิ่นตามแบบฉบับของวิถีชาวบ้าน

คติ ความเชื่อและวิถีชาวบ้าน

กลุ่มที่ 1

บทสัมภาษณ์ ครั้งที่ 1

เรื่องคติ ความเชื่อและวิถีชาวบ้านเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

- ลุงบุญศรี : จะมาพูดถึงการเกิดลูก
- พ่อหนานแก้ว : สมัยก่อนนั้นยังเล็ก มีแต่หมอดำแยจะมาเฝ้าคนที่ท้องอยู่ที่บ้าน พอเกิดหมอดำแยจะมาดูแลตัดสายรก สายสะดือ ล้างทำความสะอาดให้เรียบร้อย เอาเด็กมานอนในคั้ง หมอดำแยนำเด็กนอนในคั้งอุ้มออกมาที่บันไดแล้วใช้เท้ากระที่บ 3 ครั้ง ว่า 3 ครั้งของผีของคน
- นักศึกษา : ตั้งแต่ผู้หญิงท้องเลยล่ะคะ
- ลุงบุญศรี : ถ้าเรื่องผู้หญิงท้องน่าจะรอแม่ไปมาพูด การอุ้มท้อง การดูแลท้อง การจะเอาท้องไปฝาก
- พ่อแก้ว : จะเอารกไปฝังไว้พื้นบันได
- พ่อหนานแก้ว : เค้าจะเอารกไปฝังไว้ที่พื้นบันได สมัยนั้นมันฝังไม่ได้แล้ว ไปคลอดที่โรงพยาบาลกันหมด
- นักศึกษา : บ้านแต่ละบ้าน จะมีได้ทุนสูงไว้หรือเปล่าคะ
- ลุงบุญศรี : แล้วแต่ลักษณะบ้าน ถ้าบ้านคนรวยจะใช้ไม้สัก ถ้าบ้านคนจนจะใช้ไม้ฟาก
- พ่อแก้ว : เมื่อก่อนจะไม่ลาดพื้นเป็นซีเมนต์ จะเป็นดินทั้งหมดถึงเอารกไปฝังได้
- ลุงบุญศรี : ตอนอยู่ในท้องค่อยว่ากันอีกที ก่อนที่จะเกิดก็จะมาหาแม่จ้าง ลูกใกล้จะออกแล้วถึงเวลาตกฟาก
- พ่อหนานแก้ว : บางครั้งก็ไปนอนเฝ้าแม่ 1 คืนหรือ 2 คืน เพราะว่าบางทีก็ยังไม่คลอด สมัยนั้นมันเกิดไม่ได้ต้องใช้การผ่า สมัยก่อนต้องรอจนคลอดเอง
- ลุงบุญศรี : ในช่วงที่ยังไม่เกิดจะมีอะไรที่จะช่วยเบ่งช่วยขับ
- พ่อหนานแก้ว : สมัยนั้นถ้าเจ็บท้องแล้ว ไม่ออกก็ใช้เวทมนต์คาถา น้ำมันต์ น้ำศักดิ์สิทธิ์ เกิดทำให้มีแรงเบ่งขึ้นมาถึงจะออก
- ลุงบุญศรี : เป่าใสน้ำให้กินจะไม่ใช้แม่จ้าง จะไปหาคนที่เป่าหมอดำอาคม
- พ่อแก้ว : ให้มันมีลมเบ่ง
- พ่อหนานแก้ว : ตอนที่เบ่งลูก ใช้ผ้ามัดข้อใช้มือถือผ้าและเอายันติดกับไม้ฟากบ้าน ไม้ให้ไหลไปข้างหน้าเวลาเบ่ง จะยันสุดแรง
- ลุงบุญศรี : พอเด็กเกิดมาแล้ว รกจะตามออกมาด้วยหรือเปล่า

- พ่อหนานแก้ว : รกจะออกทีหลังประมาณ 10 – 20 นาที
- นักศึกษา : จะต้องเบ่งรกหรือว่ามันจะไหลออกมาเอง
- ลุงบุญศรี : พอเด็กคลอดออกมาแล้ว จะต้องเบ่งรกออกมาอีกหรือ
- พ่อหนานแก้ว : รกจะไหลออกมาเอง
- พ่อแก้ว : รกจะออกมาง่าย เพราะว่าออกมาจากหลังเด็กทำให้ง่ายต่อการที่รกจะไหลออก
- ลุงบุญศรี : ได้ยินมาว่าจะมีการล้างสะดือสั้นยาว จะมีความหมายว่ายังไง
- พ่อหนานแก้ว : มี
- ลุงบุญศรี : จะตัดสะดือระยะสั้นหรือระยะยาว
- พ่อหนานแก้ว : จะไว้ประมาณ 2 นิ้ว
- ลุงบุญศรี : ได้ยินว่ามีความหมาย
- พ่อหนานแก้ว : ตามที่บอกเล่ากันมา ถ้าสายสะดือแห้งจนหลุดก็จะเก็บไว้ ถ้าที่น้องอีกคนก็เอาสายสะดือของพี่มาฝนให้น้องกินจะได้รักกัน
- นักศึกษา : สายสะดือเอาอะไรตัด
- พ่อหนานแก้ว : จะใช้ฝ้ายมัด
- ลุงบุญศรี : ตอนที่ตัดสายสะดือจะใช้ไม้ผิวดัดใช้ไหม
- พ่อหนานแก้ว : จะใช้ไม้ผิวนะไม่ใช่มีดอย่างเดียว
- นักศึกษา : ไม้ผิวนั้นลักษณะอย่างไร
- พ่อแก้ว : มันก็คือไม้ไผ่สวก เพราะว่ามีไม้ไผ่มีความคม
- ลุงบุญศรี : เหมือนว่าไม้ไผ่จะไม่ใช่สนิม เพราะมันจะมีความคมของผิวไม้ ถ้าเป็นมีด กรรไกร สมัยนั้นมันไม่ใช่เป็นสเตนเลส จากนั้นรกก็จะออกมาก
- พ่อหนานแก้ว : ถ้ารกออกมาก็จะใช้ใบตองห่อฝังไว้พื้นบ้านได้
- นักศึกษา : การที่เอารกไปฝังไว้พื้นบ้านไฉ่จะมีความหมายว่าอย่างไร
- พ่อหนานแก้ว : ก็ไม่รู้เหมือนกัน
- นักศึกษา : เพื่อป้องกันภูติผีปีศาจหรือเปล่า
- ลุงบุญศรี : สาเหตุหนึ่งอาจจะมาจากเพื่อนให้รักท้องถิ่นหรือให้เด็กรักบ้านเกิด
- พ่อหนานแก้ว : มันก็เป็นแบบเนี้ยะ เพราะสมัยก่อนไม่ใช่เหมือนสมัยนี้ สมัยก่อนจะต้องใช้ฝังที่บ้านตัวเอง จะเอาไปทิ้งไหนก็ได้ไม่ได้
- ลุงบุญศรี : นอกจากฝังที่บ้านได้แล้ว จะฝังที่ไหนได้อีก
- พ่อหนานแก้ว : ไม่ได้ต้องฝังที่บ้านไฉ่ทีเดียว จะเกิดลูกมา 5 – 10 คน ก็ต้องฝังที่เดิม
- ลุงบุญศรี : ตอนตั้งท้อง

- ยายใบ : ตอนที่ท้องของที่ไม่ให้กินผักที่เป็นเครือ เช่น ผักแคบ ผักแว่น บอกกันว่าจะเจ็บท้องยาว เป็นเครือจะคลอดยากที่โรงพยาบาลจะกินอะไรก็ได้ เพราะบังคับเกิด
- ลุงบุญศรี : สมัยนั้นผักที่เป็นเครือคนท้องห้ามกิน
- ยายใบ : ห้ามกินแกลงบองจะทำให้ท้องเปื่อย สมัยก่อนจะเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย เชือกวัว เชือกควายจะไม่ให้ข้ามเพราะจะทำให้เจ็บท้องนาน
- พ่อแก้ว : สมัยนั้นต้องเลือกทานจะกินอะไรตามใจปากไม่ได้ อย่างเช่น ข้าวแคบจะกินได้ไหม
- ยายใบ : ตอนนั้นมันเกิดแล้วถ้าอยู่เดือน กินข้าวแคบ ข้าวจี ปลาแห้ง มะเขือมาตำ ตอนที่ท้องก็จะอาบนํ้าอุ่นเพื่อให้ลูกตัวเล็กเพื่อให้เกิดง่าย เทียวอยู่ในท้องเล็กจะไม่อ้วน เมื่อก่อนเด็กเกิดมาสัก 2 – 3 เดือน เด็กก็จะตายเพราะว่าเด็กไม่สมบูรณ์เหมือนปัจจุบันไม่มีโรงพยาบาล สมัยก่อนการเลี้ยงลูกยาก เพราะว่าเด็กจะไม่สบาย สมัยก่อนมีโรงพยาบาลรกก็จะไม่มีเยาะไปมาไม่ทัน
- พ่อบุญศรี : จะอาบนํ้าอุ่นตลอดในช่วงที่ท้อง
- ยายใบ : ก็จะเว้นไม่ได้อาบตลอด 2 – 3 วันอาบครั้ง
- ลุงบุญศรี : สมัยก่อนจะไม่มียก ไม่มีล้อลาก เวลาตำข้าวต้องหอบข้าว เพื่อให้ลูกได้เคลื่อนไหวในท้องเขย่า
- นักศึกษา : จะไม่กลัวแท้งลูกหรือคะ
- ยายใบ : ไม่กลัว ถ้าจะแท้งมันจะแท้งคนเดียว บางคนมีลูกสัก 2 – 3 เดือน จะทานยาขับอย่างไรลูกก็ไม่ออก
- นักศึกษา : มีครีมหาท้องเพื่อไม่ให้ท้องลายไหมคะ เพราะว่าจำพวกสมุนไพร
- ยายใบ : ไม่มียาทา ก็จะปล่อยให้ท้องลาย
- ลุงบุญศรี : ระหว่างอยู่ในท้องจะไม่มีอาหารบำรุงเลยใช่ไหม
- ยายใบ : ไม่มี ถ้าจะกินกล้วยก็จะไม่ให้ทานหมดลูก ให้เหลือไว้กินหน่อยแล้วค่อยทิ้ง
- ลุงบุญศรี : เพราะอะไรถึงห้ามทานกล้วยหมดลูก
- ยายใบ : จะพูดสืบทอดกันมาว่าไม่ให้ทานหมดลูก ซึ่งก็ไม่ว่าเป็นเพราะอะไร
- นักศึกษา : ห้ามแต่กล้วยหรือคะ
- ยายใบ : ใช่ เฉพาะกล้วย สมัยก่อนไปตลาดหาของไปขาย
- ลุงบุญศรี : ตอนที่ท้องหรือ

- ยายใบ : ตอนที่ท้องขนมที่ซื้อในตลาดหรือขนมไม่ให้ทานระหว่างทาง จนมาถึงบ้านแล้วค่อยทาน
- ลุงบุญศรี : เพราะอะไรถึงทำแบบนั้น
- ยายใบ : เพราะมันไม่ดี
- ลุงบุญศรี : ถ้าคนท้องซื้อเดือนดาวไข่หรือไข่ ผิดตายโหงจะเข้ามาเกิดเป็นลูกไข่หรือไข่
- ยายใบ : ถ้าสมัยก่อนนาน ๆ ครั้งจะมีดาวตกเดินไปทุ่งนา ก็จะเห็นดาวตก ชาวนาที่จะเรียกว่าผีลงมาเกิด
- ลุงบุญศรี : ก่อนที่จะเกิดจะเอาแม่จ้างมาอยู่บ้านมากล้าท้องนวดท้อง บางครั้งเจ็บท้องเฉย ๆ ถ้าเป็นสมัยนี้ถ้าเจ็บท้องก็จะให้เกิดแล้ว ยายใบใช้ด้ายผ้าที่ซื้อหรือไข่
- ยายใบ : ไม่เคยเพราะสำหรับคนที่เกิดลูกยาก บางคนเจ็บนานเจ็บเป็นวัน บางคนก็ไปขอน้ำมนต์ให้มีลมเบ่ง
- ลุงบุญศรี : ลูกยายใบที่เกิดออกมาแล้ว ถ้าร้องให้ยายใบจะทำอย่างไร
- ยายใบ : ถ้าลูกร้องให้ก็ต้องไปถามหมอ สาเหตุมันมาจากอะไร คนเมื่อก่อนว่าผีลงมาเกิด
- ลุงบุญศรี : สมัยก่อนนั้นเป็นญาติ ปู่ ย่า ตา ยาย แล้วไม่คิดว่าเด็กจะต้องได้ เพราะเจ็บท้องหรือว่าเด็กพูดไม่ได้หรือบอกไม่ได้ว่าเป็นอะไร ที่สังเกตได้ก็คือเด็กจะร้องได้นาน ระยะเวลาที่เด็กร้องไห้นานแค่ไหน
- ยายใบ : ตอนกลางคืนก็ร้องไห้
- ลุงบุญศรี : ต้องร้องได้นาน ๆ ถึงจะไปถาม ไม่ใช่ร้องไห้แค่วันเดียวถึงจะไปถามได้
- คุณจรัส : แล้วแต่พ่อแม่เด็กบางคน ไม่ต้องรอให้เป็นเดือนก็ได้
- ยายใบ : เอาเด็กมาทำพิธีผีไฟ
- ลุงบุญศรี : ก่อนถามเรื่องอื่นไม่ได้ถามว่าเด็กจะเจ็บท้องเจ็บหัว มุ่งตรงประเด็นถามว่าเป็นญาติของเด็กฝ่ายไหนมาเกิด
- ยายใบ : ถามอย่างนั้นเลยว่าเป็นญาติทางพ่อแม่ทางไหนมาเกิด ถ้าเป็นผู้หญิงก็ญาติทางยายมาเกิด
- ลุงบุญศรี : พิธีการของผีไฟทำอะไรบ้าง สมมติว่าญาติมาเกิดก็จะถามว่าเด็กต้องการอะไร สร้อย แหวน
- พ่อแก้ว : ส่วนประกอบของพิธีไฟมีอะไรบ้าง
- ยายใบ : ก่อนที่จะเอาไฟ
- ลุงบุญศรี : ก็ต้องมีไข่ขาว ก้อนเส้า 3 ก้อน เริ่มเชิญผีปู่ย่าดำ เอาหมอนึงขึ้นตั้งเอาไข่ขาว 3 ก้อน วางที่ปากหมอนึง
- พ่อแก้ว : เขาไม่ใช่ข้าวสารหรอ

- ยายใบ : ไม่ใช่ข้าวสาร เอาข้าวหนึ่งเหนียวหนึ่งแหละ
- ลุงบุญศรี : ก่อนเส้านี้ สมัยก่อนทำมาจากอิฐที่เอามาปั้นน้ำบ่อ มันจะมีความงอนในตัว ถ้าเป็นอิฐกันน้ำบ่อ เวลาเอาหม้อวางก็จะวางได้พอดี
- ยายใบ : สมัยก่อนเขาไม่ใช่เตาทำอาหารใช้ก้อนอิฐจริง ๆ วางที่พื้นแล้วเอาดินมาปูทับอีกที
- ลุงบุญศรี : โหที่ใช่ต้องเป็น ไหมหม้อก็ต้องเป็นหม้อดิน
- ยายใบ : สมัยนี้จะเอาฝีไหลงไม่ได้ เพราะไฟไหม้ไม่ค่อยมีไฟแล้ว
- ลุงบุญศรี : ใส่ข้าวเป็นจุด 3 ก้อน
- พ่อแก้ว : เวลาทำพิธีแล้ว ไฟข้าวจะดินเขยอย่างแรง
- ยายใบ : ก่อนที่ไฟข้าวจะสั่นเอาข้าวตอกคอกไม้มาเชิญผีปู่ด้ายด่าก่อน
- คุณจรัส : เวลาทำพิธีไม่จำเป็นต้องก่อไฟก็ได้
- ลุงบุญศรี : เอาข้าวเหนียวมาวางไว้ในแต่ละจุด เอาไว้ที่ปากหม้อหนึ่ง 1 จุด ใส่ในไห 1 ก้อน วางที่ข้างไห 3 จุด
- นักศึกษา : สรุปลงแล้วมีข้าวเหนียว 5 ก้อน
- ยายใบ : เอาข้าวตอกคอกไม้ใส่แล้ว ก็เชิญผีปู่ด้ายด่าลงมาถาม เด็กคนนี่ร้องให้ตลอดคืน เด็กเป็นอะไร
- นักศึกษา : แล้วตอนทำพิธีเด็กอยู่ด้วยหรือเปล่า
- ยายใบ : เด็กจะอยู่ที่บ้านเอาวันเดือนปีเกิดมาถาม
- ลุงบุญศรี : รูป ดอกไม้ ต้องมีการกำหนดสีด้วยหรือไม่
- ยายใบ : ไม่เกี่ยวกับสีอะไรก็ได้ แล้วก็มีไม้มาทาบที่ปากหม้อหนึ่ง เสือดำหม้อส้ม เหมือนเป็นคนใส่เสือไว้
- ลุงบุญศรี : ไหมไม่มีรู แล้วเอาทาบกับหม้อหนึ่ง
- ยายใบ : เอาเสือด้าตัวเล็ก ๆ ของเด็ก เอามาใส่ จะเอาเสือใหม่ก็ได้
- ลุงบุญศรี : นึกว่าเย็บเสือเฉพาะงานนี้โดยเฉพาะ
- ยายใบ : ไม่จำเป็นต้องเป็นเสือด้าหม้อส้ม
- นักศึกษา : ทำไมต้องเป็นเสือด้า
- พ่อแก้ว : เพราะว่าคนในสมัยก่อนชอบใส่เสือด้า
- ลุงบุญศรี : ถ้าสมมติว่ามีปู่ ย่ามาเกิดเราก็ถามว่าต้องการอะไร
- พ่อแก้ว : ถ้าใช้ไฟข้าวก็จะดินไม่หยุด
- นักศึกษา : ถ้าไม่ใช่ญาติเรา ไฟข้าวก็จะไม่ดินเลยใช่ไหม
- ยายใบ : ไฟข้าวจะดินแรงมาก ถือคนเดียวยังไม่ไหวเลย
- นักศึกษา : เรายกขึ้นมาที่ตัวเลย

- ยายใบ : ยกไหว้ที่ตัว เมื่อสมัยก่อน แม่ผู้ยถามว่าต้องการอะไรคำตอบก็คือมิด ค้อน
- ลุงบุญศรี : ไข่ เพราะคนสมัยก่อน ต้องการเอามิด เอาค้อน มาตัดไม้ทำฟืน อยากได้ เครื่องมือทำมาหากิน ยังมีการถามซื้อ การตั้งซื้อไม่ถูกทำให้ร้องไห้ ไม่หยุด
- ยายใบ : มีเหมือนกันเวลาตั้งซื้อไม่ถูก เด็กจะมีอาการร้องไห้ ไม่ถูกใจกับซื้อที่ตั้งมา
- ลุงบุญศรี : จะว่าไปแล้วคนนั้นมาเกิด คนนี้มาเกิดมันก็ไม่ใช่ว่าที่เดียว เราอาจจะตั้ง ซื้อให้เด็กไม่ถูกก็ได้ เด็กจึงร้องไห้ เด็กไม่ชอบซื้อก็มี ถามอย่างนี้มีอยู่ 2 เรื่องคือ ถามว่าตั้งซื้อไม่ถูก และมีใครมาเกิด ยังมีที่ต้องถามอีกไหม
- ยายใบ : แล้วแต่ว่าจะถามอะไรต่อ
- ลุงบุญศรี : บนบ้านเราก็มียุ้งครว มีไม้ไผ่ทำเป็นสี่เหลี่ยม เอาดินใส่ เอาก้อนเส้าใส่ ตรงกลาง
- ยายใบ : ไม่มีขันตั้ง มีแต่ขันเชิญ
- ลุงบุญศรี : มันจะมีคำท่าย
- ยายใบ : ม้าสามขา กุลาขึ้นขี่ อี้อยู่ขึ้นถัด สะบัดเก้งหน้า เอาผ้าเคียนแหว ตะแล
- ลุงบุญศรี : เกิดคำถามคืออะไร คำตอบก็คือ หมอหนึ่งให้ข้าว
- คุณจรัส : ม้าสามตัวขึ้นคอยสามลูก
- นักศึกษา : คนทำพิธีนี้คือใคร
- ยายใบ : สืบทอดต่อ ๆ กันมา (ทำพิธีแกว่งไม้กระดัง)
- พ่อหนานแก้ว : เอาหมอนวาง เอาไม้พาด ถาด เอาข้าวมัดไว้ที่ปลายไม้ มีข้าวสาร ดอก รูป อยู่ในถาดแล้วมีคำถามว่า ใครมาเกิดญาติทางพ่อทางแม่มาเกิด ถ้าคำตอบ ไข่ ไม้ก็แกว่ง ถ้าไม่ไข่ ไม้ก็จะไม่แกว่ง ถ้าจะเอาชื่อคนที่มาเกิด ไม้ก็จะไม่ แกว่ง จะให้ใครมารับ
- ยายใบ : ทำในห้อยครวแล้วก็มาทำต่อข้างนอกต่อ ยกไหว้กับเส้าออกมาข้างนอกมา คุยกันข้างนอกใส่เงิน 12 สตางค์
- นักศึกษา : พิธีกรรมที่จริงแล้ว มี 2 แบบ
- พ่อหนานแก้ว : มันก็คือวิธีเดียวกัน แค่วิธีแรกใช้ไห วิธีที่ 2 ถ้าคำตอบไข่ ไม้ก็จะแกว่ง
- นักศึกษา : ยังมีวิธีอื่นอีกหรือเปล่า
- ยายใบ : ไม่มีแล้ว ถ้าสมัยนี้ก็จะมีการแทง
- ลุงบุญศรี : เวลาจะออกจากบ้านไปทำมาหากิน ก็จะเอาข้าววางไว้ที่ก้อนเส้า
- พ่อหนานแก้ว : มันก็เหมือนแบบศาลพระภูมิ
- ยายใบ : ถ้าเด็กจะไปโรงเรียนแรก ๆ จูดยูป 5 ดอก ไปบอกเจ้าที่เจ้าทางเอาหมิ่น ป้ายหัว หน้าผาก

- ลุงบุญศรี : นี่คือการเชื่อที่สืบทอดกันมา สามารถถาม – ตอบ ได้ถึงเนื้อคู่
 นักศึกษา : เวลาออกจากบ้านเราจะมีวิธีอะไรอีก
 ยายใบ : เอาหมันป้ายที่หน้าผาก
 พ่อหนานแก้ว : ผีที่อื่นจะได้ไม่ทัก
 นักศึกษา : สมัยก่อนมีผีเยอะหรอคะ
 ยายใบ : มีเยอะ
 คุณจรัส : เมื่อก่อนไม่มีไฟฟ้า มันมืด ผีมันเลยเยอะ
 ลุงบุญศรี : เด็กไม่สบาย ตัวร้อน ก็จะทำพิธีเจาะตุ่ม
 พ่อหนานแก้ว : สมัยก่อนเด็กไม่สบาย ตรวจตุ่มที่กัน ถ้ามีตุ่มมันจะสุกใช้หนามเข้าเจาะให้
 แฉก
 พ่อแก้ว : แฉกแล้วจะเอาอะไรใส่ มะเขือพวงใส่ไข่ไหม
 ยายใบ : ถ้าสมัยก่อนเด็กไม่สบายจะมีจุดแดง เขาเรียกว่าตุ่มกัน เอาหนามเข้าเจาะ
 เลือดมันก็จะออก
 ลุงบุญศรี : ไม่ได้ออกที่แขน ออกที่รูทวารอย่างเดียว
 พ่อหนานแก้ว : ตุ่มก็จะสุกออกมา มีตุ่มแล้วใช้หนาม
 ลุงบุญศรี : ถ้ามีตุ่มแล้วจะทำยังไง
 พ่อหนานแก้ว : มีตุ่มแล้วก็จะใช้หนามต้นพุทราที่มีลักษณะเป็นขอ
 ลุงบุญศรี : นี่คือการรักษาเด็กที่ไม่สบาย
 ยายใบ : เวลาเด็กไม่สบายก็ใช้วิธีนี้
 นักศึกษา : ที่อธิบายมาใช้กับเด็กอายุเท่าไร
 ลุงบุญศรี : ตั้งแต่เด็กจนถึงโตเลยก็ใช้ได้
 ยายใบ : ถ้าเด็กไม่สบายมีเนื้อไข้ขึ้น ก็จะใช้ฟักแก้วกับน้ำปลาร้ามาผสม
 ลุงบุญศรี : ถ้าย้ายจากันมาที่ไหนอีก
 พ่อแก้ว : มาบ่อนี้มือ
 ลุงบุญศรี : บ่อนี้มือจะต้องมีตุ่มหรือเปล่า
 พ่อแก้ว : ไม่ต้องมีตุ่ม ถ้าตัวร้อนรูนี้ใช้เข็มแทง เอาเลือดออก
 ลุงบุญศรี : ใช้มะเขือพวงอีกหรือเปล่า
 พ่อแก้ว : ไม่ต้องใช้
 ลุงบุญศรี : แล้วมีการเป่าทำพิธีหรือเปล่า
 พ่อหนานแก้ว : มีขันตั้ง
 ลุงบุญศรี : แล้วบ่อนี้มีขันตั้งหรือเปล่า
 พ่อหนานแก้ว : บางคนก็มี บางคนก็ไม่มี

- ลุงบุญศรี : ขันตั้งนี้คือค่าจ้างของหมอ
- พ่อหนานแก้ว : เงินแถบ ต้มไข่ให้สุกแล้วผ่าออก แล้วเอาเงินแถบเข้าไปใส่แล้วเอามาประกบกัน ใช้ผ้าขาว 7 ชั้น แล้วเป่าคาถา เอามาเช็ดที่หัวแล้วนำไปมาเปิดดูเงินแถบ ก็จะเหลือเงิน เงินแถบสามารถดูค่าใช้จ่ายออก แล้วเอาไปล้าง ใช้คาถาเป่าลงไข่
- ลุงบุญศรี : ต้องใช้ไข่ไก่อย่างเดียวดมให้สุก แล้วผ่าทิ้งเปลือก เงินแถบต้องเป็นเงินรูปปี เพราะเป็นเงินแท้
- พ่อหนานแก้ว : ถ้าไม่สบายมาก ๆ เหยียญก็จะดำ แล้วก็เอามาخذใช้ซี่งี้เค้า แล้วก็ใช้ไข่มาเช็ดทำหัวอย่างนี้ 3 - 4 ครั้ง
- ลุงบุญศรี : ทำเฉพาะไข่อย่างเดียว ไม่ใช้รักษาอาการปวดท้อง
- พ่อหนานแก้ว : แล้วก็ใช้ขมิ้นทาเวลาอุ้งกัด
- พ่อแก้ว : เวลาเจ็บท้องใช้หินเมงเอามาทาสะดือ
- ยายโบ : ใช้มหาหิง เอามาทาแก้เจ็บท้อง
- พ่อแก้ว : แล้วก็ใช้ปูเลยทา
- ลุงบุญศรี : สกัดมาจากอะไร
- พ่อหนานแก้ว : ไม่รู้
- ลุงบุญศรี : สมัยก่อนจะเรียกมหาหิงว่าหิงเมง
- ยายโบ : เป็นก้อนเล็ก ๆ
- พ่อหนานแก้ว : ใช้หินเมงมาฝนแล้วทาที่สะดือ
- ลุงบุญศรี : ไม่ได้ใช้กิน ใช้ทาอย่างเดียว
- นักศึกษา : ใช้แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อได้หมดหรือคะ
- ลุงบุญศรี : ใช้เกี่ยวกับท้องได้หมด
- พ่อแก้ว : ส่วนไม่ใช่ไฟรต้มแก้เจ็บท้อง เพราะแม่กินอะไรก็ได้จะเจ็บท้อง
- คุณจรัส : กลัวอะไรก็ได้กินแล้วไม่ขม
- ยายโบ : ใครได้กินกลัวเขียงรายจะดี
- ลุงบุญศรี : กลัวเขียงรายปัจจุบันนี้มีหรือเปล่า
- ยายโบ : กลัวเขียงรายหายาก เดี่ยวนี้มีแต่กล้วยไข่ กลัวน้ำว่า
- พ่อแก้ว : กลัวเขียงรายถ้ากินแล้วจะมีน้ำมันมาก ถ้ากินแล้วไม่เป็นอันตรายกับเด็ก เด็กไม่ท้องเสีย
- ยายโบ : ถ้ากินตอนอยู่เดือนก็จะไม่เป็นลมผัดเดือน
- นักศึกษา : เมื่อก่อนเด็กเคยออกตุ่มแดงหรือเปล่า อีสุกอีใส แล้วใช้ยาเขี้ยวต้มให้อาบหรือเปล่า

- พ่อหนานแก้ว : ไข่ยาลิบ
- ยายใบ : ขับพิษข้างในร่างกายให้ลิบออกมา ไข่ขับตุ่มออกมาข้างนอกร่างกาย ลัก
พักก็จะตกสะเก็ดแล้วก็หายไปเอง
- พ่อหนานแก้ว : เมื่อก่อนถ้าใครเป็นตุ่มสุกใหญ่ ก็จะตายเพราะไม่มียารักษาหรือรับ
ประทานผิดก็จะเป็นอันตรายถึงชีวิตได้
- ลุงบุญศรี : ในระหว่างที่เป็นก็ต้องเลือกกินอาหาร
- พ่อหนานแก้ว : ถ้ากินอาหารผิดตุ่มก็จะขึ้นมาอีก
- ลุงบุญศรี : กินไก่ ปลาตุก เนื้อวัว ควาย ก็จะทำให้ตุ่มขึ้นมาอีก
- ยายใบ : ห้ามกินปลาทุกชนิด
- ลุงบุญศรี : นอกจากจะมียารักษาแล้ว ตัวเองก็ต้องดูแลสุขภาพของตัวเองด้วย
- ยายใบ : ให้กินยาที่เป็นยาลิบให้ออกมาข้างนอก
- นักศึกษา : เวลาที่เด็กเกิดต้องเอาใบขนาด ผ่าดู มาวางกัน
- พ่อแก้ว : ใบขนาดไว้กันผี
- พ่อหนานแก้ว : เอาเด็กใส่กระด้ง แล้วก็ไปขายที่หน้าบ้านไคบ้าน
- ยายใบ : เรียกว่าผีห้วยบ้านไค อยากได้เด็กก็เอาไปเลย ไม่ให้เด็กร้องไห้หรือเป็น
อะไร
- ลุงบุญศรี : ถ้าเป็นลูกสุก็ซื้อเอาไป จะไม่ได้ร้องไห้หลายวัน
- ยายใบ : เอาผ้าถุงมาล้อมรอบเด็ก
- ลุงบุญศรี : สาเหตุที่กระต๊อบกับบอกว่าถ้าเป็นลูกสุก็รีบเอาไป ให้ทำ 3 ครั้ง ถ้าภายใน 3
ครั้ง ไม่มาเอาก็เป็นลูกของเรา ไม่ใช่ลูกผี
- พ่อหนานแก้ว : มันก็เหมือนว่าเราไปถวายที่วัดเอากับข้าวไปถวายโดยที่พระไม่รู้ พระก็อยู่
ในวัดแล้วก็จุดประทัด พระถามว่าของผีหรือว่าของคน แล้วก็กลับเข้าวัด
ทำอย่างนี้ 3 ครั้ง คนที่ถวายก็จะแอบดูไม่พูด พอรอบที่ 3 พระก็จะออกมา
ให้พร พอให้พรเสร็จก็กลับบ้านเลย
- ลุงบุญศรี : ก็เหมือนกระต๊อบทำหน้าบ้าน 3 รอบ ถ้าไม่มีคำตอบก็เป็นลูกของเรา สมัย
ก่อนก็มีความเชื่อแบบนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กร้องไห้ ถ้าเลี้ยงลูกได้ 2 –
3 เดือน ถ้าเด็กตายชาวบ้านก็จะเชื่อว่าพ่อแม่หนีลงมาเกิด พ่อเกิดแม่เกิดมา
เอาชีวิตลูกไป
- พ่อหนานแก้ว : ในตำรากี่มี ถ้ามีลูกมาเกิด 3 คน ห้ามไปเที่ยว
- ลุงบุญศรี : ถ้าเด็กได้ 1 เดือน ก็จะเอาเด็กนอนบนเปล ก่อนที่จะนอน ก็จะมีใบขนาด
ใบสี่เหลี่ยม ไม้กวาดเก่า ๆ เถียว เอามัดติดพื้น สาเหตุที่เอามัดติดพื้นเพื่อ
อะไร

- ยายโบ : ไม่ให้เด็กสะดุ้งเวลานอนหลับ
- ลุงบุญศรี : โบหนาดป้องกันผีปีศาจ
- พ่อหนานแก้ว : ในสมัยนี้เลยใช้บาดหนาดพรมน้ำมันต์
- นักศึกษา : ใช้ไม้กวาดใหม่หรือเก่า
- พ่อแก้ว : เอาไม้กวาดเก่า ๆ ยิงดี ผีจะได้รังเกียจ
- นักศึกษา : สรุปลงแล้วก็คือที่ทำไปก็เพื่อป้องกันปีศาจในสมัยก่อน
- ลุงบุญศรี : เพราะในสมัยก่อนคิดว่าช่วยป้องกันผีได้ เพราะเมื่อก่อนมีผี
- พ่อแก้ว : ในสมัยก่อนมีผีมาขายคนก็จะซื้อกัน จะมีมาบอกว่าคนนั้นมาเข้าคนนี้มาเข้า แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว
- ยายโบ : เมื่อก่อนจะใช้คาถากันหมด
- พ่อแก้ว : ใช้มีดแหก โดยเอามีดจิ้ม ถ้าอยู่ตรงไหน ก็จะเรียกออกมา เหมือนเขี้ยวเสือที่เป่าคาถาไว้ไล่จิ้มเป็นที่ ๆ จนบอกว่าจะออกแล้ว
- ยายโบ : เอาหม้อที่ดำ ๆ เอามาควบไว้ที่หัวแล้วจุดที่หมิ่นหม้อแล้วเอาออก คนที่ทำคาถานั้นก็จะหัวล้าน
- พ่อแก้ว : คนที่มีคาถาเค้าจะทำได้
- ยายโบ : เดี่ยวนี้ไม่มีแล้ว
- นักศึกษา : ชาวบ้านมักจะเอาเข็ม ด้าย ไว้ใต้ที่นอนของเด็ก ตอนเกิดใหม่ บางครอบครัวเชื่อว่าเด็กจะได้เป็นแม่ศรีเรือน
- ลุงบุญศรี : จะเป็นแต่ละหมู่บ้าน หลังจากเกิดแล้วจะไปจุดหลุมไว้ โดยไม่ฝังที่บันไดเกิดวันไหน ก็ต้องนำไปฝังยังที่นั่น ต้องอยู่ในบริเวณสวนหน้าบ้าน เมื่อเกิดออกมาก็ให้นำกรมาวางบนใบตองให้หอบ 2 มือ วึ่งไปนำไปฝัง เพราะเชื่อว่าเด็กที่เกิดมาจะได้ไม่ต้องทำงานมือเดียว ให้มือเร็วเท้าเร็ว ให้ทำงานว่องไว
- พ่อแก้ว : ก็แล้วแต่ละหมู่บ้าน
- ยายโบ : เมื่อไปถามแต่ละหมู่บ้านก็จะมีวิธีการคนละแบบ
- ลุงบุญศรี : การนำกรไปฝังทั้ง 2 มือ เด็กจะได้เป็นคนว่องไว แต่ถ้าถือนิ้วใดมือนึงเด็กก็จะถนัดมือนั้น
- พ่อหนานแก้ว : เด็กบางคนถนัดซ้ายบ้าง ขวาบ้าง เพราะตอนเกิดใหม่หมอบบางคนถือเท้าข้างใดข้างหนึ่งให้หัวทิ่มลง จึงทำให้เด็กถนัดด้านนั้น
- ลุงบุญศรี : เป็นความเชื่อว่าจะนำกรไปฝังยังที่ต่าง ๆ ว่าใช้มือใด
- พ่อแก้ว : ประมาณ 1 เดือนกว่าจะได้ออกเดือน
- ยายโบ : เวลาอยู่ไฟจะต้องกินข้าวจี ข้าวแคบ น้ำพริกดำ ปุเลยต้ม ข่าต้ม

- พ่อแก้ว : อีกครั้งเดือนก็จะให้กินหมูปิ้งได้
- ยายใบ : ตอนอยู่เดือนให้อาบน้ำต้ม
- ลุงบุญศรี : สาเหตุที่ใช้ใบเป่าต้มจะช่วยทำให้เป็นอย่างไ
- ยายใบ : ไม่ให้เจ็บ ไม่ให้ปวด ผิวหนังกระชับ เอาผ้ารัดหน้าท้องไม่ให้ท้องใหญ่ คนเฒ่าคนแก่ตอนนั้น จะไม่ค่อยเป็นอะไรมาก เพราะอาบน้ำต้มไม่เหมือน เด็กเดี๋ยวนี้เจ็บป่วยบ่อย
- ลุงบุญศรี : แหมพู สบู่ เมื่อก่อนใช้ได้หรือเปล่า
- พ่อแก้ว : ไม่ได้ใช้ เพราะยังไม่มีให้ใช้กัน อาบน้ำอย่างเดียว ถ้าเหม็นอะไรก็จะดม แต่มะนาว
- ลุงบุญศรี : ตอนอยู่เดือนห้ามกินอะไรอีก
- ยายใบ : ทานได้แต่ปลาสดหรือปลาช่อน ปลาร้าที่ทำจากปลาช่อน บางคนทาน ผิดก็ถึงแก่ชีวิตได้
- นักศึกษา : ตอนอยู่ไฟ ผมก็ไม่ต้องสระผม
- ยายใบ : สระน้ำต้ม บางทีก็เอาน้ำมะกรูดมาต้มแล้วสระ
- พ่อหนานแก้ว : บางคนใช้ใบหมี่มาต้มสระผม
- ยายใบ : น้ำที่ต้มได้จะเหนียว
- ลุงบุญศรี : เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง
- พ่อแก้ว : กินก็ต้องระวังให้เลือกรับประทานอาหาร
- ยายใบ : ถ้าอยากทานเนื้อหมูก็นำมาปิ้งทานเอง ห้ามซื้อมาทานเอง ปลาที่ทานก็ ต้องเป็นปลาช่อนอย่างเดียว
- นักศึกษา : ที่นี้อาศัยอยู่ อยู่กันอย่างไรในสมัยก่อน เพราะเท่าที่รู้ว่าในสมัยก่อนจะอยู่ กันแบบเจียบ
- ยายใบ : อยู่กันแบบพี่น้อง
- นักศึกษา : ได้อยู่กันอย่างเป็นครอบครัวใหญ่เลยหรือเปล่า
- ยายใบ : ก็ใหญ่ 4 – 5 คน ก็ว่าไป
- นักศึกษา : ไม่มีการแยกครอบครัวใช่ไหมคะ
- ยายใบ : ไม่มีการแยกครอบครัวนะ แต่บางบ้านก็แยก ถ้าเค้ามีหลายคน
- นักศึกษา : อยู่บริเวณเดียวกันหรือเปล่านั้น
- ยายใบ : ก็อยู่แถวนี้แหละ
- พี่ศรีออน : อย่างสมมตินะ นี่บ้านเดิมหลังแรก พอถูกจะแต่งงานกันก็แยกลงมาอยู่อีก หลังหนึ่ง มันเป็นอย่างนี้ เค้าเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อยู่กลางขวงเดียวกัน”
- นักศึกษา : การไปไหนมาไหนทำยังไงคะ การเดินทางใช้อะไรเป็นพาหนะ

- ยายใบ : ก็เดินอย่างเดียว รถจักรยานไม่มี
- นักศึกษา : เกวียนมีอยู่ไหมในสมัยนั้น
- ยายใบ : เกวียนมีสำหรับใช้ไปไหนไกล ๆ ใช้เกวียนใช้วัว เรียกว่าล้อลากหรือว่าล้อลากที่เค้าไปป่านะ เค้าก็ใช้วานั้นแหละ เป็นที่แบก 2 อัน แล้วเอาใส่หลังวัว
- นักศึกษา : แต่คนก็เดินเอาใช่ไหมคะ
- ยายใบ : ก็เดินเอา เดินแบบหามรุ่งหามค่ำ
- นักศึกษา : ยังไงเค้าก็เดินกันแถวนี้ไม่ได้ไปไกลมาใช่ไหมคะ
- ยายใบ : มันก็อยู่กันแบบเป็นบ้าน ไปไหนก็ไปกันเป็นหมู่
- พี่ศรีออน : ส่วนมากผู้หญิงเค้าจะอยู่บ้านเลี้ยงลูก
- ยายใบ : ผู้ชายไปทำงาน ขายเมี่ยง เป็นข้าว เป็นอะไรพวกนี้ เค้าก็เอาไปขายที่ไกล ๆ
- พ่อหนานแก้ว : มันไม่มีรถเหมือนสมัยนี้
- พี่ศรีออน : ต้องเดินอยู่อย่างนั้น แรมวันแรมคืน
- ยายใบ : คำที่ไหนกินอนที่นั่น
- นักศึกษา : มันไม่มีอันตรายเลยหรือคะ
- ยายใบ : ไม่มี เมื่อก่อนไม่มีหрок ไม่เหมือนสมัยนี้ สมัยนี้ป็นเยอะ
- นักศึกษา : อาหารการกินล่ะคะ
- ยายใบ : อาหารการกินก็เป็นผัก เป็นไม้อะไรนี่แหละ เอามาทำแกงอะไรกินเอง
- พ่อหนานแก้ว : เมื่อก่อนใช้ปลูกกันเอง
- ยายใบ : ปลูกตามรั้ว เป็นไร่เป็นสวน เค้าก็ปลูกกว้าง
- นักศึกษา : ถ้าเป็นเนื้อหมูพวกนี้ล่ะคะ
- พ่อหนานแก้ว : มีการงานเมื่อไหร่ถึงจะได้กิน จะมาทำขายเหมือนสมัยนี้ไม่ได้
- ยายใบ : เมื่อก่อนเค้าเลี้ยงหมู ถ้าจะกินเค้าก็ฆ่า 1 ตัว บ้านหลังนี้ 1 ตัว หลังนั้น 1 ตัว เอามารวมกัน แล้วแบ่งกันกิน ซื้อมันละ 5 บาท 10 บาท ก็แบ่งกันไป
- นักศึกษา : เมื่อก่อนเหมือนว่าจะทำอาหารแลกกันใช่ไหมคะ
- ยายใบ : ก็อย่างบ้านหลังนั้น พี่น้องกันคนนั้นทำอาหารนั้น ก็เอามาแลกกันมีอะไรก็แบ่งกันกิน
- พี่ศรีออน : ก็ยังมีนะ บ้านเราในตอนนี้นี้ยังมี
- ยายใบ : เป็นผัก เป็นไม้ ก็เอาไปปลูกในป่าข้าง
- นักศึกษา : จะทำอาหารจากเตาถ่านใช่ไหมคะ
- ยายใบ : ถ่านกับไม้หั่ว

- พี่ศรีออน : เมื่อก่อนยังไม่มีเตาใช้ก่อนเสา
- นักศึกษา : การจัดที่อยู่อาศัย บ้านแต่ละหลังเป็นอย่างไรคะ
- ยายใบ : เป็นบ้านสมัยเก่า มุงตอง มุงคา
- นักศึกษา : เป็นบ้านชั้นเดียวหรือคะ
- ยายใบ : เป็นชั้นเดียวแบบนี้แหละ แต่ว่าจะมีใต้ถุน
- นักศึกษา : มีฟากไหมคะ
- ยายใบ : มีสิ บางคนก็เอาวัวควายมัดติดเสา
- พี่ศรีออน : พื้นไม่มีการเท เค้าเรียกว่าพื้นกระล่าง เมื่อก่อนถ้าเค้าเลี้ยงหมู เค้าก็จะเอาหมูมัดพื้นนี้แหละ หรือเสาบ้าน จะไม่มีคอกหมูเลย ถ้าที่วัวควายก็มัดพื้นกระล่างนี้แหละ
- นักศึกษา : คนนอนข้างบน ข้างบนเป็นฟาก
- ยายใบ : เป็นฟาก จะไม่มีไม้เป็นที่เค้ามีเค้ารวย เค้าก็มีไม้เป็น อย่างเราไม่มีก็สานเอา ฝาบ้านก็สานเอาเอง
- พี่ศรีออน : เค้าเรียกเป็นแผงเอามากัน
- ยายใบ : เมื่อก่อนเรียกว่าฝาเหือน
- นักศึกษา : นอนในมุ้งหรือคะ
- ยายใบ : นอนในมุ้ง เมื่อก่อนไม่มีมุ้งลวด
- นักศึกษา : เมื่อก่อนซื้อของใช้เงินอย่างไรคะ
- ยายใบ : เป็นสตางค์แดง
- นักศึกษา : มีรูตรงกลางหรือคะ
- ยายใบ : มีสิ มีรูตรงกลาง
- พี่ศรีออน : เมื่อก่อนจะมี 5 สตางค์
- ยายใบ : เคยเห็นไหม
- นักศึกษา : เคยเห็นล่ะ ส่วนใหญ่ที่ได้เงินมานี้ ได้มาอย่างไรคะ
- ยายใบ : บางทีก็ได้วันละ 5 – 6 บาท
- นักศึกษา : ไปเกี่ยวข้าวหรือคะ
- ยายใบ : ใช่ อย่างได้มา 50 สตางค์ 1 บาท ก็จะไปซื้อผักมา ถ้าว่า 1 สตางค์ซื้อผักก็ได้เยอะไม่ใช่ว่า
- นักศึกษา : ถ้าเทียบกับสมัยนี้ 500 บาท ประมาณเท่าไรคะ เอา 100 ก็ได้ค่ะ
- พี่ศรีออน : สตางค์หนึ่งก็จะประมาณ 100 บาท อาจจะมากกว่า 100 บาท
- ยายใบ : เท่านั้นแหละ 1 สตางค์นะ
- นักศึกษา : ถ้าเทียบกับสมัยก่อน

- ยายใบ : เมื่อก่อนสตางค์ 5 ประมานนี้ ใบบาทยังไม่ค่อยมีเลยในสมัยนั้น
- พี่ศรีออน : 25 สตางค์ว่าเยอะแล้วนะ เมื่อก่อนไม่มีก๊วยเตี๋ยเลยไม่ได้กิน มีแต่ขนมจีน ขนมลอดช่อง ขนมลอดช่องก็ทำเองที่บ้าน ใช้กะลามะพร้าวมาทำเป็นรู ไม่มีเครื่องลอดเหมือนสมัยนี้
- นักศึกษา : เมื่อก่อนนี้มีแต่ขนมลอดช่องหรือคะ
- ยายใบ : ก็มีนะ เป็นขนมจ็อกเมื่อก่อนเรียกว่าขนมที่เอาอ้วในทำเป็นไส้
- นักศึกษา : ขนมไม่เยอะนะคะ
- ยายใบ : ขนมไม่เยอะก็กินกันไปอย่างนั้นแหละ
- พี่ศรีออน : ขนาคู่นพี่ศรีออน เมล็ดมะกอกอยู่ไหน ก็จะมีเอามาผ่าครึ่งและกินแต่ข้างในของมัน ยังได้กินอยู่นะ เมล็ดมะกอก มะมื่น กระถินก็เก็บไปเอามากิน ไม่ได้กินแบบขนมสมัยนี้ ไปโรงเรียนได้เงินวันละ 25 สตางค์ ห่อข้าวไปด้วย แต่มันก็สบายใจไม่ถึงกับว่ายากลำบาก แต่มันอยู่แบบนั้นนะ
- พ่อหนานแก้ว : สตางค์มันไม่ค่อยมี
- พี่ศรีออน : คือเขากินอยู่กันแบบนั้น ไม่ต้องไปแข่งขันกัน
- ยายใบ : ถ้าได้มาแถบหนึ่ง อย่างพ่อแม่ไปวัดต่างมาได้มาแถบหนึ่งก็แสดงว่าได้เยอะแล้ว
- นักศึกษา : เมื่อก่อนหารายได้มาจากไหน
- ยายใบ : จากการปลูกผักเอง แล้วเอาไปขาย
- นักศึกษา : ขายที่ไหนคะ
- ยายใบ : ขายที่ตลาด ต้องเดินทางไปหรือไปขายให้คนรวยที่เขาไม่ได้ปลูก
- นักศึกษา : เมื่อก่อนได้เรียนหนังสือหรือเปล่า
- ยายใบ : เมื่อก่อนจริง ๆ แล้วไม่ได้เรียน แต่รุ่นยายใบได้เรียนแค่ ป.1 – ป.4
- นักศึกษา : เรียนที่ไหน
- ยายใบ : เรียนที่โรงเรียน เมื่อก่อนจริง ๆ ก็เรียนที่วัดให้พระสอน
- นักศึกษา : ไม่ได้แยกเรียนชาย – หญิงใช่ไหม
- ยายใบ : ไม่ได้แยก
- นักศึกษา : ใครเป็นคนสอน
- ยายใบ : ครูแต่รุ่นก่อนมีแต่พระสอน แต่ถ้าคนรวยจริง ๆ ก็จะไปเรียนในเมืองขอให้เรียนให้อ่านออกเขียนได้
- พี่ศรีออน : แต่อย่างพ่อหนานแก้ว เคยบวชมาก่อนก็เรียนนักธรรมไปด้วย
- ยายใบ : เรียนเป็นวิชา ในสมัยก่อนไม่ได้มีหนังสือ มีแต่สมุดเขียนแต่ในสมุด ถ้าครูเขียนบนกระดานก็ลอกบนกระดานลงสมุด

- พี่ศรีออน : เมื่อก่อนเรียน ป.1 ยังได้จับมือเขียนคัดไทยเลย
- นักศึกษา : เมื่อก่อนมีการใช้โทรศัพท์ ติดต่อกันหรือเปล่านั้น
- ยายใบ : ไม่มีวิทยุก็ไม่มี ไฟฟ้ายังไม่มีเลย
- นักศึกษา : แล้วถ้าเกิดว่าพี่น้องอยู่ไกลจากบ้าน จะติดต่อกันอย่างไรคะ
- ยายใบ : เดินไปหากัน
- พี่ศรีออน : บ้านสมัยก่อนไม่ได้อยู่ไกลกัน
- ยายใบ : นาน ๆ ครั้งจะได้ใช้รถ สมัยก่อนมีรถเรียกกันว่า “รถหมุน” ถ้าจะสตาร์ท เครื่องรถใช้วิธีหมุน
- พี่ศรีออน : ถ้าพูดถึงเรื่องการเป็น การตาย ถ้าบ้านใครมีคนตายจะมีเสียงคนร้องเสียงดังขึ้น กรีดร้องเสียงดัง ร้องให้เสียงดังเหมือนเป็นสัญญาณว่ามีคนตาย
- ยายใบ : เมื่อก่อนเขามีกระหลก ถ้ามีประหลุมก็ตีกระหลก
- นักศึกษา : แล้วกระหลกอยู่ที่ไหนคะ
- ยายใบ : อยู่ที่บ้านผู้ใหญ่ สมัยก่อนจะไปแจ้งเกิดที่กำนัน สมัยก่อนเขาเรียกว่า พ่อแควน แล้วเดี๋ยวนี้กำนันก็จะตั้งชื่อให้
- พี่ศรีออน : ชื่อจะเหมือนกัน ตั้งชื่อง่าย ๆ เช่น เกิดวันพุธ ก็ชื่อพุธ เกิดวันพฤหัสบดี ก็ชื่อผัด ชื่อง่าย ๆ แต่เดี๋ยวนี้พ่อแม่ตั้งไว้ให้แล้ว ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ทันเกิด
- นักศึกษา : แล้วผู้หญิงที่ท้องแล้วคลอดให้ไปขอสุมา (ขอโทษ) สามี่ ที่นี้มีไหมคะ
- พี่ศรีออน : ไม่มีนะ
- ยายใบ : ไม่มี สมัยก่อนไม่รู้ว่าเขาพูดกันอย่างไร ไม่เห็นมีใครพูดกัน
- นักศึกษา : การที่ไปขอสุมาที่ได้ให้สามี่ซักผ้าขึ้นให้ ผ้าเลือดให้ไม่มีการขอสุมาหรอกคะ
- ยายใบ : เมื่อก่อนไม่รู้ละ แต่อาจจะ มี สมัยก่อน ๆ โน้นหรืออาจจะไม่มีคงแล้วแต่หมู่บ้าน แต่คนท้องให้ทำงานหนัก ๆ ท้องจะได้เคลื่อนที่ คลอดได้ง่าย ๆ
- นักศึกษา : แล้วที่เขาพูดต่อ ๆ กันว่าที่ต้นไม้มี่เทพเจ้ามาสิงสู่ มีจริงไหม เช่น ต้นสะเลี ต้นกล้วยตานี
- ยายใบ : ต้นสะเลี ต้นกล้วย ต้นตะเคียน ต้นโพธิ์ เขาห้ามตัดเพราะเป็นความเชื่อ เพราะคิดว่ามีเทพอยู่
- นักศึกษา : แล้วมีจริงหรือเปล่า ที่ต้นกล้วยที่ปลีออกทางทิศตะวันตกที่มีผิอยู่จริง
- ยายใบ : อันนี้ยายก็ไม่รู้เหมือนกันนะ
- พี่ศรีออน : ไม่รู้เหมือนกันนะ เห็นแต่ในภาพยนตร์
- ยายใบ : แต่ต้นโพธิ์ ต้นไทรนี่มีจริง ๆ
- พี่ศรีออน : ต้นโพธิ์ที่อยู่ในวัด

- ยายโบ : ดันโพธิ์ที่อยู่ในวัดเขาห้ามตัด ถ้ามันตายก็ให้มันตายไปเอง
- นักศึกษา : แล้วสมัยก่อนมีหรือเปล่าที่นกแสกร้องแล้วจะมีคนตาย
- ยายโบ : มีสิ
- พี่ศรีออน : เดี่ยวนี้ก็ยังมียู่
- ยายโบ : เขาเรียกว่า นกแด่
- พี่ศรีออน : ถ้าเรียกจริง ๆ เขาจะเรียกว่า กา
- ยายโบ : ถ้ามีคนใกล้จะตายหรือบ้านหลังนั้น มีคนไม่สบาย นกก็จะบินไปบินมา
- พี่ศรีออน : ได้ยินเสียงกา ก็น่ากลัวแล้ว
- นักศึกษา : เขาบอกว่าห้ามตกไข่ใหม่ ถ้ามันบินมา
- พี่ศรีออน : เขาก็จะพูดประมาณว่า กามาร้องแล้วห้ามตกเหมือนเป็นสัญญาณว่าจะมีคนตาย
- นักศึกษา : แล้วมีการดูฤกษ์ ดูยามหรือเปล่าว่าเวลาไหนควรทำได้หรือยัง
- ยายโบ : ก็จะมีวันดี วันเสีย สมัยก่อนก็มีสมัยนี้ก็มี
- พี่ศรีออน : ดูวันดี วันเสียตามที่หนานก็ได้ไม่ต้องไปวัด เพราะว่าหนานแก้วเขาเคยบวชเป็นพระมาก่อน อย่างเช่นเราไม่สบายให้จัดของอะไรบ้าง (ดา)
- นักศึกษา : สมัยก่อนมีงานแต่งงานเหมือนสมัยนี้ไหมคะ
- ยายโบ : เหมือนกัน
- พี่ศรีออน : แต่สมัยนี้จ่ายมากกว่า การกินสมัยนี้จะฟุ่มเฟือยมากกว่า
- นักศึกษา : มีหรือเปล่าที่ถ้าไม่มีเงินก็จะไม่มีการแต่งงาน
- พี่ศรีออน : สมัยก่อนไม่ค่อยแต่งงานกันหรอก เก็บเสื้อผ้าไปอยู่ด้วยกันเลย
- ยายโบ : ถ้าจะเอาผ้าก็เก็บเสื้อผ้าไปอยู่ด้วยกันเลย แล้วก็ให้ใส่ผี
- พี่ศรีออน : สมัยก่อนไม่ค่อยแต่งงานคือคนที่ไม่มีเงิน
- นักศึกษา : แล้วที่สมัยก่อนมีคนเล่ากันว่า ถ้ามีศพห้ามให้แมววิ่งข้ามโลงศพมีจริงหรือเปล่า
- ยายโบ : มีจริงสิ ถ้าแมวข้ามศพแล้ว ศพจะลุกขึ้น
- พ่อหนานแก้ว : เมื่อก่อนไม่มีโลงศพ ไม่เหมือนสมัยนี้
- พี่ศรีออน : นอนแล้วเอาผ้าคลุมไม่ให้โลง ชาวบ้านจะเอาไม้มาทำเองช่วยตัวเอง เอาไม้ไผ่มาทำ
- พ่อหนานแก้ว : ทำเป็นโลงศพ แล้วเอากระดาษมาปิด เอาผ้าขาวผิด
- ยายโบ : ไม่ได้ซื้อโลงเหมือนสมัยนี้
- พ่อหนานแก้ว : เอาศพไปแล้วทำตะเภาศพนอนตะเภา เอาเชือกเข้ามัดไม่ให้พลิกไปทางใดทางหนึ่ง

- พี่ศรีออน : ถ้าตายบวมก็ให้อาไปเผาเลย
- นักศึกษา : ทำไมเหรอะ
- พี่ศรีออน : ก็ไม่รู้เหมือนกัน เขาเชื่อกันว่าไม่ดี สมัยนี้คือโรคไต บวมไม่ให้ใส่โลงให้ใส่ตะเาะ เอาผ้าคลุมแล้วเผา แล้วค่อยทำบุญภายหลัง
- ยายใบ : เมื่อก่อนศพให้อานอนตรงซื่อ แล้วเอาเชือกมัด เอาผ้าคลุมข้างบน
- พี่ศรีออน : เมื่อก่อนมีซื่อแล้ว เอาคนตายนอนตรงซื่อ
- ยายใบ : เอาศพมัดที่ซื่อเพราะจะได้มัดง่าย
- พี่ศรีออน : แต่สมัยนี้ไม่มีซื่อ จะเอาศพวางไหนก็ได้
- ยายใบ : เมื่อก่อนเด็กห้ามเข้าใกล้ศพ ห้ามไปป่าช้า
- พี่ศรีออน : ถ้าศพผ่านหน้าบ้าน ให้เอาจี๊เถาโรยหน้าบ้าน เพราะกลัวผีจะเข้ามา
- นักศึกษา : ถ้าคนไปศพแล้ว ถ้าออกมาเขาให้ล้างมือ
- ยายใบ : ขามีน้ำส้มป่อยให้ สมัยนี้ก็มี
- พี่ศรีออน : ถ้าแม่สเราจะไม่ได้อัปต้องสัมผัสศพ แต่ก็ถือว่าเราเข้าป่าช้า
- ยายใบ : แล้วแต่ความเชื่อของแต่ละคน บางคนขั้บรถยนต์เข้าไปในป่าช้า แล้วไม่มีน้ำส้มป่อย แต่ก็ยังขั้บรถวนไปในวัด คิดว่าทำแล้วสบายใจ
- นักศึกษา : แล้วก่อนกินข้าว ต้องมีการเชิญวิญญาณมาทานด้วยหรือเปล่า
- ยายใบ : มีสิ ถ้าศพอยู่ในบ้านก็ให้อาข้าวให้ศพกิน เอาไปไว้ใกล้โลงศพ
- พี่ศรีออน : แต่ถ้าตายไปแล้ว ไม่ต้องเรียกบ่อย เพราะวิญญาณจะพะวงไม่ได้ไปเกิดสักที
- นักศึกษา : ถ้าตายไปแล้ว 3 วัน วิญญาณจะกลับมาที่เดิมไหม
- ยายใบ : ไม่มีเหรอก
- พี่ศรีออน : มาอยู่ที่เดิมหมายความว่ายังงัยมาอยู่ที่ร่างหรือมาอยู่ที่บ้าน
- นักศึกษา : มาอยู่ที่บ้าน
- พี่ศรีออน : มี อาจจะวนเวียนอยู่
- นักศึกษา : ที่บ้านนี้มีผีผดหรือเปล่าอะ
- พี่ศรีออน : แล้วแต่ละหมู่บ้าน ไม่ได้มีทุกหมู่บ้าน ผีผดนี้มันแรงนะ ถ้าเป็นบ้านเราก็เรียกกันว่า ม้าจี๊ผีปู้ย่า
- นักศึกษา : แล้วมีจริงหรือเปล่าที่เขาห้ามนอนที่เสาเอกของบ้าน ไม่งั้นจะโดนผีอำ
- พี่ศรีออน : คงจะเป็นที่เสาตรงซื่อ เพราะคนตายไปแล้ว เขาจะให้นอนตรงซื่อ
- นักศึกษา : แล้วเวลานอนห้ามหันหัวไปทางไหน
- พี่ศรีออน : ทิศเหนือกับทิศตะวันตก คนตายที่จะนำไปเผา เวลาเอาศพไปป่าช้า หัวต้องอยู่ทางเหนือสมัยก่อนให้ใส่ผ้ากลับด้าน

- ยายโบ : เวลานอนให้หันหัวไปทางทิศใต้กับทิศตะวันออก ที่เขาห้ามนอนทิศตะวันตก เพราะพ่อแม่เราหันหัวไปทางทิศตะวันออก เพราะคิดว่าถ้าเอาหัวไปทางทิศตะวันตกแล้ว เค้าจะไปยันพ่อแม่ของเรา
- นักศึกษา : แล้วเคยมีหรือเปล่า ว่าฝันว่าฝันห้จะมีคนตาย
- ยายโบ : มีสิ ถ้าฝันห้จะมีคนตาย
- นักศึกษา : ถ้าฝันเห็นงูละคะ
- ยายโบ : ถ้าฝันเห็นงูจะได้มีสามี
- นักศึกษา : จริงหรือเปล่าที่ฝันเห็นฝันร่วง แล้วห้ามบอกใคร พรุ่งนี้เข้าไปรับเข้าห้องน้ำ แล้วตักน้ำราดลงโถส้วมลงไป
- พี่ศรีออน : มันเป็นการแก้เคล็ด
- พ่อหนานแก้ว : แล้วแต่คนที่จะรู้ความหมาย
- พี่ศรีออน : แล้วแต่บางคนจะรู้เคล็ดลับ ถ้าไม่รู้ให้ไปบอกไปปรึกษาจะได้แก้ได้ทัน เพราะมันเป็นलगสังหรณ์
- ยายโบ : ทำแบบนี้คือเชื่อว่าจะไม่มีใครเป็นอะไรแล้ว แต่บางคนจะเชื่อ
- นักศึกษา : ความเชื่อแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน
- ยายโบ : อย่างว่าแต่ละพื้นที่เลย คนบางคนก็เชื่อไม่เหมือนกัน

ภาคผนวก ก – 3

แนวการสอน

รายวิชา	จิตวิทยาพัฒนาการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย	รหัสวิชา 1071102
จำนวนหน่วยกิต	3(3-0)	
ผู้สอน	ผู้ช่วยศาสตราจารย์เยี่ยมลักษณ์ อุดาการ	

ขอบข่ายเนื้อหา

ธรรมชาติและลักษณะเฉพาะของเด็กปฐมวัย การรับรู้ การเรียนรู้ ความต้องการ ความสนใจ และการเล่นของเด็กอิทธิพลและแนวคิดของนักทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่มีผลต่อการอบรม ปลูกฝัง และเสริมสร้างพฤติกรรมที่ต้องการ การจัดสภาพแวดล้อมทางบ้าน โรงเรียนและชุมชน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กปฐมวัย การแนะแนวผู้ปกครองเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็ก

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอธิบายขั้นตอนและกระบวนการของพัฒนาการเด็กปฐมวัยได้
2. เพื่อให้ผู้เรียนอธิบายแนวคิดของนักจิตวิทยาเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กปฐมวัยและสามารถวิเคราะห์แนวคิดของทฤษฎีพัฒนาการของเด็กปฐมวัยได้
3. เพื่อให้ผู้เรียนอธิบายธรรมชาติและลักษณะของเด็กปฐมวัยได้
4. เพื่อให้ผู้เรียนบอกความหมายของการรับรู้ของเด็กปฐมวัยได้
5. เพื่อให้ผู้เรียนบอกความหมายของการเรียนรู้และสามารถอธิบายรูปแบบของการเรียนรู้ได้
6. เพื่อให้ผู้เรียนนำทฤษฎีการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้กับเด็กปฐมวัยได้
7. เพื่อให้ผู้เรียนบอกความต้องการและความสนใจของเด็กปฐมวัยได้
8. เพื่อให้ผู้เรียนอธิบายการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยได้
9. เพื่อให้ผู้เรียนให้คำแนะนำผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย
10. เพื่อให้ผู้เรียนอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย และสามารถให้คำแนะนำผู้ปกครองเกี่ยวกับหลักการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่ดีและเหมาะสมได้

11. เพื่อให้ผู้เรียนสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการและการดูแลเด็กปฐมวัยได้

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

หน่วยที่ 1 พัฒนาการของเด็กปฐมวัย

- 1.1 ความหมายของพัฒนาการ
- 1.2 ลักษณะพัฒนาการของเด็กปฐมวัย
- 1.3 องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

หน่วยที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีของนักจิตวิทยาพัฒนาการเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก

- 2.1 ทฤษฎีพัฒนาการของกิลเซล
- 2.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของพีเจต์
- 2.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์
- 2.4 ทฤษฎีพัฒนาการทางอารมณ์ของออสเบล
- 2.5 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์
- 2.6 ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน
- 2.7 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของพีเจต์และโคลเบอร์ก

หน่วยที่ 3 ธรรมชาติและลักษณะเฉพาะของเด็กปฐมวัย

- 3.1 ธรรมชาติของเด็กปฐมวัย
- 3.2 ลักษณะพัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
- 3.3 ลักษณะพัฒนาการทางจริยธรรมและบุคลิกภาพ

หน่วยที่ 4 การรับรู้ ความคิด ความเข้าใจของเด็กปฐมวัย

- 4.1 ความหมายของการเรียนรู้
- 4.2 พัฒนาการทางด้านการรับรู้ของเด็กปฐมวัย
- 4.3 ความคิด ความเข้าใจของเด็กปฐมวัย

หน่วยที่ 5 การเรียนรู้กับพัฒนาการเด็กปฐมวัย

- 5.1 ความหมายของการเรียนรู้
- 5.2 รูปแบบของการเรียนรู้
- 5.3 การเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย
- 5.4 การนำทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย

- หน่วยที่ 6   ความต้องการ ความสนใจและการเล่นของเด็กปฐมวัย**
- 6.1 ความหมาย ลักษณะของความต้องการของเด็กปฐมวัย
- 6.2 ความหมาย ลักษณะความสนใจของเด็กปฐมวัย
- 6.3 ความหมาย ลักษณะการเล่นของเด็กปฐมวัย
-
- หน่วยที่ 7   การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย**
- 7.1 ความหมายและความสำคัญของสภาพแวดล้อม
- 7.2 สภาพแวดล้อมที่ดีและเหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย
- 7.3 การจัดสภาพแวดล้อมทางบ้านที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย
- 7.4 การจัดสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียนที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย
- 7.5 การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย
- 7.6 กิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนที่ควรจัด เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและบุคลิกภาพของเด็กปฐมวัย
-
- หน่วยที่ 8   การแนะนำผู้ปกครอง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย**
- 8.1 ความสำคัญของครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย
- 8.2 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย
- 8.3 แนวปฏิบัติของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย
- 8.4 การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย
- 8.5 วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เหมาะสม
- 8.6 วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่ไม่เหมาะสม
- 8.7 ข้อปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. บรรยายประกอบแผ่นใส
2. แบ่งกลุ่มอภิปรายนำเสนอหน้าชั้น
3. คั่นคว้าทำรายงาน
4. รายงานกลุ่ม
5. รายงานกลุ่มบุคคล
6. ศึกษาจากวิดีโอทัศน์

สื่อการเรียนรู้

1. เอกสาร, ตำรา
2. แผ่นใส
3. วิดีทัศน์
4. ใบงานและอุปกรณ์การนำเสนอ

การประเมินผล

ระดับ A	ให้คะแนนระหว่าง	80 – 100
ระดับ B+	ให้คะแนนระหว่าง	75 - 79
ระดับ B	ให้คะแนนระหว่าง	70 - 74
ระดับ C+	ให้คะแนนระหว่าง	65 - 69
ระดับ C	ให้คะแนนระหว่าง	60 - 64
ระดับ D+	ให้คะแนนระหว่าง	55 - 59
ระดับ D	ให้คะแนนระหว่าง	50 – 54
ระดับ E	ให้คะแนนระหว่าง	0 - 49

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,
Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมระยะหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
1. กิจกรรมการทดลองใช้หลักสูตร (ฉบับร่าง) 1.1 กิจกรรมวิพากษ์หลักสูตร (ฉบับร่าง)	- จัดเวทีวิพากษ์หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ก่อนการนำไปทดลองใช้	- คณะกรรมการศูนย์ - ตัวแทนชุมชน - ตัวแทนผู้ปกครอง - ผู้วิจัย, นักวิชาการ - ครูประจำศูนย์ - คณะผู้วิจัย	ศูนย์พัฒนาเด็ก ที่วณญเริง	- ค่าตอบแทนนักวิชาการ 2 คน ๆ ละ 400 บาท = 800 บาท - ค่าอาหารผู้เข้าร่วมกิจกรรม 20 คน ๆ ละ 50 บาท = 1,000 บาท - ค่าเอกสารประกอบกิจกรรม 20 ชุด ๆ ละ 15 บาท = 300 บาท - พิธี 1 ม้วน = 140 บาท - ค่าน้ำมันรถวิทยากร 2 ท่าน ๆ ละ 90 บาท = 180 บาท - จัดพิมพ์และถ่ายสำเนา 5 ชุด ๆ ละ 100 บาท = 500 บาท	พ.ศ.	1. ได้ข้อมูลนำไปพัฒนาหลักสูตรที่มีคุณภาพ 2. ได้แนวคิดความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร	2,420
	- จัดสรุปหลักสูตรท้องถิ่นของศูนย์พัฒนาเด็ก (ฉบับร่าง)					1. ได้หลักสูตรท้องถิ่น (ฉบับร่าง) ที่จะนำไปทดลองใช้ 5 ชุด	500

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,
Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมหลังการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
1.2 กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นของศูนย์พัฒนาเด็ก	- จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูประจำศูนย์เด็ก ท้าวบุญเรืองและ กรรมการศูนย์ วิชาการ (2 วัน) เกี่ยวกับ ● การเขียนแผน ● การจัดกิจกรรม ● การประเมินพัฒนาการ	- คณะผู้วิจัย - คณะกรรมการศูนย์ - ครูประจำศูนย์ - ผู้สนใจจากศูนย์ เด็กเล็กต่าง ๆ ใน ตำบลใกล้เคียง	ศูนย์พัฒนาเด็ก ท้าวบุญเรือง	- ค่าตอบแทนวิทยากร 2 คน ๆ ละ 400 บาท / วัน (2 คน x 400 x 2 วัน = 1,600 บาท) - ค่าเอกสารประกอบการอบรม 15 ชุด ๆ ละ 20 บาท (15 x 20 = 300 บาท) - ค่าอาหาร 15 คน ๆ ละ 50 บาท (15 x 50 x 2 = 1,500 บาท)	พ.ศ.	1. คณะกรรมการศูนย์และ ครูประจำศูนย์ มีความ เข้าใจในการเขียนแผน การจัด กิจกรรม 2. ครูประจำศูนย์สามารถ เขียนแผนการจัด กิจ กรรมตามหลักสูตร ที่ พัฒนาขึ้นได้อย่าง ถูกต้อง	3,400

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,

Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมระยะหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
1.3 กิจกรรมพัฒนาสื่อประกอบกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กตามหลักสูตรท้องถิ่นของศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง	- จัดทำสื่อพื้นบ้านและของเล่นพื้นบ้าน เพื่อใช้ประกอบกิจกรรมตามหลักสูตรและจัดไว้ให้เด็กเล่นตามมุม สำหรับเด็กชั้นเด็กเล็กและอนุบาล 1 (ตลอดของการทดลองใช้หลักสูตร) (เป็นสื่อในห้องเรียน / นอกห้องเรียน)	- คณะกรรมการศูนย์ - คณะผู้วิจัย - ครูประจำศูนย์ - ผู้ปกครองเด็ก	ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง	- ค่าจัดทำสื่อพื้นบ้าน จำนวน 15 ชนิดรวม 226 ชิ้นคือ • กำหนด 20 ชิ้น @ 10 บาท = 200 บาท • ก๊อปปี้ 10 ชิ้น @ 10 บาท = 100 บาท • สื่อ 10 ชิ้น @ 5 บาท = 50 บาท • ลูกข้างสะบ้า 20 ชิ้น @ 5 บาท = 100 บาท	พ.ศ. - ศ.ศ. 46	1. ได้สื่อพื้นบ้านที่ใช้ในการจัดกิจกรรมและจัดมุมการศึกษา ในชั้นเด็กเล็กและอนุบาล จำนวน 15 อย่าง รวม 226 ชิ้น 2. เด็กในศูนย์ได้มีสื่อพื้นบ้านเล่น ตลอดจนการจัดกิจกรรม	3,000

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,

Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมระยะหลังการดำเนินการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
				<ul style="list-style-type: none"> • ปลาดิบเพียนสาน 30 ชิ้น @ 5 บาท = 150 บาท • จานดิน 20 ชิ้น @ 5 บาท = 100 บาท • สัตว์กะลา 15 ชิ้น @ 10 บาท = 150 บาท • แซกไม้ไผ่ 20 ชิ้น @ 10 บาท = 200 บาท • รดลาค 10 ชิ้น @ 25 บาท = 250 บาท • ส้อมไม้ 10 ชิ้น @ 15 บาท = 150 บาท • ลูกตะกร้อ 30 ชิ้น @ 10 บาท = 300 บาท • อีศ้อย 2 ชิ้น @ 30 บาท = 60 บาท • กระป๋องโทรศัพท์ 15 ชิ้น @ 10 บาท = 150 บาท 			

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,
 Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
				<ul style="list-style-type: none"> รถกระบะป้อน 12 คัน @ 20 บาท = 240 บาท บันไดลิง (ยางรถยนต์) 2 คัน @ 400 บาท = 800 บาท 			

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,
Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำหนังสือนิทานพื้นบ้านของชุมชนท้าวบุญเรือง จำนวน 7 เรื่อง 3 ชุด (สำหรับเด็ก 0.1, ชั้นเด็กเล็ก, สก. อย่างละ 1 ชุด ๆ ละ 7 เล่ม รวม 21 เล่ม) (สำหรับให้ครูใช้เล่า, เด็กเปิดดูรูป) 	<ul style="list-style-type: none"> - คณะผู้วิจัย - นักศึกษาเอกศิลปะศึกษา 	ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าจ้างจัดทำต้นฉบับ เรื่องละ 500 บาท x 7 = 3,500 บาท - ค่าสำเนา 2 ชุด ๆ 7 เล่ม ๆ ละ 100 บาท = 1,400 บาท 	พ.ศ. - ก.ค. 46	1. ได้หนังสือนิทาน 7 เรื่อง จำนวน 3 ชุด ใช้ประกอบกิจกรรมตามหลักสูตรและจัดตามมุมการศึกษา	4,900
	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำเทพเพลงสำหรับเด็ก (ใช้ประกอบกิจกรรม, เวลาร่อนกลางวัน) 	<ul style="list-style-type: none"> - คณะผู้วิจัย - นักศึกษาเอกดนตรีศึกษา 	ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าจ้างจัดทำต้นฉบับ 1,000 บาท - ค่าอัดเทป 5 ชุด ๆ ละ 25 บาท = 125 บาท 	พ.ศ. - ก.ค. 46	1. ได้เทพเพลงเด็กที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้ประกอบกิจกรรมจำนวน 10 เพลง รวม 3 ชุด	1,125
	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำเทพนิทานพื้นเมือง (สำหรับเปิดให้เด็กฟัง) 	<ul style="list-style-type: none"> - คณะผู้วิจัย 	ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าจ้างทำเทพนิทานต้นฉบับ 7 เรื่อง เรื่องละ 300 บาท = 2,100 บาท - ค่าอัดเทป 5 ชุด ๆ ละ 25 บาท = 125 บาท 	พ.ศ. - ก.ค. 46	1. ได้เทพนิทาน จำนวน 7 เรื่อง ใช้ประกอบกิจกรรม	2,225

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,
 Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
	<ul style="list-style-type: none"> - จัดทำวีดิทัศน์ประเพณีพิธีกรรมประจําหมู่บ้านท้าวบุญเรือง 2 ชุด (หมายเหตุ : เป็นการนำข้อมูลที่ได้อากการศึกษาชุมชน ในระยะที่ 1 มาจัดดำเนินการเพื่อนำไปใช้ประกอบการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กในศูนย์) 	<ul style="list-style-type: none"> - คณะผู้วิจัย - นักศึกษาโปรแกรมนิเทศศาสตร์ 	ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าจ้างจัดทำวีดิทัศน์ต้นฉบับ ประมาณ 1,500 ประเพณี / พิธีกรรมประจําหมู่บ้าน บาท 	พ.ค. – ก.ค. 46	1. วีดิทัศน์เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี จำนวน 2 ชุด ใช้ประกอบกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็ก	1,500

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,

Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมระยะหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
1.4 กิจกรรมพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา และภายนอกสถานศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - จัดเวทีเสวนา “สภาพแวดล้อมของศูนย์พัฒนาเด็กที่พึงประสงค์ของชุมชนท้าวบุญเรือง” - จัดและพัฒนาศูนย์ตามแนวทางที่ได้จากเวทีเสวนา โดยยึดหลักการใช้วัสดุธรรมชาติ, ท้องถิ่น (สภาพแวดล้อมทั้งใน, นอกห้องเรียน) 	<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการศูนย์ - ตัวแทนองค์กรชุมชน - ผู้แทนศูนย์ - ครูประจำศูนย์ - คณะผู้วิจัย 	ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าอาหาร 20 คน x 50 บาท = 1,000 บาท - ค่าวัสดุในการจัดดำเนินการพัฒนาสภาพแวดล้อมศูนย์ 3,000 บาท 	พ.ศ. - ศ.ศ. 46	<p>1. ได้ข้อมูล, แนวคิดเกี่ยวกับ การจัดสภาพแวดล้อม โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเด็กโดยชุมชน</p> <p>2. ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง มีสภาพแวดล้อมที่ใช้วัสดุพื้นบ้าน, ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นฐานในการจัดและเฝ้าต่อการพัฒนาเด็ก</p>	4,000

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,

Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
1.5 กิจกรรม “โรงเรียนพ่อแม่บ้านท้าวบุญเรือง”	- จัดกิจกรรมให้ความรู้กับผู้ปกครองเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก, บทบาทของผู้ปกครองต่อการพัฒนาเด็ก บ้าน – ศูนย์ – ชุมชน	- คณะกรรมการศูนย์ - ตัวแทนองค์กรชุมชน - ผู้ปกครองเด็กทุกคน - ในศูนย์ - ครูประจำชั้น - คณะผู้วิจัย	ศูนย์พัฒนาเด็ก ท้าวบุญเรือง	- ค่าอาหารผู้เข้าร่วมกิจกรรม 50 คน x 50 บาท = 2,500 บาท - ค่าวิทยากร 2 คน x 400 บาท = 800 บาท - ค่าถ่ายเอกสาร 50 ชุด x 10 บาท = 1,000 บาท - วัสดุประกอบกิจกรรม 500 บาท - ค่าบันทึกภาพ (ฟิล์ม, อัดรูป) = 350 บาท - บันทึก VDO. ค่าจ้าง 500 บาท / วัน	ก.ค. 46	1. ผู้ปกครองได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกรอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสม 2. ผู้ปกครองได้เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการมีส่วนร่วมการพัฒนาเด็กกับการพัฒนา 3. ได้ข้อมูลความต้องการ แนวคิดการพัฒนาเด็กจากผู้ปกครอง 4. ผู้ปกครอง, คณะกรรมการศูนย์, ครูประจำชั้น ได้สร้างความเข้าใจร่วมกันมากขึ้น	5,600

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,
Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมระยะหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
2. กิจกรรมพัฒนาบุคลากร ระหว่างการพัฒนาทดลองใช้ หลักสูตรและบริหารจัดการ ศูนย์	- จัดส่งบุคลากรผู้ที่เกี่ยวข้อง กับงานพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก และการพัฒนาหลักสูตรเข้า รับการอบรมจากกรมวิชาการ	- คณะกรรมการศูนย์ - ครูประจำชั้น - คณะผู้วิจัย	กรมวิชาการ / สมาคมอนุบาล แห่งประเทศไทย	- ค่าลงทะเบียนการอบรม 2 คน ๆ ละ 1,000 บาท = 2,000 บาท - ค่ารถไฟ (ปรับอากาศนอน) ไป – กลับ ชน. – กทม. 780 [km / คน / เที่ยว (780 x 2 x 2 = 3,120 บาท) - ค่าที่พัก 500 บาท / คน 500 x 2 = 1,000 บาท - ค่ารถแท็กซี่ไป – กลับที่พัก – สถานีรถไฟ คนละ 300 x 2 = 600 บาท - ค่าเบี้ยเลี้ยง วันละ 100 บาท / คน (100 x 2 x 2 = 400 บาท)	14 – 15 มิ. ย. 46	1. คณะกรรมการศูนย์ / ผู้ เกี่ยวข้อง / คณะผู้วิจัย มี ความเข้าใจในการนำ หลักสูตรปฐมวัยศึกษา ของกรมวิชาการ ปี 2546 ได้ถูกต้อง 2. ครูประจำศูนย์ สามารถ เขียนแผนการจัดกิจ กรรมได้ถูกต้อง 3. คณะกรรมการศูนย์ / ครู ประจำศูนย์ / คณะผู้วิจัย นำความรู้เกี่ยวกับการ ใช้หลักสูตรปฐมวัย ศึกษา ปี 2546 ไปขยาย ผลด้านเครือข่ายพัฒนา เด็กอื่น ๆ ได้	7,120
2.1 กิจกรรมอบรม บุคลากรเกี่ยวกับการใช้ หลักสูตรปฐมวัยศึกษา พ.ศ. 2546 - การเขียนแผน - การจัดกิจกรรม							

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,

Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมระยะหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
1.2 กิจกรรมอบรมบุคลากรเกี่ยวกับกิจกรรมประเมินผลการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรปฐมวัยศึกษา 2546	- จัดส่งบุคลากรผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศ การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก นิเทศการใช้หลักสูตรเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติ จากกรมวิชาการเกี่ยวกับประเมินผลพัฒนาการเด็ก ตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา 2546	- คณะกรรมการศูนย์ - ครูประจำชั้น - คณะผู้วิจัย	กรมวิชาการ / สมาคมอนุบาล แห่งประเทศไทย	- ค่าลงทะเบียนการอบรม 2 คน ๆ ละ 1,000 บาท = 2,000 บาท - ค่ารถไฟ (ปรับอากาศนอน) ไป – กลับ ชม. – กทม. 780 [km / คน / เที่ยว (780 x 2 x 2 = 3,120 บาท) - ค่าที่พัก 500 บาท / คน 500 x 2 = 1,000 บาท - ค่ารถแท็กซี่ไป – กลับที่พัก – สถานีรถไฟ คนละ 300 x 2 = 600 บาท - ค่าเบี้ยเลี้ยง วันละ 100 บาท / คน (100 x 2 x 2 = 400 บาท)	19 – 20 ก.ค. 46	1. คณะกรรมการศูนย์ / ผู้เกี่ยวข้อง / คณะผู้วิจัย มีความเข้าใจในการนำเทคนิคการประเมินผล การจัดกิจกรรม ได้ถูกต้อง 2. ครูประจำศูนย์ สามารถเขียนแผนการจัดกิจกรรม ได้ถูกต้อง 3. คณะกรรมการศูนย์ / ครูประจำศูนย์ / คณะผู้วิจัย นำความรู้เกี่ยวกับ การใช้เทคนิคการประเมินผลการจัดกิจกรรม ไปขยายผลด้านเครือข่ายพัฒนาเด็กอื่น ๆ ได้	7,120

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,
Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมระยะหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
1.3 กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กของครูประจำศูนย์	<ul style="list-style-type: none"> - จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการใช้หนังสือ เพื่อพัฒนาศักยภาพเด็ก 1 วัน • การจัดกิจกรรมในชั้นเรียน • การพัฒนาศูนย์หนังสือในชุมชน / หมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการศูนย์ - ครูประจำศูนย์ - ผู้ปกครอง - เครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภาคเหนือ 	ศูนย์พัฒนาเด็กหัวมัญญะเรือง	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าวิทยากร 2 คน ๆ ละ 400 บาท / วัน (400 x 2 = 800 บาท) - เอกสารประกอบการอบรม 30 ชุด ๆ ละ 20 บาท = 600 บาท - ค่าอาหาร 30 x 50 บาท = 1,500 บาท - ค่าวัสดุประกอบการอบรม 1,000 บาท (ค่าฟิล์ม, ค่าอัดรูป ฯลฯ) - ค่าเดินทางวิทยากร 4,000 บาท / คน (ก.ท. - ทน.) (4,000 x 2 = 8,000 บาท) (เครื่องบินไป-กลับ) 	ก.ค. 46	1. คณะกรรมการศูนย์, ครูประจำศูนย์, เครือข่ายพัฒนาเด็ก "ได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหนังสือสำหรับเด็ก และการใช้หนังสือเพื่อพัฒนาเด็กอย่างมีศักยภาพ	11,900

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,

Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมหลังการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่ครูประจำชั้นและเครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็ก เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรก่อนประถมศึกษา 2546 แบบการประเมินผลการใช้หลักสูตรฯ 2 วัน 	<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการศูนย์ - ครูประจำศูนย์ - เครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็กภาคเหนือ 	ศูนย์พัฒนาเด็กทั่วปทุมธานี	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าวิทยากร 2 คน ๆ ละ 400 บาท / วัน (2 x 400 x 2 = 1,600 บาท) - เอกสารประกอบการอบรม 20 ชุด ๆ ละ 20 บาท = 400 บาท - ค่าอาหาร 20 x 50 บาท x 2 = 2,000 บาท - ค่าวัสดุประกอบการอบรม 1,000 บาท - วิทยากรที่ไปรับการอบรมในกิจกรรมที่ 2.1, 2.2 	ม.ย. - ก.ค. 46	1. ครูประจำศูนย์, คณะกรรมการศูนย์เด็กใน อบต.บ้านแหวนทุกศูนย์ รวมทั้งเครือข่ายพัฒนาเด็กภาคเหนือ ได้รับความรู้เกี่ยวกับ การใช้หลักสูตรและการประเมินผลการใช้หลักสูตร 2546 ได้อย่างถูกต้อง	5,000

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,
 Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมระยะหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
	<ul style="list-style-type: none"> - อบรมให้ความรู้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับด้านนิเทศและการประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กและการดำเนินงานของศูนย์ 	<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการศูนย์ - คณะกรรมการผู้ประสานงานสถานศึกษา - ตัวแทนการศึกษาของอบต. - ตัวแทนผู้ปกครอง - ตัวแทนขององค์กรชุมชน - คณะผู้วิจัย - ครูประจำศูนย์ 	ศูนย์พัฒนาเด็กที่วายุเรือง	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าวิทยากร 1 คน 400 บาท / วัน / คน - ค่าเอกสารประกอบ การอบรมด้านการนิเทศประเมินผลรูปแบบต่าง ๆ 20 ชุด ๆ ละ 20 บาท = 400 บาท - ค่าอาหาร 20 คน x 50 บาท = 1,000 บาท - การจัดทำเอกสารเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการนิเทศ 2,000 บาท (วัสดุจัดทำ) 	ก.ค. 46	1. คณะกรรมการศูนย์และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีการประชุมและนำผลการประชุมที่ได้มาจัดทำเป็นรูปธรรมที่มีประสิทธิภาพ	3,800

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,
Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมระยะหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ค/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
3. กิจกรรมติดตามผลการใช้หลักสูตร (ฉบับร่าง) และการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็ก 3.1 ติดตามผลการใช้หลักสูตรและการบริหารศูนย์	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมประชุมเพื่อกำหนดแผนการ การปฏิบัติตามเทศ – ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นในทุก ๆ ด้าน <ul style="list-style-type: none"> ● การจัดกิจกรรม ● การใช้สื่อ ● การประเมินพัฒนาการเด็ก 	<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการศูนย์ - ผู้ปกครอง - คณะผู้วิจัย - ครูประจำศูนย์ - ผู้นำองค์กร - ตัวแทนอบต. - ตัวแทนกรรมการพื้นบ้านสถานศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - ห้องประชุมโรงเรียน - หัวบญเื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าเบี้ยเลี้ยง 15 คน ๆ ละ 100 บาท = 1,500 บาท - ค่าอาหาร 15 x 50 = 750 บาท - ค่าวัสดุประกอบการประชุม 300 บาท 	-	1. ผู้มีส่วน ร่ว ม ในกระบวนการมีความรู้ความเข้าใจในบทบาท – หน้าที่ของตนเกี่ยวกับ การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรและบริหารจัดการศูนย์ฯ 2. ผู้มีส่วน ร่ว ม ในกระบวนการ นำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศติดตามผลไปปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ	2,550

โครงการวิจัยการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชน ตำบลบ้านแหวน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The Study of the Development of the Child Center of the Community Organization,

Tambon Ban Wan, Hang Dong District, Chiangmai Province, by Using Local Wisdom

1. แผนปฏิบัติการระยะที่ 2 การดำเนินงานกิจกรรมระยะหลังการดำเนินการวิจัยการบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	ว/ด/ป	ผลลัพธ์	งบประมาณ
	<ul style="list-style-type: none"> - ร่วมกันปฏิบัติการนิเทศ – ประเมินผลตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดไว้ - จัดเวทีเสวนาสรุปผลการติดตามการนิเทศและการประเมินผลการใช้หลักสูตร (ฉบับร่าง) และการบริหารจัดการศูนย์ - นำข้อมูลที่ได้ออกเวทีเสวนา มาพัฒนาและปรับปรุง เพื่อให้ได้ใช้ในการดำเนินการระยะที่ 3 	<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการศูนย์ - ผู้ปกครอง - คณะผู้วิจัย - ครูประจำศูนย์ - ผู้นำองค์กร - ตัวแทนอบต. - ตัวแทนกรรมการพื้น - ฐานสถานศึกษา - คณะกรรมการศูนย์ - คณะผู้วิจัย 	<p>ห้องประชุมโรงเรียนท้าวบุญเรือง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าวิทยากรที่มาร่วมเสวนา 2 คน ๆ ละ 800 บาท / วัน = 1,600 บาท - ค่าอาหาร 20 x 50 = 1,000 บาท - ค่าวัสดุอุปกรณ์การจัดเวที 500 บาท - ค่าบันทึกภาพ, อัฒาภพ 350 บาท (ฟิล์ม 1 ม้วน, ค่าอัดรูป) 	-	<ol style="list-style-type: none"> 1. ได้ข้อมูลการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร และการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง 	2,650
						<ol style="list-style-type: none"> 1. สรุปรายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 2 2. แนวทางการปรับปรุงการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3 	

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	วคป.	ผลลัพธ์	งบประมาณ
กิจกรรม งานวันเด็กบ้านท้าวบุญเรือง	- ประชุม คณะกรรมการศูนย์ด้านงานจัดงานวันเด็กโดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม	- คณะกรรมการศูนย์ - ผู้ปกครองเด็ก - ผู้นำชุมชน - ครูประจำศูนย์ - คณะผู้วิจัย	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กท้าวบุญเรือง	- ค่าอาหาร และเครื่องดื่ม สำหรับผู้เข้าร่วมงาน 50 คนๆ ละ 50 บาท 2,500 บาท - ค่าวัสดุและของขวัญ สำหรับเด็กประกอบการจัดงานการตกแต่งสถานที่ บรรยากาส 2,000 บาท	ม.ค.47	1.เด็กและเยาวชนในท้องถิ่นได้รับความสะดวกสบายโดยผ่านการดำเนินงานที่เน้นพัฒนาการเด็ก 2.ได้สร้างความตระหนักถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชน 4,500 บาท	
กิจกรรมการนิเทศ/ติดตามประเมินผลการบริหารจัดการศูนย์และการใช้หลักสูตรเต็มรูปแบบ	- ประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศแก่คณะกรรมการศูนย์และตัวแทนผู้ปกครอง - จัดทำแบบประเมินร่วมกัน - ปฏิบัติประเมินผล - นำผลมาร่วมสรุปเป็นรายเดือน	- คณะกรรมการศูนย์ - ผู้ปกครองเด็ก - คณะผู้วิจัย - ครูประจำศูนย์	ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง	- ค่าตอบแทนผู้ปกครองในการนิเทศ เดือนละ 1,000 บาท 3 เดือน = 3,000 บาท - ค่าค่าเอกสารการนิเทศ 3 เดือน เดือนละ 100 บาท = 300 บาท	ม.ค.- มี.ค.	1.ได้นำข้อมูลข้อจำกัดเกี่ยวกับการทดลองการประเมินครั้งที่ 1 มาปรับหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน 2.ได้พัฒนาแบบประเมิน/นิเทศร่วมกัน 3.ได้ทราบข้อมูลของการนิเทศรวมทั้งการใช้หลักสูตรติดตามการบริการจัดการของศูนย์ 3,300 บาท	
พัฒนาสภาพแวดล้อมศูนย์ภูมิปัญญาไทย “ศาลาแห่งภูมิปัญญา”	- จัดเวทีเสวนาร่วมกับคณะกรรมการศูนย์/ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับ การนำภูมิปัญญา “ศาลาแห่งภูมิปัญญา”	- คณะกรรมการศูนย์ - ตัวแทนผู้นำชุมชน - ตัวแทนผู้ปกครองเด็ก	ศูนย์พัฒนาเด็กท้าวบุญเรือง	- ค่าอาหาร 10 คน คนละ 40 บาท = 400 บาท - ค่าวัสดุในการดำเนินการพัฒนาศาลาแห่งภูมิปัญญา	ม.ค.-ก.พ.	1.ได้สถานที่ที่เหมาะสมในการปฏิบัติกิจกรรมสำหรับเด็ก 2.เด็กได้อยู่ในสภาพ	

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	วตป.	ผลลัพธ์	งบประมาณ
กิจกรรม บุคลากร การพัฒนาการอบรมเชิงปฏิบัติการภาคการคัดกรอง	<p>พื้นที่บ้านโดยยึดรูปแบบจากการเสวนาและการไปศึกษาดูงานของครูประจำศูนย์ที่โรงเรียนเกษมพิทยา กรุงเทพฯ</p> <p>- ส่งครูประจำศูนย์ 2 คน และคณะกรรมการศูนย์ เข้าอบรมและศึกษาดูงานเกี่ยวกับ การดูแล, การจัดกิจกรรม, การเรียนรู้ร่วมกับเด็กพิเศษ และเทคนิคการคัดกรองเด็ก</p>	<p>- ครูประจำศูนย์</p> <p>- คณะผู้วิจัย</p> <p>- คณะกรรมการศูนย์</p> <p>- ครูประจำศูนย์</p> <p>- คณะผู้วิจัย</p>	ศูนย์การศึกษาพิเศษ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่	<p>1,500 บาท</p> <p>- ค่าจ้างปรับปรุงสภาพแวดล้อม 1,000 บาท</p>		<p>แนวคิดที่เป็นธรรมชาติ และสอดคล้องกับบริบทของชุมชน</p>	2,900 บาท
กิจกรรม บุคลากร การพัฒนาการอบรมเชิงปฏิบัติการภาคการคัดกรอง	<p>- ส่งครูประจำศูนย์ 2 คน และคณะกรรมการศูนย์ เข้าอบรมและศึกษาดูงานเกี่ยวกับ การดูแล, การจัดกิจกรรม, การเรียนรู้ร่วมกับเด็กพิเศษ และเทคนิคการคัดกรองเด็ก</p>	<p>- คณะผู้วิจัย</p> <p>- คณะกรรมการศูนย์</p> <p>- ครูประจำศูนย์</p> <p>- คณะผู้วิจัย</p>	ศูนย์การศึกษาพิเศษ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่	<p>- ค่าตอบแทนวิทยากร 2 คน คนละ 400 บาท/วัน (2คนx400x2วัน = 1,600)</p> <p>- ค่าเบี้ยเลี้ยงครูประจำศูนย์ 5 และคณะกรรมการศูนย์ 5 คนๆละ 100 บาท 2 วัน รวม 1,000 บาท</p>	ม.ค. 47	<p>- ครูประจำศูนย์ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเด็กพิเศษ/การเรียนรู้ร่วมกับและ</p> <p>- คณะกรรมการศูนย์ได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง</p>	2,600 บาท
กิจกรรมปรับปรุงและพัฒนาสื่อประกอบกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กตามหลักสูตรท้องถิ่นของศูนย์พัฒนาเด็กก้าวบุญเรือง	<p>- จัดทำสื่อพื้นบ้านและของเล่นพื้นบ้าน เพื่อใช้ประกอบกิจกรรมตามหลักสูตรและจัดไว้ให้เด็กเล่นตามมุมสำหรับเด็กชั้นเด็กเล็ก และอนุบาล 1 (ตลอด</p>	<p>- คณะกรรมการศูนย์</p> <p>- คณะผู้วิจัย</p> <p>- ครูประจำศูนย์</p> <p>- ผู้ปกครองเด็ก</p>	ศูนย์พัฒนาเด็กก้าวบุญเรือง	<p>- ค่าจ้างทำสื่อพื้นบ้าน จำนวน 15 ชนิด</p> <p>- ค่าหมึก 10 ชิ้น $\cong 10$ บาท = 100 บาท x 2 ห่อ = 200 บาท</p> <p>- ก้อนเก็บ 10 ชิ้น $\cong 10$ บาท</p>	ม.ค.-ก.พ.	<p>- ได้สื่อพื้นบ้านที่ใช้ในการจัดกิจกรรมและจัดมุมการศึกษา ในชั้นเด็กเล็กและอนุบาลจำนวน 15 อย่าง รวม 226 ชิ้น</p>	

4

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	วคป.	ผลลัพธ์	งบประมาณ
	ของการทดลองใช้หลักสูตร) (เป็นสื่อในห้องเรียนนอกห้องเรียน)			<p>= 100 บาท x 2 ห้อง = 200 บาท</p> <p>- คีบอร์ด 10 ชิ้น $\cong$ 5 บาท = 50 บาท</p> <p>2 ห้อง = 100 บาท</p> <p>- ลูกข้างสะบ้า 20 ชิ้น $\cong$ 5 บาท = 100 บาท x 2 ห้อง = 200 บาท</p> <p>- รถกระป๋อง 10 ชิ้น $\cong$ 20 บาท 200 บาท x 2 ห้อง = 400 บาท</p> <p>- บันไดลิง (ยางรถยนต์) 2 ชิ้น 400 บาท = 800 บาท ใช้อย่างร่วมกัน</p>		<p>- เด็กในศูนย์ได้มีสื่อพื้นบ้านเล่นตลอดการจัดกิจกรรม</p>	1,900 บาท
	<p>- จัดทำหนังสือนิทานพื้นบ้านของชุมชนทั่วหมู่บ้าน จำนวน 7 เรื่อง 3 ชุด (สำหรับเด็ก อ. 1 ชั้นเด็กเล็ก, สก. อย่งละ 1 ชุด ๆ ละ 7 เล่ม รวม 21 เล่ม) (สำหรับให้ครูใช้เล่า, เด็กปีดูรูป)</p>	<p>- คณะผู้วิจัย</p> <p>- นักศึกษาโปรแกรมศิลปศึกษา</p>		<p>- ค่าจ้างจัดทำต้นฉบับนิทาน 7 เรื่องละ 500 บาท = 3,500 บาท</p> <p>- ค่าสำเนาดี 2 ชุด ๆ 7 เล่ม ๆ ละ 200 บาท = 2,800 บาท</p> <p>- ค่าจ้างจัดทำเท่าต้นฉบับ 1,000 บาท</p> <p>- ค่าอัดเทป 5 ชุดละ 25 น. = 125 น.</p>	<p>ม.ค.-มี.ค.</p>	<p>- ได้หนังสือนิทาน 7 เรื่อง จำนวน 3 ชุด ใช้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักสูตรและจัดตามบูรณาการศึกษา</p> <p>- ได้เพลงเด็กที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้อย่างมีประสิทธิภาพจำนวน 10 เพลง รวม 3 ชุด</p>	7,425 บาท

5

กิจกรรม	วิธีการและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดค่าใช้จ่าย	วคป.	ผลลัพธ์	งบประมาณ
กิจกรรมพัฒนาบุคลากรการศึกษา งานและฟังบรรยายพิเศษ	จัดทำวีดิทัศน์ประเพณีพิธีกรรมประจำหมู่บ้านท้าวบุญเรือง 2 ชุด (หมายเหตุ : เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชน ระยะที่ 1.4 มาจัดดำเนินการเพื่อนำไปใช้ประกอบการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กในศูนย์) - ศึกษาดูงานฟังบรรยายพิเศษเพื่อพัฒนาศักยภาพแก่ครูประจำศูนย์และคณะกรรมการศูนย์	- คณะผู้วิจัย - นักศึกษาโปรแกรมศึกษาศาสตร์ - คณะนักวิจัย - นักศึกษาโปรแกรมการศึกษามัธยมศึกษา		- ค่าจ้างทำวีดิทัศน์ต้นฉบับ 7 เรื่อง เรื่องละ 400 บ. = 2,800 บ. - ค่าอัดเทป 5 ชุดๆละ 25 บ. = 125 บาท	บ.ค.-มี.ค. 47	- ได้เทปนิทานจำนวน 7 เรื่อง ใช้ประกอบกิจกรรม	2,925 บาท
กิจกรรมพัฒนาบุคลากรการศึกษา งานและฟังบรรยายพิเศษ	จัดทำวีดิทัศน์ประเพณีพิธีกรรมประจำหมู่บ้านท้าวบุญเรือง 2 ชุด (หมายเหตุ : เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาชุมชน ระยะที่ 1.4 มาจัดดำเนินการเพื่อนำไปใช้ประกอบการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาเด็กในศูนย์) - ศึกษาดูงานฟังบรรยายพิเศษเพื่อพัฒนาคุณภาพแก่ครูประจำศูนย์และคณะกรรมการศูนย์	- คณะผู้วิจัย - นักศึกษาโปรแกรมศึกษาศาสตร์ - คณะนักวิจัย - นักศึกษาโปรแกรมการศึกษามัธยมศึกษา	ศูนย์พัฒนาเด็ก ท้าวบุญเรือง	- ค่าจ้างจัดทำวีดิทัศน์ต้นฉบับประมวลงานประเพณีพิธีกรรมประจำหมู่บ้าน 1,500 บ. - ค่าเช่าเหมารถ 1 คันๆละ 1,500 บ. - ค่าเบี้ยเลี้ยงคณะกรรมการศูนย์และครูประจำศูนย์ 5 คนๆละ 100 บาท./วัน = 500 บาท - ค่าของที่ระลึก 2 ชิ้นๆละ 300 บาท = 600 บาท - ค่าตอบแทนวิทยากรบรรยายพิเศษ 1 คนๆละ 400 บาท	บ.ค.-มี.ค. 47	- วิดีทัศน์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีจำนวน 2 ชุด ใช้ประกอบกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก	4,500 บาท

6

กิจกรรม	วิธีและขั้นตอน	ผู้เข้าร่วมกระบวนการ	สถานที่	รายละเอียดในการใช้จ่าย	ว.ป.	ผลลัพธ์	งบประมาณ
	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก - การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็ก ในหน่วยงาน,สถานศึกษาต้นแบบในพื้นที่ใกล้เคียง 	<ul style="list-style-type: none"> - คณะกรรมการศูนย์ - ครูประจำศูนย์ - คณะผู้วิจัย 	<ul style="list-style-type: none"> - บ้านเด็กอินทรีรา แม่ริม จ. เชียงใหม่ - ศูนย์ วิ ท ย - บริการสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ - โรงเรียนอนุบาลบ้านเด็ก อ. เมือง จ. เชียงใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าเอกสารประกอบการศึกษาดูงานและการจัดทำรายงานการศึกษาดูงาน 500 บาท. 	ก.พ.-มี.ค.47	1. คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กได้มีความรู้ด้านการบริหารจัดการเพิ่มขึ้น 2. คณะกรรมการศูนย์ได้แนวคิดและประสบการณ์ในการบริหารจัดการศูนย์และเพิ่มขึ้นและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศูนย์ได้	500 บาท
กิจกรรม "เวทีประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร"	จัดทำเวทีสวนผลการใช้หลักสูตรครั้งที่ 2 โดยนำข้อมูลที่ได้จาก การติดตาม และ ประเมินผลการใช้หลักสูตรที่ปรับปรุงแล้ว ครั้งที่ 2 มีปรับปรุงแล้ว ในครั้งที่ 2 ที่ปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและดำเนินการจัดทำแบบสำรวจ	คณะกรรมการศูนย์ ตัวแทนฝ่ายการศึกษาของ อบต. บ้านแหวน ตัวแทนผู้ปกครองเด็ก คณะผู้วิจัย นักวิชาการ เครือข่ายศูนย์พัฒนาเด็กเล็กใกล้เคียง	ที่ทำการ อบต. บ้านแหวน	<ul style="list-style-type: none"> - ค่าอาหารและเครื่องดื่มผู้เข้าร่วมเสวนา 10 คน x 50 บ.= 500 บาท - ค่าเช่าเอกสารและค่าวัสดุ 350 บาท - ค่าจ้างจัดพิมพ์และทำเล่มหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็ก 1,000 บาท 	มี.ค. 47	1. ได้รับทราบปัญหาข้อดีข้อจำกัดของหลักสูตรที่นำไปใช้ในครั้งที่ 2 2. ได้ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลจากการใช้หลักสูตร 3. ได้ร่วมกันปรับปรุงหลักสูตรหลักการทำเองไปใช้ครั้งที่ 2 4. ได้หลักสูตรพัฒนาเด็กฉบับสมบูรณ์	1,850 บาท